SALA DE LECTURA

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România

Serie nouă • Miercuri 3 februarie 1993 • 5 (153)

EFECTE SECUNDARE

Politica de cadre prrin care, după model comunist, FDSN-ul își plantează membrii și simpatizanții în întreg aparatul administrativ, de sus pînă jos, e menită să asigure acestei formațiuni un mai mare control asupra teritoriului, pe de o parte, și să-i pregătească succesul în viitoarele alegeri, posibil anticipate, pe de alta. E o politică de tip comunist, bazată pe înlocuirea principiului competenței cu principiul apartenenței de partid, dar nu-i o politică inteligentă. Și asta pentru bunul motiv că oferă opoziției democrate un cadou nesperat : scoaterea în față a celor care, la o eventuală schimbare de macaz a electoratului român spre democrație, se cuvine a fi înlăturați de pe scena politică a țării ca exponenți ai totalitarismului, nostalgici ai ceaușismului sau zeloși ai naționalist-comunismului, mari maeștri ai incompetenței fardate demagogic. În loc să-i mai caute pentru a despărți odată apele de uscat, puterea democratică de mîine îi va avea gata selectați, parcă anume sprea-i veni în ajutor, scutind-o de eforturi și de erori. Pentru că, pînă atunci, mulți din actualii responsabili de la diversele niveluri ale administrației de stat, vor „izbuti" fără îndoială să probeze că sînt ceea ce sînt, adică expresii ale unei mentalități vetuste, comuniste, atașate fraudulos democrației, statului de drept și economiei de piață. Sigur că acest atribut de sabie cu două tăișuri pe care-l posedă politica de cadre a FDSN-ului și acoliților săi nu scuză în nici un fel reacția întîrziată, de nu chiar lipsa de reacție, a opoziției democrate din Parlament. Absența unității acesteia nu mai e pentru nimeni un secret și, ca atare, nici nu e cazul să ne punem prea mari speranțe în izbînzile ei parlamentare, improbabile de altfel în chip obiectiv prin realitatea statistică a parlamentului. Nu știm dacă refuzul inițial de a participa la guvernare a fost cea mai inspirată atitudine a opoziției. Știm însă că, deocamdată cel puțin, Convenția democratică în înfățișarea ei parlamentară n-a găsit căile și cheile de acces spre decizia legislativă. Și poate nu atît din pricina „unității de monolit" a FDSN, PUNR, PRM și PSM cît din pricina propriei risipiri sau fracționări. Consecința neluată în calcul, dar perfect posibilă a acestei tensiuni pulverizatoare din sînul Convenției democratice parlamentare ar putea fi reconstituirea, reorganizarea și revigorarea opoziției neparlamentare. Puse în aceeași ecuație cele două efecte secundare (cel dedus din politica de cadre a FDSN-ului și cel dedus din incongruențele Convenției democratice din parlament) sînt dătătoare de speranță pentru realizarea marilor imperative din decembrie 89, transformate în acești trei ani în mari dezamăgiri. Căci ne îngăduim optimismul de a vedea în puternica recrudescență a exponenților mentalității comuniste un simptom de agonie. Și nu-i deloc un optimism gratuit. Vine din legile istoriei.

„L"

Inedit

PETRU COMARNESCU

JURNAL

— ÎN PAGINILE 8—9 —

★

Cristian Popescu :

DIN MĂRTURISIRILE UNUI ÎNDRĂCIT

— ÎN PAGINA A 6-A —

★

Poeme de

SALVATORE QUASIMODO

— ÎN PAGINA A 15-A —

Maria Oteteleșanu : Portret de fată. Reproducem, în paginile acestui număr, portrete reunite în expoziția colectivă de la Galeria „Avanpost"

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL ÎNTÂIA CĂTRE TESALONICENI

Premiul Goncourt creol

PATRICK CHAMOISEAU:

TEXACO

— ÎN PAG. A 16-A —

ÎN ATENȚIA CITITORILOR !

Revista „Luceafărul" se află în catalogul publicațiilor la poziția 2048. Abonamentele se fac la toate oficiile poștale din țară. Abonamentele în străinătate se fac prin Rodipet S.A. — P.O. — BOX 33—57 ; Telex 1191995 — 11034 ; Fax 0129432 — 0129433. În mod excepțional se pot face abonamente și la redacție.

Luceafărul

Director
LAURENȚIU ULICI
Redactori-șefi adjuncți
MARIUS TUPAN
EUGEN URICARU
Secretar general de redacție
MIRCEA CROITORU

semn

Delegația

Nu mi-a plăcut niciodată expresia funcționărească „sînt în delegație", cu variantele ei „plec în delegație" sau „am fost în delegație" cu' tot. Nu înțelegeam de ce, credeam că doar dintr-un nonconformism banal, vestigiu al unei tinereți „revoltate" împoriva „poeziei leneșe" ș.a.m.d. Cu timpul însă, și mai ales acum, cînd timpurile s-au schimbat — o dată în dec. '89 și pe urmă, lent, înapoi — am început să înțeleg ce-i aceea delegație, în realitate. „Delegație este atuncea cînd..." Delegația în înțeles de delegare a competențelor, autorității, deciziilor, gîndirii etc. funcționează la toate etajele societății în lumea aceasta, dar mai ales la noi. Și dacă, după o delegație în care plecai ca funcționar, trebuia să-ți faci măcar decontul, la noi delegația cealaltă, socială, se acordă fără a se mai cere, în general, vreodată, ceva. Întîi, au fost delegați părinții noștri cu tot ce ne privea, căci noi aveam de crescut, de învățat, de... sau de..., pe urmă profesorii, șefii de cămin, de utc, pe urmă de pcr, directorii, căci noi aveam de muncit (iar nu de gîndit) și, mai ales, aveam de murit. Într-un fel delegația a fost ceva abstract și în afara noastră, a mulților, ea a trecut de la unul la altul, dincolo, la celălalt etaj, cel al delegaților, iar noi n-am văzut-o niciodată, am știut doar vag că există și ne-am continuat doar, netulburați precum nava „Bihac" și celelalte sîrbești pe Dunărea românească, marșul spre moarte. Dar a reduce viața la un marș inexorabil spre moarte e totuși prea simplu, e totuși prea puțin. Profesionalizarea delegațiilor, mai ales împotriva evidențelor care spun că am putea încerca și cu alții, este de asemenea foarte nocivă. Pentru că ea transformă societatea într-una pe două caturi : cel al oamenilor și cel al delegaților. Mi se va replica hotărît că la fel e și-n S.U.A., și-n Suedia, și-n Japonia. Dar eu cred că acolo e bine. E, poate, maximum de bine văzut pînă acum, mai ales de noi, cei de sub ruși, dar nimic mai mult. Și, în al doilea rînd, acolo, pare-mi-se, cei care delegă au oarecare influență asupra textului delegației și, mai ales, cer și primesc decontul, la încheierea delegației, ori chiar în timpul desfășurării ei. Căci numai justiția e legată la ochi, cu celelalte simțuri însă treze, în frunte cu acela al echilibrului, dar cei mulți care delegă au ochii deschiși. Sau, cel puțin, așa sînt informat eu.

Ce este, la urma urmelor, delegatul alt decît un înlocuitor temporar al celui care ar trebui, de fapt, să fie prezent ? Sau al celor. E, desigur, comod să fii prezent prin delegați. Dar poate deveni teribil de periculos atunci cînd delegații încep să creadă că, de fapt, ei și numai ei trebuiau să fie prezenți, această înaltă decizie a fost dusă la îndeplinire și deci ei nu mai trebuie decît să-și tocmească nesfîrșite gărzi de pază, ca nu cumva cineva să le tulbure eterna delegație.

În ceea ce ne privește pe noi, ceilalți, va trebui să plecăm într-o delegație mai lungă, acolo unde noi singuri pe noi ne delegăm. Desigur, la dorința Celui de Sus.

Nicolae Prelipceanu

dictatura personală

Teste de laborator literar, un leșin și microbii politici

Rămas în prezența neesențialului cotidian și deriziunii politice : într-o Românie reintrată în hibernare comunistă reformată, rămas la masa-de-scris-literatură-pură, să fac, eventual, teste de laborator pentru aflarea gradului de **puritate** al acestei **literaturi** ..ce o scriu", teste de laborator pe microbi ? Teste de laborator ce vor furniza pînă la urmă dovezi că ARN, acidul ribonucleic ar avea posibilitatea să înceapă dedublarea mea în acest sens, dar...

Bat iar cîmpii ? Subiectul politic la zi mă lasă rece, în continuare, așa că o să continui ce am început în **Luceafărul** acum trei săptămîni, să dau de gol aici conținutul **Declarației** mele, săptămînă după săptămînă : Vă amintiți ? Eram în Ajunul Crăciunului, anului trecut, sosit de la Predeal la Azuga traversînd Clăbucetul Taurului, prin zăpada pînă la genunchi, lovit la ceafă, cu o durere ascuțită și cu un cucui în formă de „L", consternat că **viziunea** mea din vîrful muntelui, aceea cu un tren și cu o linie ferată inclusă pe mijlocul străzii principale se confirmă. Tocmai coborîsem din pădure și înaintasem spre centrul orășelului necunoscut mie, Azuga, plin de bețivi la ora lăsării întunericului, în drum spre gara C.F.R., să iau un personal să vin la Sinaia—Cumpătu, unde eram cazat, cînd un localnic, „bine abțiguit", mă invită la cîrciumă, mîndru, nevoie m de nu știu ce **tren orășenesc** partic ce tocmai era așteptat să sosească u mă aflam, era culmea, stătea lumea stație pe marginea șoselei, cum stau cureștenii, de exemplu, în stația tramvai ; și cum mi se păruse că era va în neregulă în toată povestea a eram curios și cum nu prea aveam face, neavînd motive să mă grăbesc gara C.F.R....

Am acceptat, așadar, să beau o ca să ciocnesc un pahar de vodcă, politi luînd o picătură pe limbă și, neinspi chiar să pun un pariu pe o mie de lei trenul particular orășenesc din Azuga există, fiind o invenție a bețivilor ăst atotprezenți cu care mă încurcasem, re prost ce am fost... Cum spun : er în picioare în cîrciumă, neavînd loc mese, nu mă atinsesem de cafea, abia plătisem la bar, eram neatent, cînd... C am fost trîntit violent de un perete de bărbat răsucit ce fusese lovit cu pum sau se ferise de pumnul unui alt băr amîndoi la vreo 40 de ani, prost îmb cați, îmbătați, pusi pe scandal, altceva maiapucind să conștientizez, că am c moale, sprijinit de perete, izbit cu c de el și așezat pe dușumea, cu ochii chiși, cotropit, încet-încet de un soi de șin nesfîrșit, durerea ascuțită a cucul meu în formă de „L", căpătat la cobor de pe munte, estompîndu-se, îmi era și bine, apăruse o femeie ..drăguță" cu cută, la 35 de ani, care să mă mîngîie descifram inițialele P.D. sau D.P. cus pe buzunarul halatului de casă, desch pînă sus, îi admiram pulpele și sînii, de eram ? **Ești acasă la tine...** Acasă ? să caut acasă ? E absurd, sunt în circiu la Azuga, unde am intrat pentru pri oară : cine ești ? Cum, cine ? Chiar rău te-ai lovit la cap ? Ce ciudat... De de o cunosc ? Femeia ..drăguță" mă sese la masa mea de scris — de und apărut aici masa mea de scris ? Hai, mai sta pe dușumea, scoală-te în pici re, să nu răcești...

Visam ? La masa mea de scris se a zase ea, **femeia la 35 de ani** și se apu se să scrie, să scrie ea în locul me Era o dublură a mea inventată de s conștient ? Un subconștient hermafro Doamne ferește... Ce scria ? Îmi rever în minte ultimul meu articol predat a trecut la **Luceafărul** cu titlul „Ion Ili cu pe moarte" (care avea să-l scoată sărite pe directorul revistei, Laurer Ulici — că „asa ceva nu se face", în ranteză fie zis), tocmai apăruse pe pi și-l recitisem — tu, femeie, ce naiba s acolo ? La masa mea de scris... Scriu d pre Ion Iliescu ! Nu se poate... Mă a peste umărul ei : Ion Iliescu ? Și tu ? Ion Iliescu ? Citesc, tare, din ce apuc ea să scrie cu litere caligrafice :

„Fusese ziua lui. A președintelui țăr Cursese șampania și la propriu și la gurat — o simțea lipicioasă, acidă, g lindu-i nările. Asaltat de doamne drag toase, de bătrînei cu ochii lăcrimoși, mai insist. La un moment dat, Președ tele Țării a avut revelația adevărul cu o acuitate a senzațiilor ieșită din mun, anume că toți acei oameni ve să-l felicite, pe figura cărora se înțepe se un aer de bucurie contrafăcută, e livizi, prost îmbrăcați, erau cerșeto Le miroseau cadaveric respirațiile, av plăcile dentare prost executate, le clă păneau la fiecare vorbă, aveau mîir murdare, pătate de boli ale ficatului...

Oricît a vrut să reziste acelei cavalca de zîmbete, de zîmbete de cal, îmbrăți de morți și îmbrățișări de eroi răm din păcate, în viață, bătăi pe umeri și o parte și de alta, vorbe convenționale strîngeri de mîini, nu mai putea : Pre dintele Ion Iliescu trebuia neapărat să retragă, să găsească o strategie, sim că vomită, mergea cu spatele, era cot pit tot de **microbi**, se scutura, avea spu la gură ? Era obsedat de **microbi**, o a vărată fobie moștenită de la Dictator Împușcat, dacă nu se spăla imediat fă alergie, se umfla și se umplea de **bu** îi ajunge — o ia la fugă"...

Liviu Ioan Stoiciu

(va urma)

Vorbe de pe corabia lui Sebastian

● PETRE MIHAI BĂCANU : „Agresivitatea mineriadei administrative este mai puternică decît cea cu bîtele. D-lui Iliescu nu trebuie să-i mai fie frică de liniștea dinaintea furtunii. La noi se suferă, în tăcere, în liniște, perioade lungi, de cîte trei-patru decenii". **(România liberă)** ● ION CRISTOIU : „Una dintre căile luptei împotriva corupției ar fi astfel trecerea cît mai rapidă la privatizare. Din nefericire, programul guvernului Văcăroiu e menit să sporească fenomenul corupției în loc să-l reducă". **(Evenimentul zilei)** ● CRISTIAN PAVEL : „La abatorul din Galați se fură zilnic în valoare de peste 2 milioane". **(Expres)** ● „Nu vă lăsați amăgiți : tractoarele ieșite în aceste zile pe cîmpuri nu fac arături de primăvară : sînt restanțele de astă-toamnă". **(Tineretul liber)** ● ANTON UNCU : „Vor fi iar sute de mii de hectare nearate. Ca și anul trecut, ca și acum doi ani". **(România liberă)** ● ION CRISTOIU : „Asistăm, în acest moment, la o veritabilă promovare în toate posturile a unor foști activiști de rang secund din perioada Ceausescu". **(Evenimentul zilei)** ● BARBU CIOCULESCU : „Imensul rezervoriu de ură din cazanele comunismului, deșeu ce n-a fost neutralizat, se revarsă". **(Dreptatea)** ● „Apariția pe programul I al Televiziunii Române a dlor Oliviu Gherman, președintele Senatului României și a dlui Văcăroiu, șeful Executivului, a dovedit probleme insurmontabile în folosirea corectă a gramaticii limbii române". **(Formula AS)** ● ANDREI BĂDIN, BOGDAN COSTEA : „În sala de ședințe a Convenției Democratice și la domiciliul d-lui Dinu Patriciu există sisteme de ascultare". **(România liberă)** ● MIRCEA MIHĂIEȘ : „Cei cîțiva ani de terorism ideologic dirijat de către Eugen Florescu mi-au dovedit din plin iraționalitatea comportamentului comunist". **(România literară)** ● NINA ANDREEVA : ...„viața într-o așa-zisă societate de consum este foarte grea. Dacă la noi mașina personală a rămas un obiect de lux, acolo ea este un simplu mijloc de supraviețuire. Transportul în comun nu este dezvoltat deloc"... ; „Lumea se îmbracă destul de sărăcăcios. Hainele pe care le îmbracă lumea de acolo, aici le-aș purta, în cel mai rău caz, la munca cîmpului. Sînt foarte zgîrciți și în privința alimentației, carnea fiind practic inaccesibilă pentru majoritatea populației. În cel mai bun caz, o familie modestă își permite să mănînce carne o dată pe lună". ; „Referitor la marxism-leninism, am curajul să susțin că este o învățătură ce va dăinui peste veacuri". (Interviu în **Argumenty**, preluat de **Performanța AS)** ● CAMELIA : „Ai nevoie de ajutor pentru a trăi mai mult de 12 orgasme ? Ei, bine, noi îți propunem o sută sau chiar mai multe". ; ... „vei fi făcută poștă de șase limbi și trei penisuri"... **(Iepurașul)** ● **„Dna Andrei Ana** din București întreabă cînd domnul Emanuel Valeriu va ieși la pensie. «Sînt dispusă să-i plătesc pensia numai să nu mai apară la televizor»". **(„Telefonul de noapte", Evenimentul zilei)** ● EUGEN MIHĂESCU : „Dl. Silviu Brucan este sfetnic la Cotroceni. Nimic nou sub soarele democrației originale". **(Flacăra)** ● „Revoluționarul **Dan Iosif** a fost căinat că a rămas pe drumuri după ce nu a mai fost reales senator. Eroare ! Dînsul a devenit consilier la Președinție și în această calitate de înalt demnitar pune mîna pe vila Anei Mureșan. Sîntem îngrijorați că nu își va mai găsi soția și fetița în cei 300 mp care i s--au atribuit pentru merite revoluționare". **(Magazin expres)** ● „Echilibrat și discret, Petre Ninosu a devenit demnitar după ce a probat o înaltă demnitate". **(Vremea)** ● BOGDAN EDUARD : **„Ministrul sănătății, Iulian Mincu, sfidează Clujul.** În fruntea Direcției Sanitare Cluj a fost numită o handicapată de gradul III. În semn de protest, demisiile se țin lanț". **(Evenimentul zilei)** Este vorba de d-na dr. Silvia Albu... ● VIRGIL LAZĂR : „Din casa d-nei dr. Silvia Albu era supravegheată dna Doina Cornea". ; „Se consideră actul ministrului I. Mincu de numire a d-nei Albu (...) o încălcare flagrantă a democrației și o sfidare a opiniei publice". **(România liberă)** ● FIDEL GALAICU, GABRIEL HUIDEȘ : ... „președintele Snegur a primit indicație de la Moscova să declanșeze un atac decisiv asupra forțelor democratice, pentru a instaura un regim ostil României". **(Evenimentul zilei)** ● LEO BUTNARU în dialog cu GEO VASILE : „Cozile de topor și politrucii bolșevismului au fost și sînt încă peste tot, începînd cu Academia de la Chișinău și terminînd cu președinții de gospodării agricole". ; „Chișinăul a fost și rămîne un fel de stație-pilot sau un poligon experimental pentru formarea de «cadre» diversioniste performante. Acești misionari ai deznaționalizării și apostoli moscoviți, după proba de foc de la Chișinău, erau exportați peste tot în Uniune, în calitate de profesioniști ai bolșevismului atotstăpînitori". **(Baricada)** ● RADU EUGENIU STAN : „Putem considera, fără să greșim prea mult, că Senatul și Camera conțin, prin Partidul România Mare, și un partid fascist". **(Expres)** ● ILIE NEACȘU : „Ce consecințe ar avea debarcarea lui Gheorghe Funar din funcția de Primar al Municipiului Cluj-Napoca ? Cred că nu surprind pe nimeni, dar dacă, prin absurd, Funar ar ceda funcția de primar, Ardealul întreg ar cădea în mîinile rapace și pline de sînge ale horthyștilor din U.D.M.R.". **(Europa)** ● VIRGIL LAZĂR : „Sindicatele clujene contra Funar". **(România liberă)** ● ALEX. ȘTEFĂNESCU : „Uriția din jurul nostru a devenit sufocantă, insuportabilă. Nu întîmplător, cînd recită poezie, Leopoldina Bălănuță ține ochii închiși". **(Zig Zag)** ● EUGEN ȘERBĂNESCU : „Viitorul e departe. La capătul ocheanului întors". **(România liberă)**

Petre Stoica

ZIUA DE MÎINE

Maturizarea (II)

Marea psihanalistă Karen Horney s-a îndepărtat mult de principiile maestrului său Sigmund Freud și a conceput personalitatea ca fiind fie integrată, fie așezată în tensiunea produsă de tendințe divergente inconciliabile (ex : iubire și dominație). Horney, practic, a reluat, generalizînd, teoria complexului, a lui Carl Gustav Jung. Ființa infantilă are tendințele contradictorii încă nesintetizate și nerezolvate pe cînd persoana adultă ajunge la o corectă și echilibrată unitate interioară, asemenea medierilor care au loc în cursul tratativelor diplomatice. Pentru Kretschner copilul este asemenea primitivului, gîndind fantast și simbolic. Iată deci că subiectul uman se apropie progresiv de real, depășind contradicții logice sau fantasme. Cazurile de personalitate dublă sau primitivă abundă, evident, în politica noastră. Toate aceste elemente de teorie sau constatări și observații ar putea face parte ușor din bagajul socio-politologic, dacă nu ar fi prezentă în noi și ideea cealaltă, originînd în Rousseau și Saint-Exupery, a valorii infinite a copilăriei.

Erich Berne dezvoltînd, cu cîteva decenii în urmă analiza tranzacțională a luat în considerație o anumită structură interioară a oricărui eu, compus obligatoriu dintr-un eu infantil, un eu adult și un eu parental. Eul infantil este eul jocului, al invențiilor, al artelor, al creativității. Eul adult este eul răspunderii, al acțiunii și adaptării raționale, al exactității, al sacrificiului. Eul parental este sediul regulilor, al principiilor imuabile, al legii. Remarcabil, în observațiile lui Berne și ale continuatorilor săi este faptul că la orice vîrstă dincolo de un anumit prag, subiectul dispune de aceste trei euri — copil, adult sau bătrîn, el are și un eu infantil, și unul adult și unul parental. Evoluează raporturile dintre aceste euri, cît și modul în care ele intră în acțiune. Într-un regim dictatorial eul parental al autorității se întrupează în stat. Un regim haotic este manifestarea publică a unei mulțimi de euri infantile. Ceea ce ne-a fascinat la „Micul Prinț" a fost desigur, componenta adultă, intens morală, pe un fond intens afectiv, din sufletul tuturor copiilor.

Viața unei națiuni trebuie să fie o armonioasă structurare a eurilor, inclusiv prin interacțiunea individului cu societatea și cu structura statală. Relațiile în cadrul statului nu trebuie să deformeze personalitatea pînă la a o face incapabilă de conexiuni umane, adecvate în alte contexte. Un dictator paternalist de exemplu, cultivă exclusiv eul infantil ; acțiunea sa va face legăturile umane haotice, greu cultivabile, fără obiect.

Problema maturizării — socotesc acum — este aceea a dezvoltării tuturor celor trei euri în chip echilibrat : eul infantil acționînd în zona creativității libere, eul adult în aceea a responsabilității și eul parental intervenind ca depozitar de reguli. Fiecare ființă umană își stabilizează maturitatea dedicîndu-se domeniilor compatibile cu eul prevalent pe care îl deține. Revoluția, printr-o bună deschidere a politicului, a chemat în viața publică personalități în funcție de tendința lor la inițiativă, deci și în funcție de eul infantil. Ceea ce urmează depinde însă de eul adult. În plus eul infantil a fost larg cultivat în condiții de dictatură, prin utilizare preferențială, dar și așa cum am arătat mai sus, prin blocarea personalității umane, foarte frecvent, în interiorul complexului de castrare. Tot așteptăm ieșirea din scenă a personalităților politice infantile. Fie ca opoziția să nu piardă jocul în acest proces, căci aceasta ne-ar fi tuturor fatal. Procesul seamănă cu eliminarea pieței negre de către magazinele noi, dar nu este nici ușor și nici lipsit de costuri imense. Politicianul adult, responsabil, va elimina treptat politicianul infantil, capricios și stricător — dar cărui grup politic va aparține cîștigătorul ?

Cicerone Ciobanu : Portret

Înainte de a încheia, încă o observație. Erich Fromm a pretins că dictatorul este un substitut de tată ; teza lui s-a răspîndit larg. Eu am susținut — în urmă cu trei ani — că dictatorul este un element de compensare al complexului de inferioritate, adlerian. Socotesc acum că am greșit amîndoi. **Dictatorul nu este altceva decît un substitut de penis.** Submisiunea, în raport cu structura statului sau în raport cu aceea a unui partid, nu este decît căutarea acestui organ, prezumabil amenințat sau sustras. Tradițional oamenii — bărbați sau femei — și-au căutat soluția complexului de castrare în speranța familiilor de a avea copii băieți, în violențe, în perfidii. Pretind că, dintotdeauna, și foarte mult astăzi, căutarea unui penis, pe care fie că nu îl are fie că se teme că s-ar putea să nu îl reprezinte, constă în așezarea sub dictatul unei autorități, mari sau mici, fals idealizate. Disciplina, cînd este cazul, sau simpla coeziune umană sînt însumări de răspunderi — mature, adulte — și nu posesiune doar simbolică a unui organ fetișizat.

Caius Dragomir

P.S. Pentru cei care ar putea fi șocați de interpretarea mea privind tendința de submisiune prin prizma complexului de castrare, trebuie să notez că totuși astăzi, după un secol, teoria freudiană a distincțiilor psihice dintre sexe rămîne încă singura concepție majoră utilizabilă pentru înțelegerea **infantilismului** psihic non-oligofren. Era normal ca, la limită, ea să fie pusă și în sprijinul analizei submisiunii umane. Cei care, eventual, s-ar dovedi prea sensibili și, deci, deranjați de asemenea încercări, să se gîndească dacă tocmai astfel nu dovedesc, ei înșiși, o supranormală subinisivitate.

minimax

Oare chiar ni se pregătește ceva?

Așadar, după cum era de așteptat, se-.zările celor doi foști ofițeri de securita-., Ion Mihai Pacepa și Liviu Turcu, n-au rovocat emoții în Parlamentul Româiei. A fost ceva zaveră la reluarea vie-i parlamentare dar din altă pricină. d că mult zgomot pentru mai nimic, iar)'arășul ce-și zice porcul, votat demo-.atic, se va proțăpi în fața Adunării arlamentare a Consiliului Europei în umele românilor și al României, să se ie naibii o dată pentru totdeauna că. acă ei nu ne vor, să le fie de bine, c-a >r e paguba. Cît despre securitate după ı ne-am obișnuit cu ideea că singurii imeni competenți sînt „foștii" nomen-latuniști, iată că nu ajunge. Adică, se ede treaba că trebuie să-i acceptăm pe păieți" în continuare așa cum au fost acă nu cumva chiar mai dihai ca-nainte. ă controleze ei totul, tot ce mișcă-n ra asta rîul, ramul, căci doar lor le atorează neamul, propășirea. Vrem, nu em, asta ne-o fi dată firea noastră, s'n-ılară și albastră. Ceea ce a vrut poate ı ne sugereze și cuplul V. Ionescu & J. hcorghiu sîmbătă seara la tv. cînd, în pul evenimentelor **politice**, au inclus egerea... cuviosului Bartolomeu Anania. ă dacă e bal, bal să fie !

Numai că iaca vine tov. Brucan și ne mureste să n-avem teamă. Stați domilor, aveți puțintică răbdare ! Securitatea ınăuntru nu-i așa, n-a fost totuna cu ecuritatea cealaltă care lucra pe-afară ar pentru binele țării, inclusiv mai săpînd pe cîte unii pentru că ne învenau simțirea patriotică spunînd vrute nevrute pe la posturi de radio subvenonate de agenturi. Deci, putem sta liștiți, cum stau și parlamentarii din o-ziție, fiindcă guvernul e pe mîini bune. guvernul și o puzderie de firme „par culare". Sau, altfel spus, „stupid people" buie să aleagă între „băieții dinăunu" și „băieții de-afară" restul nefiind tceva decît figurație și butaforie.

Dar se vede treaba că și așa, cuiva tot nu-i ajunge pentru a sta liniștit. Deși avem procuratură, poliție, jandarmerie, gardă financiară plus vreo cîteva servicii secrete și speciale iar la nevoie poate să intervină și armata, tot n-a fost deajuns. S-a înființat și încă de mult, din 5 ianuarie curent, s-a înființat deci, **Garda revoluției române.** 17 zile mai tîrziu, televiziunea a difuzat la telejurnalul de prînz un scurt comunicat din care s-a putut afla că această organizație își propune, prin statut, să colaboreze sau cam așa ceva, cu instituțiile de represiune ale statului. Curat ordine de drept ! În rest, mister : dosarul cu pricina de la judecătoria sectorului 1 București este secret. Drept care, ar putea cineva să se întrebe : să fie oare vreo legătură între garda asta și participarea d-lui I. Iliescu la Congresul de constituire a Uniunii Naționale a Organizațiilor Luptătorilor din Decembrie 1989, ținut în sala de festivități a Ministerului de Interne ? N-are decît să se întrebe cineva-ul ăla și, tot așa, n-are decît să-și mai aducă aminte și de isprăvile revoluționarului Dan Iosif, că doar nu pe degeaba o fi fost făcut consilier prezidențial. Iar între timp, ca să nu ne plictisim, am aflat ce știam dintotdeauna : dacă o cer interesele țării, convorbirile telefonice sînt interceptate. Bașca invazia de microfoane despre care SRI bineînțeles, că n-are habar, doar nu se ocupă cu fleacuri d-astea. Păi dacă e pe transparență să fie totală! De ce n-ar fi și convorbirile telefonice și corespondența, transparente ?!

După cum se vede, numai bucurii ! Ultima fiind numirea d-lui P. Everac la conducerea televiziunii. C-o fi sau n-o fi legală numirea asta, ce contează ! Ține. De-o bună bucată de vreme, toate țin. Așa că de-acum înainte, ne-a promis-o noul ei director, televiziunea va fi cît se poate de respectuoasă cu instituțiile reprezentative ale țării. Ceea ce nu e prea greu de imaginat ce poate să însemne. Bunăoară, orice referire la deținătorul actual al funcției prezidențiale va fi strict becleanizată, iar bancuri politice n-au decît să spună Arșinel și Stela Popescu la cabaret, da' nu la televizor.

Trăgînd linie ca să facem socoteala, adunarea e destul de simplă căci, numai aceste ultime evenimente, dar nu sînt doar ele, nu mai lasă nici o îndoială asupra stilului de guvernare pe care este dispusă să-l practice actuala putere. Iar dacă ține, dacă a ținut și o să țină aplicarea acestui model de strutocămilă a unui comunism retușat cu oarece elemente de capitalism, cîteva explicații sînt evidente. Ineficiența politică a opoziției (pentru a nu spune chiar colaboraționismul), este una dintre ele. Nu neapărat însă și cea mai relevantă și, în orice caz, fiind greu de spus cît se datorează această ineficiență vanității unor lideri și cît „infiltrației albastre" completată cu năimirea. În același timp, se confirmă ceea ce spunea Alexandr Zinoviev despre comunism, că, înainte de toate este o tentație și abia după aceea o nouă formă de exploatare și înrobire. Tentația și, i-am spune, chiar viciul unei vieți larvare în care, de bine de rău, puterea asigură tuturor subzistența iar cei mai mulți au atins virtuozitatea în arta de a se descurca. Cu relații, cu „legea lui om", cu dat extemporale la „băieții", cu clănțăneală politică s.a.m.d., un întreg arsenal de comportamente sociale de supraviețuire și parvenire aparent suscitînd repulsie dar acceptate cu reciprocă îngăduință, că doar oameni sîntem. În fine, fără ajutor occidental și fără teroare este neîndoielnic, pasiența n-ar avea cum să iasă cu toate programele anti-criză ale președintelui I. Iliescu și cu toate comitetele și comițiile de „reformă". Iar după cît se-arată, FMI și Banca Mondială sînt dispuse să joace și pe mîna d-lui I. Iliescu ceea ce va permite ca evoluția economică păguboasă să nu fie totuși brutală așa încît tensiunile sociale, chiar violente, să nu se manifeste decît izolat și deci ușor de controlat. Bașca tradiționalele legături de prietenie româno-chineze, de la marele popor mai avînd noi multe de învățat într-ale strutocămilei comunisto-capitaliste. Adică o letargie istorică tragicomică, asezonată cu țîfne naționaliste à la C.V. Tudor.

Doar dacă nu cumva, Doamne ferește, incidentele cu bărcile iugoslave nu sînt o capcană și/sau un semn că, în scenariul european, României i-a fost distribuit un rol mult mai dur și numai tragic.

27 ianuarie 1993

Șerban Lanescu

momos

«Revoluția» mea (I)

Scriam săptămîna trecută că zburînd spre Statele Unite avionul huruia liniștitor deasupra Oceanului. El huruia liniștitor, dar numai liniște nu aducea în sufletul meu. Într-un fel am avut noroc fiindcă ocupam un loc lîngă doi „occidentali", oameni mai în vîrstă decît mine, complet tăcuți, obișnuiți cu zborul, și cu care nu am schimbat nici un cuvînt. Restul avionului, o mare parte a lui, era plină cu români care aflau cu stupoare că pot bea oricît suc de fructe le dorește inima și stewardesele nu mai prididea cu căratul. La prima masă însă am aflat că și băuturile alcoolice sînt pe gratis, așa că mi-am comandat în loc de „Coca" vin, iar apoi mergînd la „rest room" am descoperit un mic bar cochet și mi-am luat bere. O bere slab alcoolizată, cu care n-am reușit să mă obișnuiesc niciodată, dar atunci, în acel avion, cu cutia de bere într-o mînă și cu un pahar de carton în cealaltă, pot crede că eram oarecum liniștit și mîndru. La Frankfurt îmi cumpărasem o sticlă de whisky, din cele plate și o marcă foarte scumpă, dar în avion n-am avut nevoie de ea. Acum îmi aduc aminte că pe aeroportul Otopeni, la ora 6 dimineața cînd am ajuns acolo, aproape, totul era închis și, mort de sete am cerut unui barman somnoros și nervos un pahar cu apă. Mi-a dat un pahar cu apă minerală și cînd i-am spus că n-am bani românești pentru a plăti a dat plictisit din mînă urîndu-mi parcă un binevoitor „du-te dracului!". Într-un fel asta se întîmpla, mă duceam dracului.

Pe aeroportul Kennedy, la poarta la care mă așezasem la coadă pentru viză m-a întîmpinat un negru cu o privire gălbuie care m-a întrebat cît vreau să stau pe teritoriul Statelor. Am răspuns că șase luni și bine inspirat am adăugat și un „Sir". M-a privit surprins, apoi cu mișcări lente a aplicat pe pașaport viza pentru cele șase luni pe care le doream. Mai tîrziu aveam să aflu că albii nu se adresează în nici un caz cu „Sir" negrilor și că avusesem o bună inspirație folosind formula respectivă, deoarece vameșii americani erau foarte scîrboși cu turiștii din est. Nu mi-a rămas decît să-mi caut valiza și trăgînd de ea să mă îndrept spre ieșire, unde mă așteptau soră-mea cu bărbatu-său.

Ștefan Agopian

cronica ediţiilor

Tudor Vianu şi lumea prin care a trecut

Intr-un cunoscut fragment autobiografic scris în anul 1957, cînd împlinea şaizeci de ani, rememorînd anii adolescenţei şi ai tinereţii, Tudor Vianu se vedea a fi „de pe atunci o natură sociabilă, convivială, încrezătoare", care îşi găseşte în prietenie suportul necesar unei desfăşurări plenare a vieţii : „ca un copac cu ramuri bogate, scuturi peste tot seminţele prieteniei, fericit dacă vreuna din ele va găsi brazda roditoare pentru a deveni o legătură trainică, mîngîiere viitoare a vieţii". Cultul cu totul deosebit al prieteniei care l-a caracterizat pe Tudor Vianu, floare rară din grădina celor aleşi, a fost pus în lumină în propria sa corespondenţă, apărută în volumul XIV şi ultimul al **Operelor** sale ; dar că sămînţa ei generoasă n-a căzut într-o brazdă stearpă ni se dovedeşte abia astăzi cînd putem deschide primul tom al seriei de **Scrisori către Tudor Vianu**, publicate la Editura Minerva de către fiica şi nepotul neuitatului nostru profesor Maria Alexandrescu Vianu şi Vlad Alexandrescu.

Ne uimeşte aici în primul rînd numărul mare de corespondenţi cu care tînărul Tudor Vianu — doctorand în Germania, apoi conferenţiar la Universitate şi figură importantă a lumii culturale bucureştene — găseşte timp să schimbe impresii şi idei într-o relaţie care nu e numai intelectuală (deşi condiţia intelectuală îmbracă orice circumstanţă, oricît de modestă, a acestor scrisori), ci şi adînc afectivă, implicînd o adevărată comuniune, o solidaritate emoţionantă, chiar dacă timpul îi va separa treptat pe unii dintre comunianţi. În primii ani de după războiul din 1916—1918, cînd toate zările păreau că se deschid înaintea generaţiei care îşi pregătea intrarea în viaţă, masivitatea ,coerenţa, armonia diversă a grupului aşa cum se poate ea imagina din lectura scrisorilor, fac o impresie copleşitoare asupra cititorului dintr-o altă generaţie, de astăzi de pildă, obişnuit să participe mai degrabă la despărţiri, delimitări şi divorţuri. Al. Busuioceanu, Perpessicius, Dragoş Protopopescu, Eugen Relgis, Gr. Nandriş, Lucian Blaga, Ion Marin Sadoveanu, nedespărţiţii Dan Barbilian şi Simon Bayer, apoi Al. Claudian, Al. Rosetti, mai tinerii Al. Dima, Anton Golopenţia, Victor Iancu, Victor Rădulescu-Pogoneanu şi alţii îi scriu lui Tudor Vianu nu numai pentru a-l pune la curent cu preocupările lor, pentru a-l consulta sau a obţine o preţioasă aprobare, o încurajare, o sugestie sau lămuriri într-un punct dificil al muncii lor ,al carierei sau vieţii lor, ci mai cu seamă pentru a simţi aproape un spirit congener dublat de un caracter superior, pentru a se împărtăşi din rezervele de generozitate şi de forţă ale unui suflet geamăn, ale unui adevărat prieten. Plecat la Tîrgu-Mureş să facă apostolat didactic, Perpessicius se simte „văduv de cei doi-trei ,de tine în special, maturul meu sentimental prieten", I. M. Sadoveanu ştie „una şi bună : nu e gînd trainic, ceas într-adevăr trăit, care să nu se lege de tine", Virgil Zaborovschi se face ecoul celorlalţi prieteni care îl aşteaptă, dar mai ales îl aşteaptă el, „eu te aştept mai ales, aş zice ca pe o parte din mine", primirea scrisorii îndelung aşteaptate îi produce lui Dragoş Protopopescu o bucurie „prea pură ca să mă gîndesc să o turbur cu comentariile unei tăceri care devenea într-adevăr istorică", iar pentru Ion Barbu acest moment devine subiectul unui adevărat mic poem în proză : „Azi dimineaţă, ochii mi s-au deschis asupra scrisorii tale, îndelung aşteptată. Încet de tot, servitoarea mi-o strecurase pe sub uşe şi plicul desfăcea în duşumea un pătrat rîzător ,deslușit şi albastru, de bună vestire. Cînd vederile se limpeziră, îţi apăru şi scrisul definitiv de armonios. Puţini oameni cărora slova să le oglindească chipul cu atît adevăr !" şi aşa mai departe...

Martor şi confident al escapadelor goliardice ale lui Barbu, în tinereţea lui dezlănţuită, Vianu este el însuşi un conviv plăcut şi căutat, invocat de prieteni („vinul de Cotnari n-are savoare fără conversaţia ta" adaugă Zoe Claudian pe misiva soţului ei) şi dorit de ei, cum scrie N. Bagdasar, „să mai vorbim împreună taclale în româneşte". Principalul domeniu în care se realizează însă întîlnirile dintre aceşti intelectuali este cel al literaturii şi filosofiei, al scrisului, epistolele lor punînd

cap la cap elemente disparate ale unei istorii a vieţii culturale dintre cele două războie. Între ele se pot aminti cele legate de apariţia şi plămădirea repetată a unor reviste importante, mai ales prin invitaţiile şi presiunile făcute pentru a colabora la acestea, începînd cu Lovinescu, care îi aminteşte protocolar „că mi-ai făgăduit ceva pentru acest număr" al **Sburătorului** desigur (scrisoare din 1921), apoi prin grupul din jurul avangardistei **Contimporanul** din 1924 (Vinea, Marcel Iancu, B. Solacolu), prin Ralea, care îl execută repetat în favoarea **Vieţii româneşti**, sub diferite formule („Trimite-mi, te rog, cronica în cel mult o săptămînă", „Trimete ,te rog, **Benedetto Croce**. Dacă nu l-ai terminat, mai ai încă patru, cinci zile..." etc.), vechiul Marcel Romanescu, care îl înştiinţează „că m-am pus în în fruntea unui grup de tineri din Craiova ce scot **Flamura**" şi, vrînd să-i ridice calitatea şi nivelul eseisticii în special, „mă adresez la tine ca la un vechi şi statornic prieten, rugîndu-te să-mi dai ce vei voi, căci tot ce vine de la tine e bun" etc. (Vianu n-a răspuns unei invitaţii atît de puţin tentante), Oscar Walter Cisek, care îi solicită un articol pentru numărul dedicat României din revista **Ceske Slova** (prozatorul era pe atunci ataşat de presă la Praga) şi mai tîrziu altul, pentru **Prager Presse**, despre „mişcarea ideilor în România" (toată această propagandă culturală în străinătate, mai ales în Europa Centrală în anii douăzeci-treizeci, care a antrenat nume dintre cele mai prestigioase şi a duş la rezultate notabile ,ar trebui studiată de cineva), Ion Chinezu îi cere pentru **Gînd românesc** „un articol pentru a-l tipări în fruntea revistei", putînd astfel „scoate mai bine în relief, pentru lumea de a personalitatea d-tale de prim rang viaţa noastră culturală". Ralea rev apoi în favoarei altei reviste pe c ieşenii vor s-o tipărească în 1927 ca gan al Societăţii de filosofie şi şti sociale din localitate (**Minerva**, u Vianu a colăborat într-adevăr), da pentru o conferinţă despre „Roman mul în artele plastice", C.-Radules Motru îi cere să aibă în grijă **Rev de filosofie** în timpul absenţei ş.a.m.d. O întreagă istorie a publici cii literare şi filosofice a momentu în mici şi precise notaţii din cu poate fi desprinsă din aceste scri trimise unuia dintre puţinii critici portanţi de atunci care n-a avut excepţia tîrzie şi nesemnificativă a **vistei de filologie romanică şi germ că)** niciodată propria sa publicaţie ! şi elemente ale unei istorii a spiri lităţii tinerei generaţii se pot despri din scrisorile trimise de foştii săi el de doctoranzi, de cei care se apropi Vianu ca de un tînăr magistru, c începuse să fie, din cele ale lui Ar Golopenţia de pildă, ample şi pe nente radiografii ale lumii germane de tulburi în acei ani, dar şi ale priilor preocupări intelectuale, dor şi planuri semnificative de viitor (a sorile lui Anton Golopenţia sînt pri cele mai interesante din tot volum ale lui Victor Iancu (ajuns tîrziu fesor de literatură comparată la T şoara), ale lui Al. Dima etc.

Desigur că aceste scrisori cuprin detalii laterale asupra vieţii zilnice, ţară şi din străinătate, amuzante şi semnificative, asupra a ceea ce tipul de existenţă, preocupările, tele şi disponibilităţile categoriei sc le mijlocii căreia îi aparţin cei mulţi dintre corespondenţi. Dir scrisoare a tatălui, doctorul Alexan Vianu, a cărui figură luminoasă desprinde cu discreţie dar şi cu mitate din aceste scrisori, pu face deducţii şi calcule interesante privire la greutăţile materiale perioadei de după primul război (soarea e din 1923), comparativ cele ale prezentului : „Eu unul c nu mai ştiu pe unde s-o mai la căpătîi cu o pensie de 1 750 lei lunar, cînd carnea de vacă este 30 lei kg, cea de porc 40, de miel 60... Totul, totul s-a scumpit şi sunt şi speculanţi nerușinaţi, afară alţi mulţi hoţi, care operează fără şine şi fără frică" etc. Nimic nou soare !

Mircea Anghelescu

• **Scrisori către Tudor Vianu**, v (1916—1935), ediţie îngrijită de M Alexandrescu-Vianu şi Vlad Ale drescu, note de Vlad Alexandre Bucureşti, Ed. Minerva, 1992, 55 cu ilustraţii, unde cititorul trebui restituie fotografiei lui Camil Pe cu explicaţia împrumutată celei cine ,a lui Ralea, şi invers.

povestea vorbei

«Niţeluş» şi «olecuţă»

Expresiile atenuării sînt în română extrem de numeroase şi variate ; în plus, frecvenţa lor e remarcabilă în anumite registre ale limbii. Evident, maxima densitate apare în limbajul popular — unde se întîlnesc, de altfel, şi cele mai multe diminutive. Sînt fenomene pe care lingvistica mai veche, de orientare psihologică, le punea sub semnul afectivităţii ; în ultima vreme, în interpretarea lor s-ar prefera, probabil, un punct de vedere sociolingvistic sau pragmatic : prin expresiile atenuării — **un pic de** (noroc), **un picuţ de..., un strop de..., oleacă de..., o ţîră de.., puţin..., puţintel..., niţel..., niţeluş...** etc. (pentru a nu enumera decît cîteva din construcţiile mai frecvente care determină substantive) — se manifestă un cod social al politeţii, al eufemismului : o manieră de evitare a judecăţilor hotărîte. E aici o problemă interesantă. În cunoscuta sa teorie asupra codurilor restrînse (ilustrate mai ales de limbajele necultivate), Basil Bernstein definea limbajul comun (popular) ca fiind simplu, direct, concis, viguros ; limbajul elaborat, în schimb, fiind cel care nuanţează judecăţile, relativizează, argumentează. Frecvenţa formelor atenuării în limbajul popular ar părea să contrazică teza lipsei sale de nuanţe : **un pic, niţel, oleacă** aduc distincţii şi gradaţii ale noţiunilor folosite. Teoria lui Bernstein şi-ar păstra totuşi valabilitatea dacă am admite că rolul acestor expresii e mai puţin de a rafina aprecierea fiecărei situaţii în parte : ele devin un tic stilistic — ca **Aveţi puţintică răbdare** al lui Trahanache, clişeu care nu apare în variaţie cu alte ipotetice nuanţări pe o scară cantitativă : **aveţi puţină răbdare, aveţi răbdare, aveţi mai multă răbdare...** Dacă într-adevăr constituie un astfel de tic, valoarea cantitativelor devine doar una globală : cel care le foloseşte se prezintă ca ins moderat, modest, politicos ; ca persoană care evită constant judecata tranşantă — pentru a nu încălca norme de comportament lingvistic. Frecvenţa formelor de atenuare în stilul Aniţei Nandriş-Cudla — la care **oleacă** apare de mai multe ori pe pagină — „au trebuit oliacă de îmbrăcăminte" ; „au trecut toţi la masă oliacă" ; „a căutat nişte capete de scîndură, a făcut oliacă de pat" ; „oliacă s-a mai pus piedică..." ; „oliacă era mai greu" ; „s-a mai şters oliacă durerea asta aşia gria" etc. — ilustrează nu atît o viziune personală asupra lucrurilor, cît apartenenţa la o mentalitate şi un limbaj care exclud extremele şi valorizează termenul mediu.

Diferenţele gramaticale dintre situaţiile în care expresiile atenuării sînt adverbe, adjective sau substantive intrate în locuţiuni ; în care elementele determinate sînt verbe, adjective, adverbe sau substantive — nu au prea mare importanţă, atît timp cît rolul lor semantic e similar. Impresionantă e prezenţa, în variaţie cu cuvintele specifice, a diminutivelor formate de la ele (uneori prin cumularea a două serii de sufixe diminutivale, adăugate succesiv) : ideea de atenuare e astfel amplificată. **Puţin** a produs diminutive precum **puţintel, puţintică, puţinel** (mai rar) — şi chiar **puţinteluş** (cu utilizare retorică chiar la Cantemir, în dedicaţia **Divanului** : „acest al mieu puţinteluş pentru mult, mititeluş pentru mare dar cu rugăminte spre priimire îl aduc") ; **niţel** stă la originea lui **niţeluş, niţică** ; de la **oleacă** s-a format **olecuţă** (utilizat ca în **Monopol** : „Dar de ce te grăbeşti, coane Iancule ?... de ce nu mai stai oleacă, olecuţă ?" Olecuţă ! diminutivul acesta îmi pare un categoric superlativ) dar şi **olec(u)şoară, olecuţică**, cuprinse în dicţionarele curente — şi lista poate continua.

Seria metaforică formată din substantive ilustrînd micimea, puţinătatea este şi ea foarte mare. Unele au aplicare restrînsă la cîteva noţiuni : **un fir** e de obicei **de praf, de nisip** ; **un pui — de somn, de ger.** Mai generale sînt **un pic** (mai abstractizat decît sinonimele sale **o picătură, un strop** — „un strop de noroc"), **un crîmpei, o fărîmă** („o fărîmă de speranţă"), **un dram** etc. Categoria care implică şi ideea de vag şi-a dobîndit chiar merite poetice, intrînd în inventarul de clişee metaforice al limbii literare : **o umbră de..., o undă de..., o rază, o brumă** (predominant... meteorologice) ; **o urmă de..., o diră de..., o spoială, un pospai** (mai curînd „picturale"). Seria e, oricum, deschisă.

Deşi nu se formulează indicaţii speciale, teoretice, normative asupra semanticii acestor structuri, vorbitorii de limbă română se înşeală rareori asupra regulii de utilizare : în relaţie cu noţiuni gradabile (în cantitate, intensitate, durată) — dar nu şi numărabile.

Dificultatea de utilizare a acestor construcţii nu e deci de ordin semantic, ci stilistic. Cu excepţia lui **puţin** — nu şi a diminutivelor sale — celelalte forme au dezavantajul de marcate popular, sau chiar regio **un pic, niţel niţică ; oleacă, o ţîră.** (s-ar combina fiecare din ele cu neologism — să zicem, cu **perplexi** — e uşor de văzut : cu garantat e comic. Rămîn la dispoziţia noa pentru discursul standard sau „în substantivele din seria metaforică (**bră, undă...**) — cu supărătorul lor de clişee poetizante — şi, cum spun mai sus, neutrul **puţin**. Şi acesta totuşi, un dezavantaj : ambiguit Accentuat în enunţ, **puţin** îşi rec rează semnificaţia denotativă (pe o are în mod curent în postpu faţă de substantiv) : **puţină** spera speranţă **puţină** — adică „sper care (din păcate) nu e multă". Se său depinde deci destul de mult intonaţie — ceea ce e riscant în s Poate de aceea limbajul standard dern preferă adjective de tipul vag („uşoară depresiune", „vagă n credere").

Datorită excepţiei **puţin** (şi a stitutelor sale moderne) putem obs că seria discutată pînă acum nu a (în relaţie cu un substantiv) decî antepunere : „(o) speranţă olea „(un) noroc niţel" nu sînt constr firești. Acest lucru confirmă impr că atenuarea nu e un simplu m de gradare, ci are întotdeauna o loare socială, eufemistică, modera re : faţă de celălalt — îmblînzin cerere, faţă de sine — afişînd mo tia. **Un pic, oleacă, niţel** nu indică şi simplu o cantitate mică — ci o titate mică **mulţumitoare** (pentru vrea „doar un pic" sau „măcar pic") ; aici îşi găseşte locul şi va rea afectivă a diminutivării. Se că un soi de **principiu al „puţin pozitiv"** (dacă e rău, măcar nu e m dacă e bine — e bine că există şi e îngrijorător de puternic repreze în limba română.

Rodica Zafi

Simbolologie

Vasile Lovinescu, INTERPRETAREA EZOTERICĂ A UNOR BASME şi BALADE POPULARE ROMÂNEŞTI, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1993.

Cînd a publicat în 1989 volumul lui asile Lovinescu, **Creangă şi Creanga e aur**, „Editura Cartea Românească" icea această scurtă precizare la sfîrtul capitolului introductiv : „Din rauni de spaţiu, nu se includ în edia de faţă comentariile la **Ivan Turincă** (interpretat de autor ca demonraţie negativă a incapacităţii unora e a accede la cunoaştere, la înţelerea marilor sensuri ale existenţei)...". ceeaşi editură are astăzi posibilitatea i-şi repare, măcar în parte, omisiuea din 1989, publicînd **Interpretarea zoterică a unor basme şi balade popure româneşti**, cu un capitol dedicat oveştii lui Creangă, **Ivan Turbincă**. Mă voi opri şi eu asupra lui, pentru , indiferent de „aparatul" teoretic ilizat, noutatea investigaţiei este în-adevăr izbitoare.

După cum se ştie, în legătură cu asmele au fost încercate cele mai specculoase interpretări, de la cea **psihaalitică**, în manieră freudiană, pînă cea **morfologică** sau **formală**, concrată de V. I. Propp. Relativ recent, uno Bettelheim a realizat cea mai prinzătoare interpretare a poveştilor pulare, dintr-o perspectivă psihana- în **The Uses of Enchantment** , în traducere franceză, **Psychalyse des contes de fées**. Pentru Bru- Bettelheim (care se opreşte la un oment dat şi la **Porcul fermecat**, „un sm românesc foarte puţin cunoscut"), veştile populare sînt pline de mesaascunse, referitoare în cea mai mare rte la dificultăţile de integrare a rsonalităţii umane, la crizele, angoale sau complexele ei. În **Cenuşăreca**, de exemplu, am avea de a face cu rivalitate fraternă şi cu angoasele strării, micuţul pantofior din povete nefiind altceva decît un simbol sexual.

Pornind de la René Guénon, Vasile Lovinescu este convins că poveştile (care nu sînt de origine populară şi nici măcar de origine umană) conservă sfărîmăturile vechilor tradiţii şi, sub o formă mai mult sau mai puţin învăluită, „o sumă considerabilă de date ezoterice", avînd în felul acesta funcţia unei adevărate memorii colective. E un punct de vedere pe care l-a împărtăşit şi Mircea Eliade, în legătură cu basmele şi cărţile populare româneşti. Însă conform spuselor lui Guénon, „cînd organizaţia iniţiatică tradiţională este pe punctul de a se stinge, ultimii săi reprezentanţi pot foarte bine să încredinţeze voit acestei memorii colective [...] ceea ce altfel s-ar pierde ireversibil ; este singurul mijloc de a salva ceea ce poate fi salvat, într-o anumită măsură şi în acelaşi timp incomprehensiunea naturală a masei este o garanţie suficientă că ceea ce este ezoteric se va păstra ca un fel de mărturie a trecutului, pentru cei care, în alte timpuri, vor fi capabili să-l înţeleagă."

Cu aceste argumente, se ştie, ipoteza lui Vasile Lovinescu, din **Creangă şi Creanga de aur**, era că autorul **Amintirilor din copilărie** ar fi putut să fie „o piesă de racord între lumea exterioară şi o organizaţie secretă de povestaşi cu un caracter iniţiatic...".

Oricît de diferite ar fi între ele perspectivele lui Propp, Bruno Bettelheim sau Vasile Lovinescu (Guénon), ele se caracterizează totuşi printr-o trăsătură comună : indiferenţa faţă de semnificaţia literară a textelor examinate, într-un cuvînt, faţă de **estetic**. Pe Propp îl interesează aspectul formal, pe Bruno Bettelheim, funcţia terapeutică a basmelor, iar pe Vasile Lovinescu, interpretarea unor **simboluri**, care să ne înlesnească accesul la doctrinele iniţiatice pierdute. Din această ultimă perspectivă e considerat şi basmul lui Ion Creangă, **Ivan Turbincă**, publicat în **Convorbiri literare**, în 1878.

Rînd pe rînd, Vasile Lovinescu scoate din discuţie temele cercetătorilor mai vechi, pe care le consideră superficiale sau exterioare. Aşa se întîmplă, de exemplu, cu aparenţa de caracterologie etnică rusească a basmului, discutată pe larg şi de Ovidiu Bîrlea care, de altfel, ca folclorist, o nega. „Bîrlea nu ştie cît de bine zice... exclamă Vasile Lovinescu. Coloratura rusească este o pojghiţă, o subţire suprastructură pe oglinda mitului, foarte vechi şi răspîndit în toată lumea."

Ceea ce-l interesează pe Vasile Lovinescu e „sensul adînc al basmului" şi nu „coaja voit trivială" în care acesta se prezintă pentru a deruta. De altfel ar exista chiar şi un fel de lege ezoteristă a relaţiei dintre aparenţa trivială şi semnificaţia profundă, dintre margine şi centru, dintre exterior şi interior : „cu cît creşte distanţa dintre polul esenţial şi polul substanţial al mitului, dintre rădăcinile lui ascunse şi haina trivială, cu atît este mai adînc tîlcul lui şi capacitatea de a fi reprezentativ."

În cîteva cuvinte, potrivit interpretării lui Vasile Lovinescu, „Ivan se găseşte în momentul cel mai important din viaţa unui om, inevitabil, fie că-l vrea sau nu (nu i se cere părerea) : întîlnirea cu Absolutul." Avînd oarecari aptitudini sufleteşti (pe treptele intermediare, care duc spre acest moment), el va rata însă întîlnirea decisivă, dovedindu-se în cele din urmă refractar oricărui proces de autorealizare spirituală. „Tot basmul nu face decît să demonstreze că Ivan reprezintă prototipul spiritului neascultător, care, din cauza decadenţei ciclului sumbru, depăşeşte limitele funcţiei care l-a căzut pe cap." El este un erou „lamentabil", nul din punct de vedere intelectual şi descalificat din punct de vedere iniţiatic. Întrebat cine este, la Poarta Raiului ,el îşi dă numele, în loc să se identifice cu Supremul („sînt Tu", ar fi trebuit să spună, susţine Vasile Lovinescu, „sînt Nimeni", „sînt Tăcerea"), iar în Iad ar rămîne pentru totdeauna, „dacă ar ţine de el". Pînă la urmă, Ivan e „condamnat să rămînă pe plaiurile intermediare, ca stridia pe bancul ei, în domeniul prin excelenţă în care se manifestă iluzia cosmică a Mayei...". La sfîrşitul poveştii, nici chiar Moartea nu-l mai vrea pe Ivan, dar ceea ce a obţinut această „Himalae de prostie", cum spune Vasile Lovinescu, ar fi „o «nemurire» cîştigată cu un prometeism de beţivan." Şi în concluzie : „Spre deosebire de eroii din **Creangă şi Creanga de aur** care făceau eforturi de a atinge perfecţiunea, de a transforma dualitatea învrăjbită în complementaritate şi a realiza unitatea, Ivan Turbincă este eroul care, neţinînd seama de legile cosmice şi acţionînd anarhic, sfîrşeşte prin a deveni un **spirit rătăcitor** pe toată durata ciclului mare şi care din această cauză nu se mai poate niciodată încadra în armonia cosmică."

Magda Păun : Bătrînă

E un punct de vedere ceva mai convingător decît acela la care ajungea nu de mult Valeriu Cristea, pentru care povestea lui Ivan Turbincă era o parodie a vieţii lui Isus. Insuficienţa lui trebuie totuşi semnalată, şi ea provine din indiferenţa faţă de **literar** — singura categorie (sau perspectivă) care poate cuprinde şi explica toate nivelurile unei poveşti. Numai revenind la arcanele ceva mai puţin complicate ale **esteticului**, un „imbecil", un „prost" (o „Himalae de prostie"), un erou „lamentabil", poate redeveni personajul fermecător din amintirea mai multor generaţii de cititori. Altfel spus, numai în felul acesta un mare eşec iniţiatic se poate transforma într-un extraordinar succes literar.

Florin Manolescu

ocuri comune

u despre lucruri comune

Hai iubito, repede, repede draga mea. oară geamantanele portocalii, să ne ibim, încă mai este vreme, nu uita riuţele, sacoul maro (ţine la tăvălă), umbrela neagră. Da, ştiu, am rdut „Litografiile lui Picasso" de Centro de Arte Reina Sofia din Mad (pînă la 21 decembrie), ca şi, din cate, „Grafitiştii newyorkezi" de la oningen Muscum, care s-a închis pe ianuarie. Cum ? Ce spui ? Nu e nici agubă că n-ai avut plăcerea să vezi viu „Le réalisme socialiste en Rus- " la Palais des Beaux-Arts din Brulles (3 ianuarie) ?! Îţi ajunge proa piele, zici, şi nu ai tendinţe mazoro ? Chiar crezi ? Orişicît, curiozea, draga mea, curiozitatea nesăţiă. Dar, ce ai fi avut de spus des- un „Manet" la Kunsthalle Glocngiesserwall Hamburg, ori de un oya : dezastrele războiului", la dische Kunsthalle Mannheim, amînă deschise numai pînă la 17 ianua- . S-au dus.

Hai, repede, repede, draga mea, corră geamantanele portocalii, dacă grăbim, numai dacă ne grăbim mai tem prinde, pînă duminică 31 ianua- , „Man Ray"-ul de la Musée des ts et de la Mode din Paris, ori sley"-ul de la Musée d'Orsay. Nu a umbrelele, iubito, poate trecem mineca, draga mea, şi la National llery ne aşteaptă, pînă la 7 februa- un „Edvard Munch". Şi, înapoi Paris, vom avea de-acum destulă me pentru a zăbovi nestingheriţi holurile de la Petit Palais pentru agonard şi desenul francez din seul al XVIII-lea". Şi, surpriză, de ce draga mea, haide, puţin curaj, ar fi să ne repezim, la Quebec, e timp destul pînă pe 28 februarie pentru un „Toulouse-Lautrec s'affiche".

Cum ? Nu găseşti geamantanele ? Nici sacoul ? Nici măcar umbrela ? De ce strigi ? Nu sînt surd, sau nu încă de tot. Mi-aduc acum aminte, tocmai am citit undeva despre o colecţie de casete video numită „Palettes". „Călătorie în inima unui tablou de maestru". Cu numai două sute de franci, adică 40 de dolari, adică 32 000 de lei, poţi vedea, detaliu cu detaliu, o capodoperă a lui Vermeer, ori Chardin, Ingres, Rembrandt ori Vuillard. Desigur, caseta şi tabloul ; nu e exact ca în realitate, dar poate fi un înlocuitor, nu-i aşa, acceptabil.

Vai, draga mea, de cînd te ştiu eşti comodă, nu ieşi din casă nici pînă la Mătăsaru. Ori, în fine, te mulţumeşti cu înlocuitori, ori poate că nici nu te mai atrag atîta culorile. Muzica, draga mea, muzica. Trage draperiile, pune reşoul în priză, caută ţigările pe care le-ai ascuns de mine alaltăieri. Au apărut, s-au reeditat, cum, cîte, unde !? Ce-ai zice de o integrală Joaquin Rodrigo în patru CD-uri la EMI. Sau, nu eşti curioasă să vezi cum sună cele două discuri Vivaldi proaspăt scoase de „Soliştii din Moscova — Montpellier", cei care s-au mutat cu toată orchestra în Franţa ? Ori a şaptea din Mahler. EMI tocmai oferă o înregistrare nouă, 1991, cu Simon Rattle şi City of Birmingham Symphony Orchestra. La fel de tentantă pare, însă, şi aceea de la „Music and Arts", din 1969, cu Jascha Horenstein şi New Philharmonia Orchestra. Ca să nu mai vorbim că „Philips" ţine oricînd la dispoziţie integrala Mahler cu Bernard Haitink şi Concertgebow. Apropo de „Philips", draga mea : uite, tocmai deschid seria Arrau şi, n-o să-ţi vină să crezi, primul volum e consacrat lui Schubert : sonata în sol major şi momentele muzicale D780. Stai, ascultă, numai ascultă cum sună : „Cantatele Profane" de J.S. Bach, cu Gustav Leonhardt şi Orchestra and Choir of the Age of Enlightenment. Te-am dat gata ? Te faci că nu m-auzi ? Bineee. Sonatele pentru vioară Prokofiev, cu un anume G. Kremer acompaniat de Martha Argerich. Şi tot la „Deutsche Grammophon", o întîlnire între Zimmerman, Bernstein şi orchestra din Viena pentru concertele 3—5 pian Beethoven. Pinchas Zuckerman în concertul pentru vioară Beethoven. James Galway în Suita a 2-a şi Concertul pentru flaut, vioară şi clavecin de Bach. Cvartetul Talich cu Haydn, Bocherini şi Mendelssohn. Şi, de necrezut, iubito, ăsta-l avem, ura, Tatiana Nikolaeva cîntînd Bach : Concertul italian şi Capriciul la plecarea fratelui preaiubit.

Cum ? Ce spui ? Să casc, mai curînd, ochii la „programul radio-tv" ? Ah, da, mîine, sau săptămîna viitoare, sau peste o lună, vom putea asculta, pentru a şaptea oară în ultimii cîţiva ani, a-ntîia de Mahler cu Leonard Bernstein. Şi ce dacă ?!

Iute, draga mea, încă mai este vreme, adu degrabă geamantanul portocaliu, sacoul maro şi umbrela cea neagră, altfel închide la colţul blocului şi nu mai apuc să iau două pachetele de Bonibon şi de o mie de lei seminţe prăjite.

Mihail Oprea

Maria Oteteleşanu : Portret cu turban

cristian popescu

Din mărturisirile unui îndrăcit

Ah. Cît de înduioșător este să fii nebun ! E aproape ca și puișorii galbeni de găină. Pe care i-ai da cu spumă de ras și le-ai rade cu lama pufulețul lor auriu, bărbuța lor blondă. Și-apoi ți-ar părea rău și chiar te-ai înduioșa văzîndu-i cum piuie, proaspăt rași, prin ogradă ...

La-nceputul lui '91, de exemplu, eram convins că Apocalipsa venise în București așa cum venise Revoluția din decembrie '89. Eram prezentat numai și numai eu, în direct, zi și noapte, pe toate ecranele televizoarelor din lume. Fiecare gest al meu avea pentru întreaga omenire o uriașă semnificație. Cînd puneam capul pe pernă îmi spuneam : hai, adormi, că trebuie să se mai odihnească și ei. Eram unicul exemplu. Eram ultima cucerire a științei. Eram locuit de „dracul".

Bineînțeles că am anchetat-o pe mama. Să mărturisească odată și-odată că, de fapt, nici nu mă născuse. Că nu sînt decît albumul cu poze al celor 11—12 avortoni ai ei. Că, la botez, eu mă topisem în cristelniță (ca zahărul și lămîia în ceai) și nu rămăseseră decît ei, cei 12, mititei, înotînd acolo ca-ntr-o piscină la țărănd, distrîndu-se ..

Cum să vă spun ? Criza, nebunia e-un fel de mamă-clovn care-și vopsește în clovn și țîța din care îmi dă să sug. Criza-i un fel de bucată mare de carne sîngerie, putrezită, crescînd singură, ca un aluat ; îngrășindu-se cu cîte 20—25 kg la fiecare 10 minute doar pentru că eu o mîngîi, o trîntesc lîngă mine în pat și m-arunc ahtiat peste ea și-o iubesc toată noaptea. Toate firele electrice, toate firele de telefon, toate țevile, toate antenele, întreaga canalizare a orașului, toate sînt de fapt conectate la mine. Trup din trupul meu. Depind de impulsurile mele cerebrale, de tensiunea mea arterială ; de cheful meu. Numai că eu, știind toate acestea, mă duc în fiecare noapte să dorm la picioarele statuii Maicii Smara din Cișmigiu, ca orice copil fugit de la orfelinat ; și-n zori îmi lipesc fața de palmele ei reci ca să-i mulțumesc și ca să m-ajute și să mă ocrotească și de-acum înainte. Eu — locuit de „dracul".

Pe la-nceputul lui '91 eram mai important decît un campionat mondial de fotbal. Și pot să vă garantez că exact ca și orice meci de fotbal internațional, transmis la televizor, „dracul" n-are singurătate. Pot să depun mărturie : „dracul" știe că pînă la urmă va pieri ; se și mîndrește cu asta ; se consideră un sacrificat ; numai că „dracul" n-are ce să sacrifice pentru că n-are nici speranță, nici viitor ; „el" nu este nici sfîrșit nici început.

Pe la-nceputul lui '91 am rezolvat și problema cotropitorilor țării. Am desenat mărunt, cu pixul, pe piatra Monumentului ostașului sovietic semnul sfîntului din serialul polițist de televiziune „Sfîntul" cu Roger Moore. Am fost extrem de mîndru găsind această soluție pașnică problemei cotropitorilor, pentru că în copilărie semnul sfîntului era pentru mine a icoană de jucărie așa cum există urși și iepuri, tractoare și femei de jucărie.

Ah. Cît de înduioșător este să fii nebun ! Eram, așa, ceva, ca ultima promoție din toate grădinițele de copii și din toate școlile, chiar ultima, cea după care aceste instituții nu și-ar mai găsi rostul și-ar trebui desființate din lipsă de nașteri, de clienți. Era așa, ca și cum ar veni un puradeu, mi-ar lua lumînarea de la cap și s-ar juca cu ea de-a fumatul. Un puradeu negru ca abanosul care ar rîde de unul singur și chiar mi-ar fuma lumînarea pînă la capăt. Mi-ar strivi chiștocul de tîmplă și-ar pleca liniștit.

„Dracul" umblă pe străzi văzîndu-se numai pe sine. Zoaie gelatinoase de oglindă, zgîrci putred al privirii tale : întinse pe case, pe asfalt, pe cer, pe mașini. Chipuri, piele, haine — mînjite cu oglindă soioasă, cenușie. Așa umblam eu prin oraș pe le-nceputul lui '91 : văzînd în jur numai chipuri de „draci". Eu — condamnat la carceră tapetată cu oglinzi.

Ah. Criza ! Nebunia !! Cît tupeau, ce țîțe, ce craci !!! Ah. Fetița ! Păpușica !! Poezia !!! Cum se mai joacă ea cu mine de-a tata și de-a mama ! Cîte injecții nu mi-a mai făcut ! (Așa cum există urși și iepuri, tractoare și femei de jucărie, așa și poemul e-o jucărie de moarte.) Ah. Fetița, păpușica, Viața de apoi !!! De-abia a-mplinit și ea pe-aici, pe la noi, 4—5 anișori și uite că vine și strigă veselă, fericită : „Ce-ar fi să ne jucăm și de-a Popescu, de-a Cristian ?!" Și mi-apucă cît ai clipi caietul cu versuri și — svîrrr ! — cu el în cristelniță ! Iar caietul — gata — s-a și curățat, e ca nou. Înseninează frumos, cu sufletul lui de cerneală, apa sfințită.

O rugăciune de jucărie

Fecioară, Marie, poate c-ar fi bine să-mi cioplesc și eu un fluier din icoana Ta de lemn, atîrnată de perete, Sau (dac-aș fi cinstit cu mine pînă la capăt) poate c-ar fi și mai bine să-mi tai mîna dreaptă pentru tot ce am scris o viață cu ea, iar din osul proaspăt să-mi cioplesc un fluier și să-Ți cînt vorbele pe care n-am reușit să Ți le spun niciodată.

Am citit în „Cartea recordurilor" că cea mai mare viteză pe care o atinge corpul uman este de 289 km/oră în poziție liberă cu capul în jos, dar că s-au înregistrat și viteze de 1 005 km/oră la altitudini mari și atmosferă rarefiată. Atunci, imediat m-am gîndit că ăia de la „Cartea recordurilor" n-au calculat bine. Atunci cînd cade liber, cu capul în jos, aruncîndu-se — Doamne, ferește ! — pe fereastră, la exact 3 cm de caldarîm, omul atinge 666.666.666. întuneric/an. Așa că, de fapt, eu asta ar fi bine să fac :să nici nu mai stau pe gînduri. Să mă arunc imediat și direct prin icoană.

Fecioară, Marie, iartă-mă, dar aș vrea să-Ți povestesc ceva.

E vorba despre Dora, o foarte bună prietenă. S-a întîmplat că, tot auzind ea cum mă plîng că n-am și eu o icoană de-a Ta, ca tot omul, acolo, pe perete, s-a dus pînă-n camera de-alături și-a venit cu una mare, de lemn, spunîndu-mi : „uite, bă, la icoana asta s-a-nchinat toată viața ei bunicuța mea — ia-o, e-a ta !" Mai era cineva de față. Era noapte, tîrziu. Am luat-o sub braț și m-am dus în cameră de-alătu mă culc. Iar dimineața m-au strigînd : „u te, bă, ăsta s-a c cu icoana !". Pe-o pernă pus capul și pe cealaltă, lîngă mine zasem icoana Ta cu fața în su sforăiam, așa. (În paranteză fie frumos mai e să te trezească în strigăt dulce de femeie că : „uit ăsta s-a culcat cu icoana !".)

Ah. Fecioară Marie, doar vorb acestea pot să-Ți spun. Și chiar a de exemplu, sînt aproape convi dacă aș ridica o singură clipă stilo pe foaie aș face pe loc infarct. A n-am de ales, trebuie să fiu extre atent, trebuie să fiu aparatul car înregistrează în continuu cardiog Deocamdată n-am ce să fac. Îți mereu scrisoare.

Important este că după ce culcat cu icoana mi-am schi concepția despre viață. Încă grădiniță, cînd mă certam cu c îi spuneam : „lasă că vine el ta toată armata lui, cu tancurile avioanele și-ai să vezi tu ce te te !" (Taică-miu era militar.) I îmi răspundea : „lasă că vine e cu toată miliția lui, cu toți cîini sați și cu toate mașinile cu s și-ai să vezi tu ce te bate !" (Tai era milițian.) După ce-a strigat la mine în zori mi-am schimbat dul de-a gîndi. Acum sînt mul pacifist. Visez o Piața-ndepen Universală în care să stăm cu de dimineață pînă seară și sa pupăm unii altora, în continuu, nele.

OF și VAI — personaje ale i mele ! Stan și Hamlet și Bran ; pey, luînd o gură de spanac și d în vîrful degetului, în pași de crucea pe Golgota, în chiotele de l rie ale copiilor ; Ofelia și Romeo ș lieta și vitrion de cea mai bună c te, englezesc, gîlgîind în aortă. A OF și VAI — personaje ale inimii r Și cîte și mai cîte, semne de exclan toate către Tine, Fecioară, Marie du-Ți aminte de căruțașul din carului cu fîn venind agale pe ș aproape plutind. Dac-aș putea aș veni eu către Tine : călare pe mal moale și binemirositor, călare pe m rul de semne de exclamare. Ah, p să și cerșetoare, Tu ești o dată ca deauna, cea de pe urmă și cea c Cred că atunci cînd te gîndești la ale noastre lacrima curge prin-o Tău. Și asta este hidrocentrala cu gia căreia trăiesc și eu. Iartă-mă, tă-mă, dar deocamdată numai aș să-Ți scriu eu. Doar dac-aș fi c pînă la capăt și mi-aș tăia mîna d tă (pentru tot ce-am scris o via ea), iar din osul proaspăt mi-aș un fluier — poate așa aș reuși cînt vorbele pe care n-am reușit le spun niciodată.

«Aurora Democratică»

Nici un început de roman, nici o ridicare de cortină nu m-au impresionat mai mult decît aceste cuvinte : „Mă scol într-o dimineață și, știi obiceiul meu, pun mîna întîi pe **Aurora Democratică**". Nici „iarna vrajbei noastre", nici flaubertiana situare la Mégara ori „Aujourd'hui maman est morte. Ou peut-être hier", nu-mi dau același fior. Și cu atît mai puțin „stau cîteodată și-mi aduc aminte..." ori chiar „Asta e culmea ! Culmea !" al aceluiași Caragiale. Într-un savuros capitol al uneia din cărțile sale, Marian Popescu a arătat ce-nseamnă pentru teatru prima scenă din „Conu Leonida".

Dar nu despre teatru e vorba aici, ci despre ceva mult mai important. Și e de mirare că nimeni dintre cei care au scris „Pagini despre sufletul românesc", nu s-a ocupat de o dimensiune esențială a acestui suflet : dorința arzătoare de a fi manipulat. Cine altul decît Caragiale ar fi putut descrie cu strălucire această latură (negativă), nu a minții ci efectiv a sufletului nostru ?

Iată : Leonida ia întîi **„Aurora"** și citește înfricoșătoare și înălțătoare informații : „A căzut tirania !", „Vivat Republica !". La începutul „Nopții furtunoase", Jupîn Dumitrache și Ipingescu citesc și comentează cu avînt **„Vocea Patriotului Naționale"**, manipulîndu-se singuri în sensul că ei, citind ziarul partidului lor, pricep ceea ce vor ei să priceapă. Autosugestia este covîrșitoare. Și în „Scrisoarea pierdută", prefectul citește, încă la începutul piesei, ziarul adversarilor : **„Răcnetul Carpaților"**. De acolo află cum îl văd ei : ca pe un „bampir" și reacționează ca un ungur care ar citi **România Mare** sau ca un democrat citind **Libertatea** sau **Literatorul**. Aici e o manipulare negativă care întărește convingerile lui Tipătescu așa cum cetățenii Golaniei citeau **Adevărul** ca apoi să-l incendieze pe bună dreptate. Chiar și în „D'ale Carnavalului", Catindatul expune metoda lui „Matei", percepută vag deformat din vreun ziar al epocii, dar în esența căreia crede cu tărie. Replica lui Iordache, care exaltă „naturelul în toate", nu putem crede că-i aparține. Este rezultatul, tot deformat, al vreunei lecturi recente din vreo broșură „materialistă".

Românul este deci avid de a se lăsa manipulat, de a citi și crede numai ceea ce îi convine. De altfel Jupîn Dumitrache practică și la nivelul familiei aceeași metodă. Se lasă îmbrobodit de grija lui Chiriac de „a face toate posturile" așa cum, schimbînd înțelesul cuvîntului „sufragiu" din articolul lui Rică, ajunge să creadă că ziarul se ocupă de durerile lui imediate. „Titirică" este fiară cu Spiridon și cu „scîrța-scîrța" pe care așteaptă să-i „umfle" à la 14—15 iunie 1990 pe strada Catilina, dar devine mieluțel îndată ce i se cîntă pe tonul pe care-l așteaptă.

De altfel, nu știu dacă exegeții operei lui Caragiale au observat, este probabil că negustorul știe de „com mirea" lui Chiriac cu Veta. Dar ceptă pentru că intră în vederil așa cum, de exemplu, puterea d tolerează ultra-naționalismul. Or față de „terchea-berchea" nu es unui soț gelos, ci a celui bănuit tînărul cu „giuben" și „sticle" e adversar social-politic dintre cei „mănîncă sudoarea poporului". Î ce junele se dovedește a fi redact „acea parte a presei" pe care o c cherestegiul, el îi devine simpatic. bele îi sînt sorbite la zicere pr erau și la lectură.

Jupîn Dumitrache e strașnic cu micii politici, îi ia la „ezerciț". Și cădău îi este tot adversar. Dumit se convinge pe sine de civismul a nilor lui așa cum contemporani noștri credeau, fără îndoială s că săvîrșesc un act patriotic aj minerii la devastarea Universității măcar la huiduirea clădirii (??) exterior. Ba chiar rectorul de pe at distins matematician, avea aer spună : „tot răul spre bine". B națiune !

Patima politică, dorința de a fi nipulat a românului (arătată ex de Caragiale într-o tabletă în prezintă ironic pretențiile lui fa un orator politie) fac victime. Su românesc e dornic de manipulare mass-media și gata de acțiune ime în sensul indicat de gazeta favor

Așadar și eu, dimineața, știți c iul meu, pun mîna întîi pe zia apăs butonul aparatului de radi ca să aflu ultimele știri ci ca să-n tăresc prejudecățile. Și Doamne fe să mă întîlnesc în întunericul str Catilina sau Marc Aoleriu cu, bu ră, dl. Ilie Verdeț.

Horia Gârb

Spiru Vergulescu : Fata

fragmente

„S-a rupt lanțul de iubire"

– încercare asupra folclorului contemporan –

1. SEMINAR. Am studiat folclorul la facultate după manualul profesorilor Mihai Pop și Pavel Ruxăndoiu (Ed. Didactică și Pedagogică, 1978). Îmi reiau notițele de seminar și con-semnez : cuvîntul „folclor" — creat de William Thoms („folklore") — cunoaște(a), azi (ieri), accepțiuni diferite ; școala engleză (Lang, Gomme, Bourne) îl definea ca „știință a tradiției conservate oral" ; școala franceză (Sébillot și alții) distinge între literatura orală și etnografia tradițională, intervenind aici ideea de „cultură a claselor populare" ; Weinhold (Școala germană) delimitează ca obiect al folclorului „studiul tuturor manifestărilor de viață ale poporului de jos" ; Jungbauer face diferența între poezie naturală (aparținînd popoarelor primitive), **poezia populară** („emanată de pătura cea mai numeroasă a unui popor în stare de cultură, mai puțin atinsă de influențe, deci țărănimea") și poezia „de artă" (a păturilor culte) ; Arnold van Gennep subliniază că pe cercetător trebuie să-l preocupe în mod special **faptul viu, actual**, pentru că „folclorul nu este... o simplă colecție de mici fapte dispărute". Să reținem pentru folclorul contemporan, în mod axiomatic, dimensiunea sa **sincronică**, caracteristicile sale de bază (oral, sincretic, transmisibil) și să ne ocupăm puțin de tipul de producător, id est **țăranul**.

2. CARE ȚĂRAN ? Cel locuind efectiv la țară, sărăcit de cooperativizare și de comunism în general, nu mai există ca tip folcloric. (Evident, eliminînd din calcul generația vîrstnică și foarte vîrstnică, din care o minoritate mai conservă folclorul în varianta tradițională.) De două generații, sub constrîngerea evidentă a nivelului de viață scăzut, a migrat și migrează la oraș. În proporție covîrșitoare, țăranii „orășenizați" au îngropat și, în unele locuri, chiar au întemeiat lumpen-proletariatul. Slavă politicii de industrializare forțată a lui Nicolae I-ul, România de azi are ca principală clasă socială muncitorimea provenită din țărani dezrădăcinați. ... Ce s-a întîmplat cu cultura lor, cu folclorul tradițional ?

3. TRADIȚIE ȘI, MAI ALES, INOVAȚIE. Folclorul a dat naștere la două direcții semnificative : **a. kitsch-ul televizat** (gen Murărescu, „Cîntarea României" ș.a.m.d.), care se pretinde a fi preluat de la sursă și degenerează, de obicei, în Dolănescu, Sinulescu & comp. și **b. folclorul de cartier**, eventual suburban, peste cel tradițional suprapunîndu-se pînă la nerecunoaștere de sine straturi-straturi de muzică lăutărească, de mahala, țigănească și/sau cu ecouri din filmele indiene de succes — dar **autentic**, în măsura în care își păstrează tipul de producător, id est țăranul orășenizat/muncitorizat. Aparent paradoxal, adevăratul folclor contemporan nu e cel prezentat la televizor și pe discurile de la „Electrecord", ci acela promovat, la gurile de metrou și prin crîșmele apărute peste noapte, de către difuzorii particulari de casete audio. Orice studiu sociologic — fie el făcut chiar și de IRSOP — va demonstra că orășeanul-țăran, proletarul ce formează „bob cu bob" masa electorală, adică tocmai ceea ce numim oarecum emfatic **poporul**, nu se (mai) identifică afectiv — statistica ar fi zdrobitoare — cu Ion Dolănescu, ci cu Dan Ciotoi de la „Generic", Naste din Berceni („Albatros") sau Prințesa Alina („Parșivii"). Acești idoli — din popor, pentru popor, ai poporului — sînt colportorii reali de **folclor contemporan**, oricît s-ar strădui nu-știu-ce Mărioară de la T.V. să demonstreze contrariul. Sigur, se poate obiecta : **criteriul estetic ?** („Folclorul e manifestarea **vieții spirituale** a poporului").

4. CRITERIUL ESTETIC trebuie, cu necesitate, corelat nivelului scăzut de instruire, caracteristic unui popor asupra căruia totalitarismul a acționat cu bună știință în vederea idiotizării, a transformării sale într-o masă de manevră anonimă și obedientă. (E drept, reușita acestui oribil proiect este una parțială, dar consecințele sînt mai mult decît vizibile.) Există la orice popor, un fel de sincretism între dezideratul „estetic" și „simțire" (reacția empatică la faptul artistic). Emoția poporului este, întotdeauna, sinceră.

5. SINCERITATEA CREATORULUI este la fel de evidentă și congeneră, în diacronie, cu cea a țăranului mioritic. În „Marinarii, marinarii", interpretat de Romica Puceanu, vom găsi tema logodnicilor nefericiți consemnată de majoritatea culegerilor de folclor așa-zicînd serioase. În fapt, cu toate influențele ulterioare, melodiile de azi („suburbane" !) sînt doinele și baladele tradiționale, transbordate, odată cu țăranul, la poarta uzinei și, după programul de lucru, în ușa birtului. „Nu există-n lumea asta / frate ca al meu, / Și la bune, și la rele, / E fratele meu !" Recunoașteți codul baladesc ? Este sinceră „trăirea" ? Nu e oare aici emoția țăranului de bloc avînd nostalgia poienii mirifice din pădurea fermecată ? Este, pur și simplu, actul firesc de manifestare artistică, prelungit în eternitate, dincolo de strung și raboteză. Uneori, tema e preluată tale quale, în ciuda vizibilei neaderențe la cotidian : „Pe lîngă drum, pe lîng-o căruță, / Am o nevastă drăguță. / Pe lîngă drum, pe lîng-o cărare, / Am o nevastă ca o floare". Chiar dacă, la anul de grație 1993, căruța e Oltcit, iar cărarea este asfaltată (cîte-o conductă spartă amintește vag susurul izvorului), țăranul-orășean are tot dreptul să-și idealizeze în continuare „muierea". Firește, preponderentă rămîne tema iubirii și poate că, aici, aluviunile de tip Raj Kapoor s-au sedimentat cel mai temeinic în doina păstorească : „S-a rupt lanțul de iubire / Și-a-nceput a rugini, / Nu te mai gîndi la mine : / Ce-a fost nu va mai fi !" Îndrăznesc să afirm că, atunci cînd Dan Ciotoi inundă metroul cu acest song de succes (un adevărat **hit**), el este mai mult decît sincer în trăirea sa artistică, fie și pentru simplul motiv că el **nici nu-și poate imagina altfel actul (in)conștient de folclor.**

6. FOLCLORUL N-A DECĂZUT deloc, așa cum afirmă unii, intrînd în sfera co-participativă a proletariatului de azi. El a evoluat doar împreună cu poporul ce-l generează neîncetat. Parafrazînd o expresie-cheie din trecutul recent, el „crește odată cu țara" și reprezintă, [illegible] indiciu foarte serios și nelinișt[illegible] alunecării noastre ireversibile [illegible] un anume tip de societate și civilitate. Indicii de același gen din sfera culturii populare oferă și presa de succes : **Evenimentul zilei, Infractorul** și **Bordel** (ca să nu mai vorbim de ...) se înscriu, dimpreună cu televiziunea, în ramura puternic mediatizată a folclorului de azi. (Este doar o constatare și nu un act de acuzare.)

7. LANȚUL DE IUBIRE ruginit și, finalmente, rupt nu este, în fond, altceva decît dispariția definitivă a iluziei regenerării prin cultură.

Dan-Silviu Boerescu

8. AȘA SĂ NU NE-AJUTE DUMNEZEU !

spectator

Nevoia de familie

Oamenii sînt salvați de stres prin week-end-uri și vacanțe, mai ales profesorii. Evadările, plecările bucuroase și fatal) reîntoarcerile melancolice, nostalgice, la rutină, la automatism... cu o [illegible]ă subțire de calm și prospețime și disponibilitate crescută de-a continua, de-a rezista... sînt benefice. John (personaj cehovian, poate chiar o... sosie englezească a marelui trist dramaturg rus) — însinguratul, inocentul, visătorul, disratul, sensibilul, altruistul... John, ființa atît de discretă și neajutorată, și-a găsit **familia**, atmosfera și afectivitatea acesteia, în colegii și colegele de cancelarie profesorală a unui institut universitar din Cambridge, în care se predau studenților străini cultură și politică în limba engleză. Piesa tragică, tristă, cu accente de comedie amară, această „Familia lui John" de Simon Gray, pusă în scenă de Ivan Helmer (decor Vasile Rotaru, costume Ileana Oroveanu), la Naționalul bucureștean, sala Amfiteatru. John, delicatul și însinguratul celibatar omnatic, are bilete la o piesă scandinavă (Ibsen sau Strindberg) sau, mai degrabă, rusească (sigur, Cehov), dar nimeni nu știe exact... la care invită, pe rînd, colegii și colegele de cancelarie. Este refuzat, cu eleganță și scuze, fiecare personaj fiind sătul de tristețile sale și de destinul său dureros, pentru a mai avea forța de-a vedea și la teatru suferință, singurătate și vieți dure, pustii, vieți repusculare, tragice urcușuri spre Golgota! Piesa este o înșiruire de reflexe și reacții, bine structurate și gradate, la o serie de momente și incidente firești, banale, oscilante între dureros și ridicol, din viețile (trăite dincolo de pereții cancelariei) eroilor pe care destinul i-a adunat într-un colegiu britanic. Sfîrșitul nu este tragic, este plin de speranțe, este onifiant și drumul școlii va continua sub noua conducere, pe aceleași solide și tradiționale fundamente pedagogico-formative ale rigurosului învățămînt britanic uneori, canonizant), supuse canoanelor și obiceiurilor rigide rămînînd și păguboasele cadre universitare ce-i slujesc cu devoțiune și profesionalism. John, mai ales, acceptă cu stoicism trista-i soartă, aceea de oaie neagră a familiei, care-o exclude de la sînul ei. Alungat, el va reveni, din nevoia inexorabilă de familie!

În decorul exact (deci auster) al cancelariei unui colegiu britanic și în costumele definitorii (deci sărăcăcioase, improvizate, rău croite sau fără gust rafinat asortate) ale unor dascăli ce-și duc anevoie viețile între orele de curs și duritățile social-economice și politice, regizorul Ivan Helmer trasează sigur traiectoriile spectacolului în stil englezesc (nițel scorțos, nițel rece, dar cu destule volute afective, dincolo de rigiditatea regulamentului școlar), conferindu-i delicatețe, eleganță, ritual și abscons zbucium sufletesc, multă mîndrie britanică și ambiție fanatică de învingător (contrapunctic, John este un învins frumos, egal datumului lui de învingător prin negație)! Îi place regizorului, pînă la împătimire, dramaturgia engleză a post-furioșilor (a mai recidivat, pe aceeași scenă, cu „Exilații" de Joyce), suport literar excelent pentru spectacole sobre, grave, problematizate cu decență și sensibilitate, cu cumințenie și rigoare, John (nu putea fi distribuit alt actor decît Damian Crișmaru, rolul venindu-i... mănușă), așa cum ne este prezentat scenic, este un uriaș om bun, cumsecade pînă la prostie, lipsit de orgoliile și vanitățile personalității puternice, extravertite, înotînd într-o viață ternă, aceeași, fără sens, dezvoltînd cu măsură comportamentul său straniu de introvertit, care nu vrea să deranjeze pe nimeni, care vrea să ajute acolo și cînd este nevoie de bunătatea sa. Refuză izolarea (chiar dacă singurătatea este condiția sine qua non a vieții sale), cerșește și împărtășește prietenii și afectivitatea celorlalți, dorește cu aviditate patologică o comunicare sinceră și reciprocă (într-o lume care refuză intercomunicarea), multă căldură (într-o planetă din ce în ce mai rece)! Folosește un larg registru vocal, scoțînd mereu sunetele și rîsetele uimirii, ale minunii! După toate gesturile și „exercițiile sale umane", izvorîte dintr-o bunătate aglomerată excesiv și inadvertent de normală, într-o lume anormală, dintr-un spirit exarcerbat altruist, este forțat de reacțiile egoiste ale „membrilor familiei sale adoptive" să se întoarcă **în carcera din sine!** Ce privire senină, înțelegătoare și cîtă simțire paralizantă, plus o imensă iertare (chiar binecuvîntare) sacră dezvoltă actorul în scenele finale! Se alienează datorită detașării sale, lipsei de descifrare a realității, nici măcar nu are dimensiunea dureroasă și traumatizantă a evenimentelor nefaste (tragice sau melodramatice) din viețile dure ale prietenilor săi. El trăiește în altă sferă, sufletul său zburdă pe cîmpiile elizee, este un copil matur care nu înțelege și nu „marșează" la micile drame ale celorlalți, acest „modus vivendi" ciudat (de plutire, nu de trăire reală) ducîndu-i și la eșecul profesoral (realizează nonsensul buchisirii limbii engleze). Nu este un înfrînt, rămîne cu fericirea sufletului său pur, paraomenesc (deși, paradoxal, bolnav de atîta omenie)! I se refuză locul în societate (și-n cancelarie), fiindcă nu-i ca ceilalți, este altfel, fapt care-i sperie și-i intrigă, dincolo de invidia că nu pot fi și ei, astfel (dar, sînt oportuniști și conștienți că se vor autoexclude din viața socială, care-i obligă la compromisuri, la respectarea unor reguli drastice, de multe ori... inumane). Pare clovn, dar nu este, decît... anacronic, inadvertent „familiei", sortit marginalizării, singurătății, plutirii paradisiace peste cele lumești.

Evenimentele din viața celorlalte personaje se întîmplă, cum spuneam, în afara scenei, aici năvălind doar rezonanțele acestora, stările trist-melancolice sau ridicol-comice, lamentourile sau bravada cocoșească post-festum. Momentele conflictuale, dramatice, sînt în viața de dincolo de scenă a eroilor-profesori, în spectacol (în cancelarie și-n institut ei trebuind, avînd datoria să apară echilibrați, puternici, stenici, nevulnerabili) apărînd **amintirea**, analiza și efectul, în descrieri și comportări normale, elegante, discrete, demne (de fapt, mincinoase escamotări ale dramaticelor întîmplări trăite intens, dogoritor, în chiar momentul apariției și desfășurării lor covîrșitoare). Toți acești eroi bravi, în trîntă cu viața, refuză **trecutului** mizerabil din viețile lor rememberul cinstit, obiectiv, nici măcar în fața candidului lor prieten și membru al familiei, John. Timpul vindecă, pînă la urmă, toate rănile, viața-și urmează cursul predestinat... Fiecare personaj, dar mai ales Derek, căzutul din cerul cenușiu, cețos al regatului (Val Uritescu), perpetuează tradiția comic-ironică (astăzi, masochistă) a bufonului, din nevoia veselă, șfichiuitoare, de-a ridiculiza cu dezinvoltură defectele (și afectele), imperfecțiunile și — chiar — momentele tragice apărute-n viață, care nu-i trasă la xerox, ci-i diferențiată net, cu toate automatismele unificatoare, înregim[illegible]toare (și tiranicul director Thomas [illegible] în afara scenei, de-acolo conduce colegiul). Mîndria de-a ascunde necazurile sub masca surîsului, de-a fi acrobat (echilibrist) pe sîrme suspendate deasupra abisurilor vieții, este proprie Aniței (Eugenia Maci) și Melaniei (Tamara Crețulescu), chiar dacă au și crize lacrimogene, dar mai cu seamă „durilor" bărbați Henry (Traian Stănescu), Mark (Florin Anton), și Eddie (Gh. Cozorici), care cîntă **monodii** (sau psalmodii) și recită monologuri burlești (sub masca sobrietății și datoriei profesorale), ca acele păsări circarești, cocoțate pe picioroange. Toate prestațiile actoricești sînt **reprezentări figurative**, fals sincere, nu esențe portretistice, caracteriale. Este între ele o hirjoană, o joacă a aparențelor, fiecare dorind să apară puternic și învingător în fața celorlalți, fiecare interpretînd o farsă, de fapt, o auto-satiră! Deci, este un fel de ghiveci existențial bine strunit, bine conservat! Desigur, apar comentarii sarcastic-bufe la adresa gesturilor din Parlamentul britanic, la obrăzniciile studenților față de Constituția Regatului Unit și la încăierările studenților japonezi din restaurantul francez, la alte **nebunii** din campusul studențesc! Cancelaria și John sînt, pînă la urmă, oglinzi fidele în care se văd toți, așa cum sînt! Automatismul este prezent prin venirile și plecările precipitate, prin ritualul dezbrăcării și îmbrăcării lîngă cuier, prin servietele și celelalte „ghiozdane-sacoșe", plus obiectele didactice puse în sertarele și dulapurile fiecăruia (conform unei repartizări respectate cu sfințenie), cu **pălăvrăgeala**-n jurul mesei profesorale, pe locurile destinate (perturbațiile inerente unei colectivități pestrițe nasc suspiciuni, de aceea toți sînt repede aduși la... numitorul comun). Toți vor să fie (în fața lui John și-a celorlalți) rafinați, deștepți, descurcăreți... reușind să fie **goi!**, victime ale destinului, care rămîne orb și implacabil. Eddie semnifică rigoarea tradițională, chiar rigiditatea și închistarea (specific britanice) ale școlii și dascălilor de dincolo de Canalul Mînecii. Nimeni nu poate lua dreptul omului de-a vorbi și-atunci, fiecare... **trăncănește!** Locul în care profesorii trăncănesc (nu numai în spațiul britanic) **defulator** este cancelaria. Eroii vin cu avalanșe de trăiri, întîmplări, idei și păreri, de opinii și avataruri, pe care le spun zgomotos sau în surdină, oricum, **hărmălaia** îi (și te) înrobește, îi (și te) subjugă, toată vorbăraia fiind expusă pătimaș, ca într-un ceremonial, cu titlu de **revelație.** Se recompun, astfel, o altă realitate, alte vieți, pur verbale... asistăm la o mascaradă, jucată serios, grav, pentru a ascunde adevărata realitate, dramatica viață. Oare sîntem atît de liberi și atît de puternici să ne alegem propriul destin? Eroii lui Gray dintr-o cancelarie profesorală cambridgiană, ne lasă să înțelegem că sînt (și sîntem) **robii destinului.** Să încercăm, măcar, să ne facem destinul cît mai amiabil și cît mai confortabil, cu reparații (ne) capitale, cu destulă răbdare și multe renunțări... Drama adevărată se consumă, tulburător și devastator, **în ei înșiși**, renăscînd de fiecare dată, din cenușa sufletelor, mai buni, mai puri, mai tari... supraviețuindu-și, prin speranță și sălbatică fericire, chinuitor **domesticită!** Nu pozează, deci, în nefericiți, în victime devorate de acea sălbatică fericire (dușmană tocmai omului pur, slab și cinstit), sînt uneori revoltați, alteori vulnerabili și inconsecvenți, ridicîndu-se însă la o umană altitudine etică, asimilată prin suferință. Vizionînd acest cuminte spectacol (iată că se poate), vă adresez invitația, oamenilor, să nu destrămați familiile afective (chiar spirituale) și să nu trădați prietenia, nici măcar în pauzele sau vacanțele dintre orele în care predați alfabetul **omeniei** în toate limbile globului!

Vlad Andrei Orhcianu

UN DOCUMENT DE CONȘTIINȚĂ

Sunt scriitori care cunosc încă din viață un destin dramatic, o nejustificată marginalizare, nerecunoaștere a valorii, cu toate că vasta lor activitate, prezență în Cetate, nu merită un asemenea tratament. Petru Comarnescu a cunoscut un asemenea destin. Trebuie să recunoaștem că nici după două decenii de la moartea sa nu i s-a reeditat opera, nu i s-a valorificat contribuția în istoria artei și culturii românești. El rămîne și azi un mare nedreptățit. E un adevăr. Există un dosar Petru Comarnescu care ar trebui deschis, valorizat din perspectiva fenomenului cultural și istoric european. Din perspectiva mișcării de idei aparținînd generației lui E.M. Cioran, Mircea Eliade, Constantin Noica, Mircea Vulcănescu, Eugen Ionescu, Arșavir Acterian, Mihail Sebastian ș.a.

Moștenirea lui Petru Comarnescu este deosebit de întinsă, de variată, de valoroasă, iar pentru generațiile mai noi aproape necunoscută. Jurnalul face parte din această moștenire. El rămîne să fie cunoscut, tipărit cît mai degrabă. O operă ce cuprinde mii de pagini și constituie un document de viață, de conștiință. E, nici vorbă, memoria unei mentalități în ceea ce privește modul de a trăi arta, de a o recepta, de a scrie despre sculptori și pictori, despre scriitori, despre prieteni și adversari. Paginile de față sunt din ultimul an de viață. Ele au un caracter de bilanț, de retrospectivă. Bolnav, trăind cu intensitate primele semne ale morții apropiate, Petru Comarnescu își judecă cu luciditate timpul trăirii și timpul operei nerealizate. Este o oră de maximă sinceritate, de melancolică insatisfacție. Bilanțul nu este pe măsura talentului, operei realizate. Marele nedreptățit nu a știut să-și regizeze succesele, nu a fost un strateg, un abil și eficient diplomat cu cei care dețineau puterea. E profund nemulțumit că nu a fost ales la Academia de Științe Sociale și Politice, unde au fost „promovați" oameni sub valoarea lui. Scrisoarea către Zoe Dumitrescu-Bușulenga rămâne un document de luat în considerație pentru a înțelege omul și artistul veșnic marginalizat.

Fragmentele de față ne înfățișează un Petru Comarnescu strivit de tristețe, de valul injustițiilor care nu l-au ocolit nicidecum, ci le-a suportat cu stoicism. Din partea justiției imanente nu așteaptă nimic bun. A trăit prea multe în viața lui zbuciumată, ca el să mai creadă într-o viitoare recunoaștere. Rostind cu amărăciune acele fraze profetice, Petru Comarnescu nu a fost prea departe de adevăr.

Zaharia Sângeorzan

Nota redacției:

Respectul față de autor ca și față de opera sa a impus tipărirea acestor fragmente de jurnal fără cea mai mică intervenție, fără tăieturi, fără să se folosească croșetele. Cititorul va descoperi în text, de pildă, numele fostului dictator pe care P.C. îl tratează cu bunăvoință. Să nu uităm, totuși, că filele au fost scrise în 1971 și că dacă am fi „croșetat" textul am fi căzut în același de neiertat păcat de care se fac vinovați cenzorii acelui timp.

PETRU COMA

J U

Joi, 12 Martie 1970

Încep cu întîrziere jurnalul pe 1970 — azi 12 Martie 1970. Mă hotărîsem să renunț la a mai însemna întîmplări sau gînduri care nu știu în ce măsură ar interesa pe alții. Tinerea unui jurnal în timp — un timp pe care l-aș putea folosi mai bine pentru scrierea cărților, a unor articole sau chiar numai pentru plimbările recomandate de medici. Dar sînt evenimente care mă răscolesc sufletește, mă fac să-mi ies din nepăsarea pe care mi-o impun, mai ales după boala suferită. Într-adevăr, uneori mă simt ca un om sfîrșit — depășit de vreme, de generațiile noi, de efervescența literară și artistică din lume. Din ce în ce mă simt dat la o parte de tumultul vieții, de valurile noi de idei și formule estetice, iar cînd e vorba de perspectivele viitorului pe care aș vrea să le înțeleg, să le prefigurez îmi simt și mai întristător micimea și neputința.

În lunile acestea, de cînd am avut hemoragia nazală urmată de anemie și astenie — am citit mult și felurit. Printre altele, cărți despre viitorul omenirii, despre înmulțirea îngrijorătoare a populației globului, despre poluarea atmosferei sau despre feluritele probleme pe care le ridică progresul tehnologic. M-a impresionat cartea L'An 2000 — Anul 200 de Herman Kahn și Anthony J. Wiener — citită în traducere franceză. Tot felul de deducții, predicații, comentarii care te fac să simți cît de mari sînt și vor fi transformările vieții și ale lumii și cît de efemeră, minusculă, neglijabilă este viața individului, cu toate strădaniile lui.

Eu, care prin firea și temperamentul meu, am fost un optimist, un iubitor al vieții și al muncii, am acum momente cînd dau dreptate existențialiștilor și budiștilor. Dar dacă neantul sau moartea nu mă sperie, tot nu le pot pricepe ca realități ultime. Mi se pare deopotrivă de absurd să crezi că nu există nimic după moarte ca și că există. Judecată rațională te ajută puțin, ca și refuzarea ei. Credo quia absurdum, nu e o formulă fără rost, cum nici speranța creștină.

Afară e frumos, soare, deși încă frig — după zilele primăvăratice, și ar fi mai bine dacă m-aș plimba, în loc să stau în casă și să notez lucruri pe care alții le-au trăit mai adînc și le-au spus infinit mai semnificativ decît mine. Fac plimbări, mai ales pentru că mi le-a recomandat medicul, dar dacă merg cu cineva discut și mă obosesc, iar dacă merg singur încă poate neliniști în mine și nu știu să mă bucur ca un animal de soare, aer, natură.

Am scris cîteva articole — 4—5 — de cînd m-am îmbolnăvit, am participat la comitetul pe țară al Uniunii Artiștilor Plastici. La unele ședințe de birou, a trebuit să fac timp de trei zile corespondența cu Asociația Internațională a Criticilor de Artă, am scris cîteva scrisori, dar în genere lenevesc, dorm mult, citesc.

Contactul cu prietenii și cunoscuții îmi face bine, dar îmi ocazionează și supărări de care nu am nevoie, în starea în care mă aflu. Săptămîna trecută a fost o zi cu soare ca de primăvară și am petrecut-o în deplină destindere. Cu automobilul sculptoriței Valentina Boștină din Baia-Mare, venită la București cu Mihai Olos am fost cu aceștia și cu soții Elena și Traian Filip la restaurantul pădurii Băneasa. Am dejunat afară, în plin soare, apoi spre seară am ajuns în oraș și cina am luat-o la restaurantul Ovidiu (fost Kiseleff) din Piața Filantropia.

Nu s-au discutat chestiuni iritante, soarele și aerul dispunîndu-ne pe toți. Am ciocnit un pahar pentru romanul lui Traian Filip „Vîntul din fața soarelui", a cărui eroină este actuala soție, Elena Zernescu-Filip — roman care ar merita aprecieri în rîndurile celor care cer și stimulează literatura cu caracter social. Dar romanul a fost maltratat în „România Literară" și va fi apărat într-o revistă mai principială. Personal, nu-s în totul de acord cu cele descrise în roman, dar oricum merita atenție și apreciere. Avem o serie de critici teribiliști, cu atitudini negative, cu răutăți și snobisme ce te dezgustă. Într-un număr mai vechi al „Românici Literare" — ultimele luni ale anului trecut, Miron Radu Paraschivescu fără să mă numească, îmi contestă însăși legitimitatea existenței mele de critic, declarîndu-mă un fel de nechemat. Nu m-a amărît acel articol-interviu pentru că știu instabilitatea mintală a acestui poet, care în timpul războiului venea la mine acasă spre a-mi citi poeme anti-fasciste, scrise însă după tipicul unor poeți americani (poemul-decret), iar în 1957 mă asalta la Sinaia cu efuziile prietenești. Acum mă contestă, poate unde nu-i dau importanță și este instigat de unii poeți-critici mai tineri, ultramoderniști și profitori.

În seara de la restaurantul Ovidiu au venit la masa noastră poetul Nichita Stănescu, care ne-a oferit șampanie, și laborioșul traducător Covaci. Mai comunicativ ca alte dăți, Nichita Stănescu, pe care-l prețuiesc ca poet — poate drept cel mai talentat dintre poeții mai tineri, alături de Marin Sorescu și de Ion Gheorghe și Ioan Alexandru — mi-a dat și un autograf pe cartea mea de vizită. Rostise această curioasă apreciere — curioasă, dar nu injustă — pe care apoi a scris-o : „Dacă aș fi întrebat de cineva pe care l-as respecta cine e și cum arată Petru Comarnescu i-aș răspunde : «un nerv, care are cap, trunchi și membre», și as semna Nichita Stănescu — martie 1970".

Un nerv, da, asta o știu mulți artiști pentru ale căror opere am vibrat și o știu și medicii care mă îngrijesc și își dau seama că nu pot fi calm, nepăsător, impasibil, și de aici primejdia de a mă stinge în orice moment. Poetul a intuit, fără să mă cunoască prea bine, că-s un pachet de nervi (el a spus-o mai puțin banal) Altă dată, întîlnindu-l pe Traian Filip nu a prea conversat cu mine (era poate și cam băut), zicînd doar că e greu să vorbești cu un om așa de cult ca mine — ceea ce am luat-o drept o ironie.

Autografele acestea se pierd în multimea materialelor ce le păstrez — se pot pierde în puzderia de dosare clasate și neclasate, pe care le alcătuiesc și apoi uit de ele. Zilele trecute am dat peste mulțumirile pe care Tudor Arghezi le-a adresat pe o carte de vizită la 12 iunie 1940 cînd i-am trimis cu dedicație „Chipurile și Priveliștile Americii": „Domnul Petru Comarnescu este rugat să primească mulțumiri pentru frumoasa-i carte americană, pe care răsfoind-o cu emoții, o va citi din scoarță în scoarță cu un franc interes, unul dintre admiratorii acerbei munci, tenacității compacte și rezultatelor sale lapidare. T. Arghezi, 12 Iunie 1940".

Tenacitatea s-a cam dus, admirația lui Arghezi o pierdusem sau se transformase în indiferență, unde nici eu nu mai îmi exprimasem admirația față de el, ce o merita infinit mai mult. A prefațat cartea mea despre Ion Sava pentru Sava și pentru soția lui, nu pentru mine, Și totuși cît specific românesc și vigoare romanească nu am găsit în poemele lui — mai ales în „De-a v-ați ascunselea" !

Cîte n-aș avea de spus și acuma despre el, despre Sadoveanu, despre scriitorii mai noi — dar mă îndoiesc a mai avea energia pentru a scrie cartea de sinteză, năzuită timp de decenii !

Am avut și aprecieri multe în timpul vieții, ca și ponegriri cumplite. Aprecierile se uită mai lesne decît ponegririle, pentru că toți avem păreri bune despre noi, ținem la eul nostru și deci ne pare firesc să fim apreciați, să avem prieteni și ne miră cînd avem dușmani sau defăimători. Articolele se mai păstrează, poate cindva se va găsi vreun scormonitor apt sau inapt de texte răspîndite prin ziare și reviste, dar dedicațiile pe cărți de vizită se pierd lesne. Zilele trecute, umblînd prin bibliotecă, am dat peste cartea Marthei Bibescu „Feuilles de Calendrier" — La Palatine — A la Librairie Plon, 1939, cu măgulitoarea dedicație : „A mon ami Petru Comarnescu en reconnaissance pour les paroles vraies que Derek Patmore lui prête (page 25 de son livre) : „Marthe Bibesco is one of the few who is reall interested in our writing". Posada (où je vous attends) 12 Août
Bibesco".

Dar cîte dedicații de acest
avut. Martha Bibescu îmi mu
tru că în cartea lui Derek P
vitation to Romania", acesta
spusele mele, anume că aristo
nă ignoră pe scriitorii de lin
ea fiind o excepție. Ce amin
scrie despre ea, despre vizite
soaia, unde am întîlnit invit
Charles Rist sau Lucien Fabre
Unele cărți cu dedicații
le-am pierdut, adică mi-au
mutate" sau poate chiar fu
și acum pierderea cărții „Jo
Ion Barbu, pe care acesta n
în 1929 sau 1930 tocmai la
unde îmi urmam cursurile p
rat la University of Souther
Scrisese Ion Barbu, cu care
la consacrarea lui Matei Ca
altele, cînd conduceam pagin
de la „Politica" și „Ultima
1929) : „Lui Petru Comarnesc
să secе Atlantica ! Ion Barb
și Atlanticul — cum la îngr
doamnă a strigat : „pămînte
— nu știi pe cine înghiți !"
pe la Blaga, Matilda Ghyka,
multe personalități dedicații
dar rătăcesc prin sertarele și
le bibliotecii. Mi-a fost fura
volumul cu poezii de Arghezi
nitivă, apărut prin 1934 sau
ram atacat cumplit de ziaru
Arghezi a scris acolo niște v
mine în care arăta și admir
litei de aramă" — adică rez
în fața mîrșavelor atacuri.
am copiat acele versuri. Cine
o fi volumul cu dedicația,
fost distrus de bombardamen

Dar toate acestea vin fără
conștientă parcă drept un pre
le ce voiam să notez aici. Si
certificate cu care subcons
caută să se compenseze față
tate ce mi s-a făcut recent.

Recent, s-a constituit Acad
ințe Sociale și Politice. Fac
o seamă de oameni de știință
pe care îi apreciez, ca și pe
ei de onoare, Nicolae Ceaus
bucurat să văd că fac parte
membri plini sau membri
Zoe Dumitrescu-Bușulenga,
D. Ghișe, Mihail Demetrescu
tre criticii de artă Ion Frun
președinția secției de litera
iar membru plin este Mirce
corespondent Dan Hăulică.
surprizele în bine și în rău —
afectat relativ, dar comenta
mele din acest for înalt in
zguduie și să-mi pună prob
toare.

Mai întîi, am aflat de la I
cu care colaborez la EAP și
care am relații fluctuante,
lui cînd agresive, cînd binev
fapt care oricum m-a răscol
la o întîlnire a noii Academi
trescu-Bușulenga a spus că
fiu și eu printre membri. S-a
acord, adică au susținut pa
Frunzetti și Al. Dima, iar Mi
tinescu, președintele Academ
Sociale și Politice, ar fi dec
tr-adevăr a fost o omisiune
mea acolo).

După zile de voită uitare
cînd mi-am impus să mă re
a nu mă amări mai mult și a
va starea sănătății actuale
martie, adică acum două zile
matoarele rînduri d-nei Zoe
Bușulenga — scrisoare de m
tilografiată, cum obișnuiesc :

„Mult stimată și iubită Doa
mitrescu-Bușulenga — Am
nerosul și prietenosul Dvs.
acela de a fi susținut în fa
noii Academii de Științe So
tice că aș fi meritat să fac
din acest for cultural. Țin
mesc din inimă pentru apre
și vă mărturisesc că accas
venind din partea unei pers
a Dvs — pentru care știti
mirație nutresc de ani de zil
tru mine o mai mare insemn
tumire decît aceea de a fi
acel for. Sînt cazuri, cînd a
nită din partea unei ființe
cărei suflet, intelect, calitate
fără rezerve, valorează mai
„consacrare" întreprinsă de
re te cunosc prea puțin și d
titudini fluctuante. Dacă as
mit în noua Academie fap
uimit și bucurat într-o măs
s-a petrecut ce s-a petrecut
Deși în ultimii ani, am avu
facții, mai ales călătoriile ca
lejuit să servesc cauza cult
precum și decorarea din pa
Ceaușescu știu bine că am u
matic", adică o continuă al
mulțumiri și nemulțumiri,
disprețuiri, de încurajări și
sînt constructiv în munca m

ESCU — INEDIT

NAL

priceput niciodată să folosesc în favoarea mea relațiile și situațiile, care mi-ar fi putut fi mai prielnice. E vina mea că nu pot fi strateg și diplomat în viața noastră culturală, iar o vină și mai mare este aceea că, din entuziasm și pasiuni proteice pentru arte și pentru cultură, mi-am irosit eforturile și nu am ajuns la operele de sinteză către care am năzuit întreaga viață. Deci cunoscîndu-se prea puțin munca intelectuală ce-am depus-o timp de patru decenii și mai bine, unii au tot dreptul să mă ignoreze. Nu mi-am strins în volume eseurile, cronicile, studiile, nu mi-am organizat „reconsiderarea", lăsîndu-mă vulnerabil în fața rivalilor și defăimătorilor. Aș vrea ca puținul timp ce-l mai am de trăit, să-l consacru unor opere mai ample. Boala, care mi-a micșorat puterea de muncă, nu știu dacă îmi va permite această dorință tîrzie. În „dramatica" mea experiență, Dvs. ați fost și sînteți o lumină încurajatoare, o oază de liniștire și bunăvoință, un sol al acelui deziderat spiritual, către care amîndoi aspirăm, în felul nostru, țin să vă exprim recunoscătoarele mele sentimente și vechea admirație pe care v-o port. Cele mai bune urări Dvs. și d-lui Apostol Bușulenga, înțelegătorul și distinsul Dvs. tovarăș de viață." Semnătura. P.S.

Am citit în „Secolul 20" însemnările despre expoziția Brâncuși de la New York, comparată cu cea din Philadelphia. M-au interesat aprecierile și comparațiile, mai ales că părerile sînt împărțite în privința modului de expunere la Philadelphia și la New York. Pardoseala spiralată a Muzeului Guggenheim, opera lui Frank Lloyd Wright, nu știu cît loc lasă sculpturilor de a fi văzute din toate părțile. Pentru pictură, muzeul pare mai prielnic decît pentru sculptură. Eu am văzut numai jos la parter sculptură acolo, iar operele lui Brâncuși aparținînd muzeului erau atunci în 1968 la depozitul de sus. Dar poate că descoperirea treptată sau mai exact, într-un mister sinusoidal, relevat succesiv, a creației brâncușiene produce o impresie și mai puternică, dincolo de perspectivele și dotările obișnuite, așa cum susțineți Dvs. Știindu-vă atît de ocupată și cu telefonul mai mult închis — nu am îndrăznit să vă deranjez spre a afla despre starea sănătății mamei Dvs. Îi urez însănătoșire".

Această scrisoare nu o expediasem încă în ziua de marți 10 martie, cînd după ce am participat între 18 și 20 la ședința de birou a Uniunii Artiștilor Plastici, vice-președintele UAP, Ion Frunzetti mi a indrugat ceva în legătură cu organizarea unei arhive brâncușiene (aceasta pe lîngă noua Academie, de care ținea și Institutul de Istorie a Artei, mai înainte condus de G. Oprescu, acum de Mircea Popescu). Mai mult, mi-a spus, ridicînd rugător mîinile, să-mi rezerv ziua de 31 martie, cînd va fi o nouă ședință la noua Academie de Științe Sociale și Politice la care voi fi invitat să particip. I-am răspuns lui Frunzetti : nici prin minte nu-mi trece să particip la un for unde am fost ignorat. Ignorarea nu mă supără, dar să se apeleze la colaborarea mea acolo o consider o jignire !

Vasăzică nu-s bun să fiu membru, dar sînt bun să organizez un centru de cercetare Brâncuși și să mai colaborez în nu știu ce forme !

M-am simțit profund jignit, tulburat, umilit — ba și într-o dilemă primejdioasă, căci refuzul de a colabora acolo ar putea fi interpretat cine știe cum !

Numai de asemenea stări sufletești, la asemenea iritații nervoase nu am eu nevoie în starea mea actuală.

Ca și cum conversația cu Frunzetti nu ar fi fost suficientă — vorbesc vag că peste șase luni voi fi numit și eu membru acolo !?! — am dat peste oameni care comentează lipsa de la noua Academie. În afară de prietenii apropiați, care, din delicatețe, nu comentează insistent nedreptatea ce mi s-a făcut — am dat și în seara de marți și ieri peste oameni care protestează în favoarea mea. Ieșind de la UAP pe jos și teribil de contrariat — repet, nu atît de numirea mea cît de jignirea de a mi se cere colaborarea acolo, unde am fost dacă nu desconsiderat, în orice caz ignorat — am vrut să mă plimb. Am mers mai mult spre centru, ocolind locurile aglomerate. Apoi, am intrat la barul Unic (Katanga) spre a lua o băutură. La o masă, pictorii Constantin Crăciun, specialist în fresce, și C. Dipșe maramureșean violent ca un oșan, erau cu un necunoscut. Primii doi se aflau acolo de pe la ora 17 și deci impliniseră vreo patru ore de băut. Costică bea mai ponderat și iese rar, iar Dipșe mai des și e lesne arțăgos. Al treilea venise la masa lor neinvitat și cam se certau cu el ceilalți doi. A fost o scenă penibilă. Crăciun și Dipșe protestau în gură mare că nu sînt printre membrii noii Academii, îl înjurau pe Frunzetti, amintind că pe cînd eu am luptat de prin 1957 pentru valorificarea artei noastre medievale și pentru inspirația din folclor, Frunzetti condamna această artă pentru ca astăzi să fie șeful secției de artă monumentală și să aibă alte păreri. Într-adevăr, la expoziția închinată celor 50 de ani de la răscoala din 1907, Almășanu, C. Crăciun și Paul Gherasim expuseseră un triptic în care scenele de oprimare și răscoale erau într-un stil neo-bizantin (la Crăciun se observa că a trecut prin stilistica gravorilor poporului). Eu am lăudat în scris acest triptic, condamnat în presă de Frunzetti și alții, iar mai tîrziu de Perahim, azi fugit în străinătate. Am fost și eu, și pictorii aspru criticați. Crăciun mai avea socoteli recente cu Frunzetti : anume opoziția la proiectul făcut de Crăciun și Gherasim la decorarea Casei de Cultură de la Suceava, opera arhitectului Porumbescu.

Situația nu-mi convenea deloc, deși într-un sens ar fi trebuit să mă măgulească, fiind considerat de ei un mare nedreptățit. Dar zgomotoasa lor intervenție atacurile contra lui Frunzetti și Mircea Popescu stăruința cu care mă elogiau drept iubitor al artei și artiștilor mă puneau într-o situație neplăcută. Unii ar fi putut crede că eu îi asmuțisem. Am stat vreun sfert de oră și am plecat, lăsîndu-i în apele lor, adică în vinul lor nu lipsit de adevăr, dar prea încărcat de patimă.

Ieri, dejunînd la restaurantul Moldova D. Mazilu, director adjunct al Editurii pentru Literatură Universală, m-a întrebat cum se face că nu-s membru, citind cazuri de oameni inferiori mie și lui Dan Grigorescu care-s membri. Mazilu zicea că nu a putut fi decît o nevoită omisiune. La telefon, de asemenea, unii mi-au exprimat uimirea și indignarea, ca de pildă vechiul prieten Al. Rally, traducătorul lui Ronsard și al Pleiadei.

Situația devine penibilă și enervantă pentru mine — care aș dori să uit și faptul, și reacțiile. Am antrenament în situații de acestea — cîteva pilde au apărut și în însemnările zilei de azi, altele ca povestea cu **Îndreptarul monumentelor din Nordul Moldovei** sînt consemnate în jurnal — dar de data aceasta protestele sînt parcă mai fățișe. Nu dau și alte nume de oameni care direct sau indirect îmi arată simpatie sau prețuire în legătură cu nedreptatea suferită. Fără să vreau, devin unitate de comparație cu alții, sînt pus în balanța dreptății. Nu e cea mai mare nedreptate ce mi s-a făcut, de cînd trăiesc — nu am putut fi profesor, deși aveam vocație și cultură pentru aceasta, editurile m-au nesocotit uneori, colegii de critică literară și plastică m-au „lucrat" adesea etc. — dar aceasta are — cel puțin pentru moment un răsunet pe care nu-l doream deloc. Poate că și vîrsta la care am ajuns, activitatea mai intensă și mai bine cunoscută din ultimii ani (mai bine cunoscută de către unii, doar), nedezmințita și dezinteresata mea devoțiune față de cauza artei noastre au intrat în conștiința publică.

Nu-mi fac iluzii în privința justiției imanente, nici în statornicia judecății oamenilor, dar deprins cu un destin dramatic (sper nu și tragic) și avînd ușoara voluptate de a fi nedreptățit — mă aflu acum într-o situație care nu-mi place și nu-mi convine, aceea de nedreptățit notoriu. Iar notorietatea e primejdioasă și cînd ești ridicat sus și cînd dat la pămînt. Și chiar cînd cauți liniștea interioară și exterioară așa cum o caut eu în prezent.

Vineri 13 Martie 1970

Am terminat aceste opt pagini ieri, pe la ora 14 și de atunci pînă azi la ora 10 dim. nu am făcut nici o ispravă. Am dormit de la 3 d.a. pînă spre 7 seara, apoi de la 22 pînă spre 9 dim. ascultînd din pat emisiunile radiofonice, timp de o oră sau două, seara și dimineața. Somnolența aceasta se datorește și oboselii învechite, și doctoriilor tranchilizante ce le iau dar cred că e și un fel de lenevire, în parte nevoită, în parte voită. Eu care începeam lucrul la șase dimineața și citeam scriam, mă agitam cel puțin 12 ore pe zi — am ajuns acum să aduc lauda somnului ! Orientalii (unii) cred în somn, ca un preludiu al Nivranei, al morții... Să fi ajuns și eu, inconstient, la această soluție ? Somnul e un fel de izolare, de rupere cu lumea. Îmi vine să rîd de starea în care mă găsesc uneori, eu omul vital, neobosit, întinzînd coarda mai mult decît trebuia, eu care nu m-am odihnit real niciodată, neluîndu-mi vacanțe adevărate.

Se vede că oboseala anilor, bătrînețea care mă ajunge, astenia care nu știu cît este de reală mă copleșesc. Ce deosebire între cel care eram pînă în noiembrie anul trecut și cel care sînt acum !

Mi-e teamă că mi-a dispărut forța de muncă și că de acum încolo va trebui să vegetez, dacă vreau să mai trăiesc cîtva timp încă. Mă întreb dacă voi găsi forța de a scrie termina, modifica (stiliza) cărțile plănuite : monografiile Brâncuși și O'Neill, cărțile de călătorii, opera de sinteză despre universalitate, universalitate și specific național. Doctorul Leonida Alexiu, care m-a îngrijit cu mare pricepere și prețuire de prieten, a spus prietenului meu Mihail Demetrescu (la o cină unde soții Alexiu și soții Demetrescu se aflau invitați de soții Octav Onicescu) că m-am refăcut complet. Mie, mi-a spus că fumatul îmi face rău. Delicat cum este, doctorul Alexiu a spus : păcat că fumați, am vrea să vă avem cît mai multă vreme printre noi !

Cred că dorm sau stau în pat așa de mult și pentru a nu fuma, dar cînd sînt în picioare și mai ales la mașina de scris nu pot renunța la fumat. Fumez mai puțin, mult mai puțin decît înainte, dar tot ajung la 10—15 țigări pe zi. Tensiunea e bună. Doamna care vine în fiecare duminică dimineață spre a-mi lua tensiunea, mi-a găsit-o bună : 15 sau 14 cu 9 sau 8. Și totuși nu mai sînt același, simt că parcă s-a rupt un mecanism o coardă în mine. Din ce în ce mă simt mai depărtat de tumultul vieții, de activitățile care mă pasionau, iar aceasta mă întristează imens.

Am zeci de scrisori, multe primite cu prilejul sărbătorilor 1969—1970, altele de la prieteni depărtați, de la oameni de cultură și artă cu care am întretinut relații peste hotare, cei care mi-au aranjat conferințe peste ocean, mi-au arătat tot felul de amabilități, m-au găzduit în casele lor. Mă doare că nu le pot scrie, nu le pot răspunde. Corespondenta ia un timp imens, unii nu țin corespondentă, dar eu obișnuiam să scriu, nu numai din politețe, dar și din simțăminte de prietenie, comunicabilitate, recunoștință. Nu mai am putere de a scrie decît rar scrisori.

Dintre cei din străinătate, țin corespondență regulată cu Ionel Jianu, mai rar cu Mircea Eliade, precum și cu alții. Vreo lună nu-i scriam lui Ionel Jianu și tocmai cînd am început o lungă scrisoare de șase pagini (erau și chestiuni brâncușiene sau altele privind mișcarea artistică), am aflat că și el a fost bolnav. Mă temeam să nu fi avut un infarct cardiac. Scrisoarea lui din 3 Martie îmi confirmă „tintuit în pat timp de două săptămîni de o criză cardiacă, am început să mă scol de cîteva zile și să circul prin apartament, fără a avea încă voie să-mi reiau traiul normal. În lungul zilelor petrecute într-o imobilitate forțată, gîndul — singurul care se putea mișca — s-a îndreptat adesea către tine, către noi, către povestea vieții noastre. Așteptam o veste din partea ta să-mi spună că ai scos-o la capăt cu neajunsurile sănătății și m-am bucurat mult primind scrisoarea ta pe șase pagini... E prima scrisoare pe care o scriu de cînd am fost bolnav și cum nu am voie să fac un efort prea îndelung, mă opresc aici." Scrisoarea de mînă are totuși două pagini.

Și Ionel Jianu, și eu sîntem pregătiți la gîndul morții. Avem aceeași vîrstă, am muncit amîndoi din răsputeri și ne-am păstrat luminozitatea, pe cît am putut.

Vestea bolii lui poate mai gravă decît a mea, m-a îngrijorat, emoționat. Sîntem prieteni din 1926 sau 1927 iar cu sora sa, arhitecta Letta Stark sînt de asemenea prieten. Era o ființă deosebit de inteligentă, cultă, cu serioasă vocație pentru arhitectură. Luni seara, Vera Ilkievici a dat un dineu în amintirea ei. Era cea mai bună prietenă a Lettei, iar recent a vizitat pe Jieni la Paris.

Emoțiile nu m-au crutat în lunile acestea. În afară de boala lui Ionel Jianu, am avut în casă pe Viorica grav bolnavă de colibaciloză și care abia acum s-a remis, după luni de suferință. Am avut vestea cîtorva decese. În afară de vecinul din curte, Rudolf Gherac, decedat de tumoare la creier, a murit mai de curînd, Dina Catargi-Kiriacescu, rudă a verișoarei mele, Ana Kostaky-Nether. Am fost la slujba funebră de acasă, dar la cimitir nu m-am dus, cum nici mai recent la înmormîntarea unui coleg de armată, Gh. Chivulescu, fost magistrat. A murit de inimă, subit. Cînd făceam armata la Craiova la școala pregătitoare de ofițeri în rezervă (în 1924—1925 imediat după absolvirea liceului) cu Gicu Chivulescu, mai cult mai iubitor de teatru, poezie, arte, am comunicat mai mult. El era mai mare, făcea armata după terminarea studiilor universitare. Îl vizitam pe el și soția sa, persoană distinsă, dar în ultimii doi ani nu m-am mai putut duce la ei, din lipsă de timp. Soția mi-a dat comunicat printr-o doamnă vestea morții, dar nu m-am dus la Bellu, spre a nu avea emoții. Am ajuns egoist și nu-mi place, dar prea am multe emoții de care trebuie să mă cruț. Îi voi scrie o scrisoare de condoleanțe. A mai murit la Iași, Geta Surugiu, fiica devotată a unei devotate femei de serviciu a mamei mele, pe care am considerat-o ca o rudă. Fiica a murit de cancer înaintea mamei ei, care trebuie să sufere cumplit. O voi ajuta băneste pe mamă. Am atîtea obligații de a ajuta oameni în nevoi, dar nu am încotro. (Nu mi-am făcut o haină de doi ani și merg prost îmbrăcat deși am pensie bună).

Dar lovitură mai mare, prin complicațiile survenite, a fost rămînerea în străinătate a nepotului meu, doctorul Nicolae Mărcuș. Avusese o bursă bună la Hôpital Saint-Antoine din Paris, unde făcea cercetări asupra bolilor de ficat și asupra corelației dintre cancer și ciroză. Doctorul Caroly de acolo a vrut să-l țină mai departe, adică încă șase luni, căci cercetările lui erau fructuoase. Trebuia să se înapoieze în țară pe la 25 ianuarie a.c. cu soția, Stela, care plecase la Paris în decembrie. Își cumpărase un automobil la Paris, căci studios ieșea puțin în oraș și se consacra cercetărilor științifice. La plecare, Stela și-a dus cei doi copii, un băiat de patru ani, altul de doi ani, Andrei și Radu Mărcuș, la Timișoara, unde își are o soră și un cumnat. Am bănuit accidente de automobil la înapoiere, ori iarnă grea în Occident apoi am aflat vestea. Doctorul Nicolae Mărcuș a rămas pînă în Aprilie la Paris, continuîndu-și cercetările la Hôpital Saint-Antoine, cu bursă dată de francezi, apoi va pleca cu soția în Canada unde i s-a încredințat organizarea unui spital pentru bolile de ficat.

Sînt mîndru de capacitatea lui, dar mă necăjește faptul că a rămas în străinătate. Abia de vreo două săptămîni am aflat mai precis toate acestea. I-a scris mamei sale și surorii mele — d-na Lucia Mărcuș — toate acestea. Eu i-am scris sfătuindu-l să nu ceară drept de azil ci să activeze ca medic în străinătate, în cadrul celor cinci ani, admisi legal de autoritățile noastre. Nu știu ce va face, ce hotărîre va lua cum își va căpăta copiii aflați la Timișoara. Biata soră-mea, care nu se împăca deloc cu nora, suferă mult de pe urma plecării lui. Are 77 de ani, e încă voinică lucidă, dar suferă la gîndul că nu-l va mai vedea. Locuiau în același apartament. Nepoata mea, Angela Mărcuș, se mutase de acolo și acum poate va reveni. Și ea mă îngrijorează. I-s-a extras glanda tiroidă acum doi ani și în fiecare iarnă suferă de mari tulburări, trebuind să stea în pat. A fost internată la Endocrinologie, nu poate munci ore multe și e probabil că se va pensiona pentru cauză de boală. Avînd ani puțini de muncă, va căpăta o pensie mică. Necazuri deci și în familie. Nu mai vorbesc de fratele meu Theodor (75 de ani) care are hernie și totuși muncește, mergînd aproape zilnic o oră cu trenul la cooperativa de imprimeuri, unde este maistru. Cumnata Valy, soția lui, e și ea cam suferindă și spre a avea pensie muncește ca îngrijitoare la o școală. Ea e mai tînără decît fratele meu, dar subredă ca sănătate și fără studii.

Poate de aceea dorm mult, citesc mult, spre a uita aceste necazuri și complicații. Nu mă pot smulge din tumultul lor, oricît mă străduiesc. Poate că îmbunătățirea vremii să-mi permită să mă duc undeva la aer, ca să prind puteri spre a mai scrie la cărțile mele. Nu mai nutresc nici o plecare în străinătate. Congresul AICA se ține în Canada, în August, și chiar dacă m-ar trimite forurile superioare aș refuza, dată fiind starea sănătății mele. În „Gazette de Beaux Arts", numărul din ianuarie 1970 s-au publicat rezumate destul de ample ale celor trei comunicări pe care le-am prezentat în august 1969 la Congresul Asociațiilor Internaționale a Criticilor de Artă (Suplimentul imprimat special pentru membrii AICA). Firește, nimeni nu a semnalat tipărirea acestor comunicări rostite la con-

(Continuare în pag. a 12-a)

Maria Oteteleșanu : Chip de copil

adrian pătruşcă

ŞCOALA DIN ESSEN

Şcoala, care pe vremea aia îşi avea lăcaşul într-o clădire-papagal, joasă, cu pereţii boiţi fără nici o noimă în toate culorile pe care lumea le inventase pînă atunci, dădu să mă pocnească în moalele capului cu clonţul încovoiat, dar, fie că o cam ţinea tencuiala, fie din alte motive, nu mă nimeri. Augurii înghesuiţi în capul meu se încăpăţînau totuşi să ia drept bune auspicii cîrîielile enervate ale policolorei orătănii. De altfel, predicţiile lor aveau să se confirme în întregime, relaţiile, habit(u)ale să le zicem, de mai tîrziu dintre mine şi pasăre, cînd nestingherit mă plimbam prin viscerele mirosind a alune, aveau chiar să determine o decolorare totală a penajului pompos, încît în ziua tristei dar necesarei noastre despărţiri, privind în urmă, am fost totuşi fericit să fiu salutat de o şcoală-columbă văruită proaspăt.

Dacă un teribilism pe care vîrsta mea fragedă şi bietele-mi studii particulare îl justificau doar parţial, mă împiedicau să apreciez favorabil primul contact (chiar dacă ratat) cu şcoala propriuzisă, grădina dimprejur constitui în schimb o încîntătoare revelaţie. Şi cum să fi fost altfel, dacă la adăpostul zidurilor împrejmuitoare, groase, din piatră rotundă de rîu cimentată, se cuibăreau pe rînd anotimpurile, uitate de Dumnezeu, adormitele anotimpuri, înseşi uitîndu-şi vremea, numai de învăţăceii din clasele mici îmboldite cu vreun ac meşteşugit ascuns în manşetă, fără vreun efect practic, ci doar spre bucuria, prudentă, e drept, a puştilor din clasele mari (cu mulţi elevi, adică) la horcăielile înfiorătoare, dar **a fortiori** vremelnice ? Şi cum să fi fost altfel, zic, dacă potecile erau aşa de întortocheate încît, ca să nu se rătăcească, cei ce plecau să caute cuiburi de mierle — ocupaţie trecînd drept principal **passe-temps** în internat — îşi goleau ghiozdanele de cărţi pe care le presărau în urmă de le găseau la întoarcere umezite de rouă şi înfoiate de vînt şi lipsite de mirosul de tutun ieftin din pupitre ?

Imediat după examen. Triumf, remarc. Deocamdată. Admis în clasele mici (cu puţini elevi, de elită adică).

Picioarele goale, nesigure încă, alunecă pe treptele acoperite cu mîzgă. Condus de un Chelar — figură inexpresivă, încuiat în sine, calviţie avansată, deasupra urechilor doar, două şuviţe albe ca două aripi. Mercur ? — cobor. De gambe lipindu-se, tîrîndu-se, fugind, trupuri reci, reptile. Repulsie. Deocamdată. Cobor. Pe pereţii mucegăiţi, apă şiroind, din cînd în cînd, rar, făclii oarbe pîlpîie ascunzînd. Sub pămînt, clasele de jos, mici. Elita. Foetuşi, cîţiva, în lanţuri ombilicale, aşteptînd dilataţia, pielea uscată — pergament încifrat — întinsă cu forţa peste frunte şi pomeţi, saci pe trupuri, ochii arzînd în fundul capului, undeva. **(Se spune că în tava cu nisip luminările au tresărit întorcîndu şi capetele mirate la intrarea Tînărului Artist** — completare anonimă pe manuscris). Îmbrăţişări rituale. Douăsprezece. Apoi singuri. Deocamdată.

Hrube umede şi conducte rezumînd mediul ambiant. Trecători. Principalul canal de deversare al oraşului Essen trece prin sala noastră de clasă. Obiect de studiu individual, căci profesorii, depăşiţi deja, renunţă să mai vină la cursuri. Siliţi aşadar de împrejurări, cercetările noastre se canalizează (sic !) în două direcţii — **„Fiziologia şi patologia deşeurilor“** şi **„Recuperarea şi recircularea materiilor prime“** — cu mare aplicabilitate practică. Pe tabla neagră se îngrămădesc formule şi scheme în faţa cărora, zăbovind o clipă, bietul Chelar, care vine zilnic să ne aducă mîncarea, îşi scarpină chelia nedumerit. Nu a venit totuşi momentul dezvăluirilor, astfel încît hermeticul slujbaş pleacă de fiecare dată dezamăgit, cu farfuriile goale.

Ieşirea trebuie pregătită atent. De sus, floare, cerc imaginat, unul lîngă altul, capetele noastre aplecate cu diligenţă asupra proiectului de platformă electorală, stigmat. Divergenţe. Tendinţe. Politică. Ca un spectru, tuturor, imaginea albinei ce va să vie bîzîind. Deocamdată, din ape, doar şobolanii ne aduc la picioare vreun început de scrisoare, mototolit, ilizibil, poate ajută !, zic ei privindu-ne lung în ochi, dar cerneala e întinsă şi, oricum, vorbă să fie !, **Cuvîntul** nu e scris.

Serile — stabilite absolut arbitrar prin ordine de zi **(sic !)**, scurgerea timpului fiindu-ne, în aceste condiţii, străină — sînt cîteodată idilice. Susurul apelor reziduale, mirositoare, noi, călări pe conducte, fumînd melancolici, ascultăm **„Canalul — fantezie pentru flaut“**, piano, discretă mai întîi, insinuantă, iluzii dar nu pentru mult timp căci răbufneşte cu vitalitate cerîndu-ne socoteală, ţal !, în fapt corul şobolanilor şuierînd, iţiţi din apă, cu boturile ascuţite înspumate, legănîndu-se în stînga şi-n dreapta, poate ajută !, zic ei privindu-ne lung în ochi, **jodler !**, o clipă doar, să ne schimbăm telegarii, **„Der Kanal“** prin Mondovision şi noi călări pe butoaie despuiaţi, daţi-i dracului de saci !, galbeni, costelivi, nehaliţi ca lumea de cînd ?, ne arătăm cu degetul printre hohote — hă, hă — de rîs, iluzii, pasiuni, un rîu de bere rece prin mustăţi, să batem în ţevi cu halbele goale, yola-ri-tii, **jodler** cu alămuri, bre, bre, o auzirăm şi p-asta, da' p-aia, zice, cu amurezu' care dădea cu pietre-n geam, zice, să îi deschidă, la vila, dar neprihănita, încă, Margareta prin imprudenţă fratricidă oarecum, că amurezu' cînta seara serenăzi sub loggia unde-i locuia iubirea în culcuş nevinovat de puf, cu simţămintele-adormite, cu gînd să o corupă, pînă i-a sărit lu' fra-su (al ei) — unu' ţîfnos, furlandisit, **offizzier !** mustăcios şi îngalonat — ţandăra, i-a spart lu' ăsta chitara de caldarîm de-au sunat toate alea, hopaa !, se-ncinge drama !, de-aia şi noi, goi, balet sugestiv pe — amfore, tam-tam-uri — butoaie, în ritmuri, acum, latino-americane, cu frunze pe şolduri şi frunte, cu un picior pe piatră cubică, pavaj, cu celălalt tăiat în scoici, da' ăsta, de-aşa fatalitate pe bună dreptate supărat şi deranjat într-un fel, Onorată Instanţă, chitara vehiculîndu-i iubirea, zice : stai că mi-am găsit muşteriu' ! şi-i dă la iuţeală cep cu şuriu', abia a avut ăla timp să-şi zică : şi tu m-ai tradus, Margareto ?! mirat cor : şi-n t mp ce-ntr-o baltă de sînge zace eroul, vai, criminalul în noapte fugi..., l-o fi avut pe dracu-n el, zice o şoaptă... dar asta ce e ?..., ce o fi ?... minune !.. e tărmul Mării Egee şi noi dansăm **sirtaki**, dar într-un ritm prea lent şi-oleacă demodat de ani, ne-nvîrtim în stol strîns, corbi corbind, cîntă zeiţă durerea ce-o prinse pe biata cochetă, pe bună dreptate, căci scena fu dură, deşi desuetă, pe fra-su-l pupă rece pe jilav caldarîm, o dată, p-ormă-i trece şi ne-ngropat îl lasă zăcînd acolo-n drum, ce vreai domne ? (scîrbit, scuipă), femeia-i lifta dracului, ea te suie, ea te coboară, liftul dracului, scurt pe doi !, cînd îi vine cu năbădăi nu se mai uită la ce zice lumea de pe stradă, adică e ea, lumea, dă acord ?, aprobul public, deh !, că toţi strîmba din nas cînd trecea, las' că şi mortu' începuse să pută, aprodul public ziceam ?, aş !... că pasămite verginei ibovnice îi zburătăcea gîndul împenat tot la amurez — primăvara vieţii ei, responsabil cu trezirea naturii la viaţă — pe unde-l înţărcase Belzebuth, da' ştii care-i poanta ? că lu' ăsta îi vine, bunînţeles dup-o vreme, pe nas deatîta fiţiială prin lumea mare, că văzuse şi auzise cîte nici nu gîndeşti mata, nu-ţi spui că-şi uitase şi de suav-criminala complică, se satură, zic, de hagialîc şi se stabileşte şi el la casa lui ca omu', gospodărie, treabă-socoteală, aranjat cum ar veni, vezi numai că... **(List Pause ! cu apoi, Damen Valţ !)** nu-şi aduce acasă nici o muiere în carne şi oase, cum e datu', să-l spele, să-l premenească, să-l aia ! ; nu ! ci tot cu una dintr-o poză trăia, de-o găsise el prin nu-ş' ce carte veche, şi din adîncuri de buzunar se iviră, cu gest iscusit scoase de iscariot, îmbobocind din sine, seminţe înceţoşate, focuri în volbură, din arderi-elaborări, din stingerinăşteri, cimilitura pămîntului, legănîndu-şi şoldurile pietroase, din gest viclean — hop ! — se iviră, învăpăiate, zvăpăiate, fotografiile interzise, termodinamicele fecioare, colecţie pe dreptunghiuri dantelate reoferite nouă pentru a cîta oară, singurătatea apare uneori prin hrubele astea înţolită în **sari** gri şi ne scuipă în obraz, şapte zile nu se usucă scuipatul şi apelăm atunci la Iuda Cămătarul, acum însă el ne-a luat prin surprindere, Domnule Comandant, raportez : Compania I Melci Cotobelci forfoteşte dezorientată, măcinată de friguri, prin apa tulbure şi caldă, capcană !, iubitele ne zîmbesc şi ne aruncă flori de la mansarde, căci războiul s-a terminat, tăbărîm pe ele cu degete lacom-tremurătoare, răscolitoare, unde mi-e amanta ? întreabă fiecare, războiul s-a terminat, e soare, ne căutăm favoritele, ele se numesc : Tsaratanana, Hvannadalshnukur, Licancabur, Llullaillaco, Tunguragua, Mauna Loa, Shirane, Villarica, Nyira Gonga, Demavend, Mauenzi, Kilauea, Ruwenzori, să păcătuim pînă mai apoi căci, înţelegi darling, cherie, cara, querida, Liebchen ?, nu e vorba de o simplă permisie, e pace de-a binelea mîine dimineaţă o să ies pe terasă numai în izmene să inspir adînc aer curat tu o să mai leneveşti puţin în pat, cît pun eu de cafea în ibricul cel roşu şi, după ce vom fi băut-o amarnic de-ndulcită dintr-un pupat doar, dar lung, pe buza-nfierbîntată a ceştii, o să dăm o fugă pînă pe plajă, pînă în apă, pînă la glezne, pînă la genunchi, pînă la şoldurile tale detonante, pe Joe !, fără să ne sinchisim de acel schior nautic ce trece strigînd ca muezinul de la geamia din colţ : geamanduraaa ! geamanduraaa ! geamanduraaa !...

În întuneric şi linişte, cu mucul de la ţigară tremurînd stins în colţul gurii, cu frunţile fierbinţi lipite de conducta rece, una, ne rugăm...

Albin Stănescu : Copilărie

mihai neacşu

* * *

Priveşte ceasul
ascultă-l măsurîndu-ţi neputinţa

ascultă-l şi încovoaie-te, ascunzîndu-te
la umbra umerilor tăi
priveşte-ţi palmele murdare
şterge cu ele sudoarea de pe frunte
şi ia-o de la capăt
mînuie cît mai multe monezi
înfurie-te
păşeşte : micţiune aici, dincolo
lîngă monezi corodate de salivă
mai culcă-ţi trupul obosit
cruţă-l azi tîmplele, timpanele, ochii
mai măsoară neputinţa cu murdăria de sub unghii
teme-te aici, dincolo, rareori
bea, mănîncă, uită, posedă
plînge ieftin
tot ce rămîne : micţiune aici, dincolo, oriunde
pîngăreşte
chemă-ţi şobolanii
te trece şi îmbătrîneşte

omule, universul nostru e labil şi naiv
îţi va fi uşor
semnează astfel :
Cu dragoste,
Eu

* * *

Atinge marginea de sus
Eşti un corp mort
Dar răcoreşte-te
Aici totul este permis
Doar amintirile nu-ţi vor încăpea în sicriu
Linge picătura de condens de pe tavan
se întoarce respiraţia
Viaţa e încă înăuntru
Căldura e încă înăuntru

* * *

Adoarme cugetul cum se string lîngă trup
aripile păsării ochiul mai veghează odihna
uit zborul cum acele aripi îl uită aşteptîndu-l
cu primejdia ori foamea
adorm chinuit amorul tainic veşmînt
se-nfiripă în calmele goale firide
pot adormi
mi se oferă o altă viaţă
tainic amor înveşmîntîndu-mă
ferindu-mă
de primejdie ori foame

* * *

Cînd eşti singur
împreunează-te cu singurătatea
afundă-te în mlaştină
ori priveşte copacii înverziţi
soarbe ploaia
ori împacă-te cu arşiţa
salvează tristeţea
o apără de moarte
e rară
precum fericirea deplină

MADONELE ADORMITE

Cine doarme, madona ori lumea ce o priveşte ?
Noi visăm că madona există şi doarme ?
Sîntem tentaţi să credem asta.
Dar Cineva-de-Sus ştie : cu siguranţă, madona nu doarme !

Haideţi acum la culcare : madona nu
Madona nu trebuie să ne vadă vreodat.
Madona se trezeşte pentru altcineva.
Luminile apun. Aşa se întîmplă întotdeauna.

EPISTOLA SFÂNTULUI APOSTOL PAVEL ÎNTÎIA CĂTRE TESALONICENI

CAPITOLUL 4

Viața plăcută lui Dumnezeu. Venirea Domnului.

1 În sfârșit, fraților, vă rugăm și vă îndemnăm în Domnul Iisus : precum ați învățat de la noi cum trebuie să vă purtați și să-I plăceți lui Dumnezeu — în care chip vă și purtați —, așa să sporiți din ce în ce mai mult.

2 Fiindcă știți ce porunci v'am dat noi vouă prin Domnul Iisus[14].

3 Căci voia lui Dmnezeu aceasta este, sfințirea voastră : să vă feriți de desfrânare ;

4 fiecare din voi să știe să-și stăpânească trupul[15] în sfințenie și cinste,

5 nu în patima poftei — așa cum fac neamurile care nu-L cunosc pe Dumnezeu — ;

6 în această privință nimeni să nu încalce dreptul fratelui său[16] și nici să-l păgubească, fiindcă Domnul este răzbunător pentru toate acestea, după cum mai înainte v'am spus și v'am mărturisit.

7 Căci Dumnezeu nu ne-a chemat la necurăție, ci'ntru sfințenie.

8 Așadar, cel ce se leapădă de acestea, nu de un om se leapădă, ci de Dumnezeu. Care vi L-a dat vouă pe Duhul Său cel Sfânt.

9 Cât despre iubirea de frați, nu aveți nevoie să vă scriu, pentru că voi înșivă sunteți învățați de Dumnezeu să vă iubiți unii pe alții,

10 așa cum o și faceți către toți frații din Macedonia. Dar vă îndemnăm, fraților, să prisosiți din ce în ce mai mult

11 și, așa cum v'am poruncit noi, să râvniți a trăi în liniște, să vă vedeți fiecare de treburile sale și să lucrați cu mâinile voastre,

12 așa încât să vă purtați cuviincios față de cei din afară și să nu aveți nevoie de nimeni.

13 Dar, fraților, nu vrem ca voi să fiți în neștiință despre cei ce au adormit[17], ca să nu vă întristați precum ceilalți[18] care nu au nădejde.

14 Pentru că de credem[19] că Iisus a murit și a înviat, tot așa pe cei adormiți prin Iisus îi va aduce Dumnezeu împreună cu El[20].

15 Căci pe aceasta v'o spunem noi prin cuvântul Domnului : că noi, cei vii, cei rămași până la venirea Domnului, nu le-o vom lua înainte celor adormiți.

16 Că la un semn poruncitor, la glasul arhanghelului și'n trâmbița lui Dumnezeu, Însuși Domnul Se va pogorî din cer, și cei morți întru Hristos vor învia întâi ;

17 după aceea noi, cei vii, cei rămași, împreună cu ei vom fi răpiți în nori ca să-L întâmpinăm pe Domnul în văzduh ; și astfel pururea cu Domnul vom fi.

18 Așadar, cu acese cuvinte mângâiați-vă unii pe alții.

din NOUL TESTAMENT

Versiune revizuită, redactată și comentată de arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania sprijinit pe numeroase alte osteneli.

CAPITOLUL 5

Venirea Domnului (continuare). **Îndemnuri și salutări.**

1 Iar despre ani și despre vremi, fraților, nu aveți nevoie să vă scriem noi,

2 căci voi înșivă știți bine că precum un fur noaptea, așa vine ziua Domnului.

3 Atunci când vor zice : „Pace și așezare"[21], atunci fără de veste va veni peste ei pieirea precum durerea celei ce are în pântece ; și scăpare nu vor avea.

4 Voi însă, fraților, nu sunteți în întuneric pentru ca ziua aceea să vă prindă ca un fur.

5 Fiindcă voi sunteți toți fii ai luminii și fii ai zilei ; noi nu suntem ai nopții, nici ai întunericului.

6 Drept aceea să nu dormim precum ceilalți, ci să priveghem și să fim treji asupră-ne[22].

7 Fiindcă cei ce dorm, noaptea dorm ; și cei ce se îmbată, noaptea se îmbată.

8 Dar noi, cei ce suntem ai zilei, să fim treji asupră-ne, îmbrăcându-ne cu platoșa credinței și iubirii, și drept coif având nădejdea mântuirii.

9 Că Dumnezeu nu ne-a rânduit spre mânie, ci spre dobândirea mântuirii prin Domnul nostru Iisus Hristos,

10 Cel Ce pentru noi a murit pentru ca noi, ori de veghem, ori de dormim[23], împreună cu El să viețuim.

11 De aceea, îndemnați-vă unul pe altul și unul pe altul ziditi-vă, așa cum o și faceți.

12 Dar vă rugăm, fraților, să-i aveți în cinste pe cei ce se ostenesc între voi și sunt mai-marii voștri întru Domnul și vă dojenesc[24] ;

13 și pentru lucrarea lor să-i socotiți vrednici de prisoselnică iubire. Fiți cu pace între voi.

14 Și vă îndemnăm, fraților, să-i dojeniți pe cei fără de rânduială ; îmbărbătați-i pe cei slabi de înger, sprijiniți pe cei neputincioși, fiți îndelung-răbdători față de toți.

15 Vedeți ca nu cumva cineva să-i răsplătească cuiva răul cu rău, ci'ntotdeauna să urmăriți binele : și unul către altul, și fiecare-către toți.

16 Bucurați-vă'ntotdeauna,

17 rugați-vă ne'ncetat,

18 mulțumiți întru toate ; căci aceasta este voia lui Dumnezeu întru Hristos Iisus pentru voi.

19 Duhul să nu-l stingeți,

20 profețiile[25] să nu le disprețuiți.

21 Supuneți totul încercării[26], păstrați ce e bine,

22 feriți-vă de orice fel de rău.

23 Și Însuși Dumnezeul păcii să vă sfințească'n chip desăvârșit ; și întregul vostru duh și suflet și trup[27] păzească-se fără prihană întru venirea Domnului nostru Iisus Hristos.

24 Credincios[28] este Cel Ce vă cheamă ; El o va face.

25 Fraților, rugați-vă pentru noi.

26 Pe toți frații îmbrățișați-i cu sărutare sfântă[29].

27 Vă conjur întru Domnul : scrisoarea aceasta s'o citiți tuturor fraților.

28 Harul Domnului nostru Iisus Hristos să fie cu voi ! Amin.

---

14 „Prin Domnul Iisus" este o variantă stilistică a sintagmei „în Domnul Iisus" din versetul precedent. Înțelesul : prin dumnezeiasca autoritate a Domnului Iisus.

15 Literal : vasul (metaforă pentru trup ca receptacol al sufletului).

16 Dreptul aproapelui de a păstra neîntinată de cineva castitatea mariajului.

17 În credința generală că Parusia (venirea Domnului) e foarte aproape. Tesalonicenii se întrebau ce se va întâmpla cu cei ce au murit înainte de această venire.

18 Păgânii care credeau că odată cu moartea se termină totul.

19 Acest condițional nu introduce un dubiu, ci premisa a ceea ce urmează. Procedeu stilistic (=de vreme ce credem).

20 Cu Iisus.

21 În sensul : Câtă pace avem și câtă siguranță !

22 Să fim într'o stare de permanent autocontrol ; sobri ; înfrânați ; prevăzători.

23 Aici „a dormi" are sensul de „a fi adormit" (întru Domnul). Dar poate fi și somnul natural în timpul căruia lucrează rugăciunea neîntreruptă a minții în inimă).

24 Vă aduc aminte de ceea ce ați uitat.

25 În Biserica primară, harisma profeției nu însemna în primul rând — sau neapărat — darul de a prezice viitorul, ci acela de interpreta corect Scripturile de a-i povățui pe cei slabi, de a citi în sufletele oamenilor. Vezi și nota de la FA 11.27.

26 Treceți totul prin spiritul vostru de discernământ („dreapta socotință", virtute capitală a părinților pustiei).

27 Pentru aparența tribotomie a ființei umane vezi nota de la Rm 1.9. Duhul și sufletul nu sunt două entități deosebite : în timp ce prin suflet se înțelege, în general sediul afectelor, principiul vital, duhul este partea superioară fină, a acestuia capabilă de a se pune în contact cu Sfântul Duh și de a-l deveni sălaș.

28 Devotat ; fidel cuvântului dat ; cel ce-și ține promisiunea.

29 Sărutare liturgică, practicată și'n zilele noastre de preoții altarului, precum și de credincioși în ziua Învierii la Paști.

eseu

Breviar tipologic

Paul Zarifopol este, în general, prea puţin cunoscut. Comentatorul politic, nici atît. Şi e păcat, pentru că, realmente, filologul şi strălucitul eseist cumulează calităţi ieşite din comun în peisajul culturii noastre interbelice. Şi, ca orice entitate valorică, se poate vorbi, şi în acest caz, de o frapantă actualitate. Tînărul Mircea Eliade, de pildă, desluşea, pe lîngă acea rotunjime a personalităţii („poate singurul cap perfect al generaţiei sale"), un spirit viu, angajat energic în vîrtejul luptelor ideologice, cu scrisul : „Zarifopol nu limita judecata critică la o simplă critică literară ; bunul-gust şi controversa însemnau pentru el o metodă care se aplică tot atît de bine în artă, cît şi în morală sau politică. El lua atitudine faţă de întreaga cultură — şi mai ales faţă de întreaga viaţă intelectuală şi socială contemporană" (**Cînd trebuie citit Paul Zarifopol**, în **Revista Fundaţiilor Regale**, nr. 3, 1935, p.658). Spirit de mare fineţe, inteligenţă sclipitoare, „gust sigur, gînd clar, dialectică precisă", cum spune tot Mircea Eliade, prietenul mai tînăr al lui Caragiale, editorul „european" al marelui dramaturg, nu s-a izolat în turnul de fildeş, măcar că a fost mereu acuzat de estetism. El este un ager observator al moravurilor, cu deosebire cele politice, la care ne vom limita aici, şi anume vom reţine o ingenioasă tipologie. Zarifopol se găseşte, astfel, în compania (şi în campania) intelectualilor democraţi ai timpului şi în continuitatea faimosului său prieten, Caragiale.

„Fără îndoială — distinge Zarifopol —, statul şi viaţa politică sunt partea cea mai infirmă, cea mai stearpă din corpul culturii noastre actuale" (**Insuportabilul narcotic**, în **Adevărul**, 16 ianuarie, 1930). Temeiul lor ar trebui să fie baza economică, dar între formele politice şi faptele economice se creează o totală inadecvare : „Politica e o activitate care, deşi esenţial nu-i decît un cadru al economiei, se dezbină de aceasta în chip deplorabil, pentru a se zbengui apoi de capul ei. Se dezbină cu deosebire prin aceea că ea, politica, este, prin natură, expeditivă şi cu vedere scurtă — e oarecum aventură continuă. Politica e un sistem de proceduri primitive, cu totul înapoiate faţă de tehnică şi economie, cărora le trebuie socotinţă obiectivă şi prevedere cu termen lung" (**Indiscreţia de stat**, în **Adevărul**, 14 februarie, 1930, p. 2). „Tipul politic" ar fi chintesenţa parazitismului social şi a tendinţelor autoritariste, pentru care nu există reflecţie, ci numai funcţii pragmatice, acţiuni direct avantajoase. Fanfaronadă şi prezumţie („practică cu deliciu funcţiunea de stăpîn"), „fantezie plutonieră şi subprefectorală", „mojicie patriotardă", „trîndăvie glorioasă" — iată numai cîteva dintre apucăturile „creaturii politice" în viziunea lui Zarifopol, care nu este departe de realitate : „Cu un sistem de sofisme şi confuzii puţin rafinate, se alcătuieşte armamentul oastei de apărători nepoftiţi ai principiilor şi instituţiilor, cu o frazeologie de cel mai vulgar efect, se pune la cale o literatură de convingeri, înadins fiartă şi dreasă pentru consensul mulţimii celor leneşi la minte şi slabi de caracter. Căci dincolo de cercul intereselor strict practice, marea mulţime aţipeşte într-o confortabilă suspendare a spiritului unde cetăţeanul bun se lasă purtat în dulce aromeală, de la ortodoxii de stînga la ortodoxii de dreapta" (**Refugii**, în **Adevărul**, 1 mai 1930, p. 1—2). **Tipul politic** este, în această vigilentă interpretare, un „geniu organizatoric", care îşi pune una şi aceeaşi întrebare : „Cum aş face ca celălalt totdeauna să asude, cum să organizez şi altminteri toate să fie bune ?" Şi găseşte repede rezolvarea : făgăduinţa, ameninţarea şi „alte diverse aparate artificiale", mergînd pînă la violenţă. Viaţa socială intră sub controlul „zbieretului viguros", şi al „ciomagului candid" şi al „pumnului de fier".

Produsul extrem al acestor porniri autoritariste, „forma perfectă a voinţei suverane", este **tipul militar** — cea mai grotescă „fiziologie" din galeria zarifopoliană. Iată „definiţia" acestei specii sinistre : „Tipul militar este băiatul răsfăţat al istoriei. La timp hotărît el porunceşte, cu încîntătoare încruntare, să i se dea pe mînă tot ce se află în casă. Mîndru şi frumos îmbrăcat, el reprezintă forma cea mai seducătoare a atotputerniciei pămînteşti. Candid şi zglobiu, distruge cu cîteva mişcări graţioase toate materialităţile care nu-i sunt imediat consumabile" (**Ideal şi energie**, în vol. **Pentru arta literară**, I, Editura Minerva, 1971, p. 13). Să specificăm că pe vremea aceea bătrînul continent se pregătea intens (o „formidabilă activitate convulsivă") pentru o nouă şi „strălucită explozie de energie", al doilea război mondial. Europa, „pironită în zodia împintenată a cizmei", intra în altă „epocă de acţiune convulsivă, cu un avînt şi un brio demne de vîrsta cea mai jună a speciei noastre". Zarifopol s-a stins din viaţă la 1 mai 1934, dar el, vizionarul, superlucidul observator, şi-a dat seama unde duce propagarea instinctualismului, primitivismului, vitalismului — „idealuri" ale polticianismului şi ale celei mai oribile excrescenţe : „tipul militar".

Acestor **tipuri** parazitare Zarifopol le contrapune pe omul judecăţilor sănătoase — intelectualul — şi pe producătorul de bunuri materiale. Raţionalistul revendică întîietatea ideii şi a faptei economice. **Tipul teoretic** şi **tipul tehnic** corespunzînd muncii inventive şi productive, sunt factorii principali ai progresului social. Cred că e necesar să zăbovim asupra acestor două „tipuri" constructive, aşa cum apar ele în „varianta" Zarifopol. Cu altă ocazie...

Constantin Trandafir

doina antonie

*
* *

Tăcere aşternută între noi
ca un covor de frunze.
Plînset surd de copaci
înfrigurați,
zări fumegînde,
ceţuri de seară,
rug aprins.
Iubire, tu oare te-ai stins ?

*
* *

În picturile rupestre
un cal de vise pur
prin timpul nimănui
călătoreşte.

*
* *

Paznic la temniţa nopţii
întrebarea
ce-ţi ferecă poarta spre vis.
De sus, dintre astre —
o coală albastră.
de jos, dintre oameni
tu, eşti departe.

*
* *

Lumina asta năucă
vara o alungă haihui.
Alunecă statornic
umbra cuiva
peste gîndul meu,
răsucit pe un ornic.

*
* *

Topindu-se într-un ametist gigant
amurgul ascultă marea.
Stăpînă pe destin
ea umple cu trepte de sare ţărmul
naşte sirene,
ce nu-l vor mai ademeni pe Ulise,
căci el s-a retras în timp —
balanţă amăgitoare pentru memorie,
aură pentru închipuirea
ce-ţi pune în palmă
un taler.

haiku

Zi care treci...
vîrfurile arborilor
tremură puţin.

GLOSSĂ

Cum mă văd eu în fereastra camerei mele de la mansardă, seara, lîngă semiluna jgheabului, un om trecut de cinzeci de ani, cu o şapcă pe cap în frigul ce vine dinspre acoperişurile învecinate. Sînt şi mai singur în apele imaginii reflectate, zgomotele bulevardului mă afundă într-o imensă torpoare, îmi aduc aminte de vieţi netrăite, de clipe pendulatorii, de prietenii care s-au afişat prin ură sau dispreţ pentru că torsiunea naşterii într-o zodie dublă mă pregăteşte pentru saltul de arc în vid, moartea şi răutatea oamenilor condiţionîndu-se reciproc. Cumplita scenă din **Zorba grecul** : o bătrînă care nici n-a murit bine şi-ntreg satul se repede să-i fure avutul : obiecte sărăcăcioase ale unei vieţi de mizerie, care îşi vor prelungi mizerabilitatea în alte mîini, în alte cocioabe, în alte suflete care le vor îndrăgi. Dragostea de lucruri văzută în aspectul ei canibalic. Viziunea omului ca fiinţă funciarmente hrăpăreaţă. În final nici nu mai ştii dacă apropierea morţii stîrneşte în om înbătrîna n-a murit cumva de inimă rea, dacă o altă comportare a consătenilor (unii rude !) nu i-ar mai fi prelungit viaţa. Să vezi cum eşti asimilat cu pereţii, cu golul, cu inexistenţa : ce poate fi mai sepulcral ? Pe de altă parte, poate că tocmai stinctele rele, eliberează pornirile haotice ale fiinţei. Morbul entropic, fantasma disoluţiei, speranţa absurdă că cu noi lucrurile se vor petrece altfel, ne îndreptăţeşte parcă la ultima desconsiderare faţă de muribund : viaţa trebuie să se scurgă în alte vieţi, chiar pe această cale necugetată, a raptului. Moartea bătrînei ca o explozie a răutăţii oamenilor — ori răutatea oamenilor ca o consecinţă a zădărnicici care li se oferă printr-o stingere îndeobşte cunoscută dar mereu incredibilă cînd se petrece în proximitatea ta. Uluiţi că bătrîna a murit, şi parcă mereu neîncrezători, i-au luat toate lucrurile ca pentru a face un ultim test : dacă e în viaţă va protesta, şi le va cere înapoi. Moartea nu poate fi admisă, decît odată cu anihilarea totală a instinctului proprietăţii. Un sihastru nu e considerat oare de majoritatea semenilor noştri **un om mort ?**

Constantin Abăluţă

Urmare din pag. a 9-a

Petru Comarnescu - inedit

gresul ce s-a ţinut în ţările scandinave. Colegii mei din critica de artă — unii recenţi membri ai Academiei de Ştiinţe Sociale şi Politice — nu prea ţin asemenea comunicări şi totuşi au trecere şi prestigiu. Asta e situaţia, acesta mi-e destinul. Dacă aş fi sănătos şi cu putere de muncă anterioară, ar trebui să replic prin scrierea cărţilor proiectate sau în parte redactate. Voi mai putea-o face ?

Sîmbătă, 14 Martie 1970

Mîine mă duc pînă la conferinţa lui I. D. Ştefănescu. I-am organizat lui, ca şi lui V.G. Paleolog şi D. Cuclin noi conferinţe la Dalles. Ţin la asemenea valori insuficient apreciate. Mă bucur cînd îmi văd prietenii buni care nu mă uită, cum sînt soţii Traian Filip, soţii Mihai Demetrescu soţii Adrian Pascu şi regret că nu pot vedea mai des pe alţii care ţin să mă vadă, dar pe care din pricina bolii şi asteniei nu i-am putut primi. Ţin telefonul închis. Ţin să revăd pe Nina Stănculescu, Ruxandra Nicolau, Matei Cazacu, Mihai Domcos, aştept pe Al. Căprariu, prieten bun, acum directorul editurii **Dacia** de la Cluj şi care mi-a propus editarea unei cărţi de călătorii. Am multi prieteni dragi, săritori şi printre artişti. Pictorul Piliuţă şi soţia sa mi-au adus doctorii, ca şi Elena Zelinescu-Filip. Doctorul Roland Anceanu din Piteşti, ca şi Vrăneanţu, Cioată şi alţii mă vizitează, precum şi Mihai Olos cînd vine de la Baia Mare. Nu mă pot plînge de prietenia şi aprecierea — de cele mai multe ori dezinteresată — a numeroase persoane, mai toate cu merite şi nobile năzuinţe.

Deşi nu mai scriu cronică plastică (doar în „Scînteia" recent am publicat aprecieri despre patru artişti plastici, vrednici pentru consecvenţa cu care şi-au dezvoltat opera, neschimbîndu-se peste noapte precum am dat şi revistei „Arta" un articol despre novatorul Paul Neagu, în aceste cazuri răspunzînd unor cereri ale redacţiilor) sînt mereu solicitat să ţin cuvîntări la vernisaje, mai ales de către artiştii tineri, sau măcar să asist la deschiderile de expoziţii. Am scris o prefaţă la catalogul expoziţiei sculptorului Mihail Laurenţiu de la New York.

Nu am avut energia sau pofta de a revedea jurnalele de călătorie (Italia şi Franţa) pe care Al. Căprariu ţine să le publice în noua-i editură **Dacia** de la Cluj. O voi face probabil dar nu e uşor, cînd trebuie să scoţi referinţe la persoane în viaţă, referinţe supărătoare partial pentru ele, să elimini abundenţa de detalii, să completezi impresii, constatări, comentarii.

Radu Varia s-a supărat pe mine pentru că nu a obţinut premiul pentru critică, acordat în cadrul premiilor Uniunii Artiştilor Plastici. Dar eu eram doar un membru în comitetul de premiere. Au fost trei candidaţi : N. Argintescu-Amza pentru monografia „Lucian Grigorescu", Paul Petrescu pentru numeroasele scrieri privind arta populară şi Radu Varia pentru prefaţa şi traducerea cărţii lui Jacques Lassaigne „Pictori pe care i-am cunoscut", pentru organizarea a două expoziţii în străinătate, aceasta prin propria-i diligenţă. Premiile UAP s-au dat pentru activitatea din 1969. Premiul pentru critică l-a luat Paul Petrescu cu 7 voturi din 12. Premiul acordat de către critică (biroul Secţiei de Critică a USP, unde sînt secretar) l-a obţinut Ioan Gh. Vrăneantu.

Radu Varia are merite de organizator, de om care ştie să facă relaţii folositoare are fler în aprecierea estetică, dar e parţial, părtinitor, sectar şi scrie foarte puţin.

În februarie a fost pentru cîteva zile Jacques Lassaigne care a făcut contracte pentru reeditarea cărţii **Luchian** (cu ajutorul la completări al lui Theodor Enescu) şi pentru o monografie **Pallady**. Fiind încă preşedintele Secţiei Române a AIC, i s-au dat două mese, una la Parcul Băneasa într-o zi cu viscol (una din putinele zile de iarnă ale anului), alta la Athene Palace. L-a pilotat mai mult Ion Frunzetti, l-a condus pe la ateliere Radu Varia, dar la mese am avut şi eu conversaţii vii. Dan Hăulică e în străinătate, altfel şi el ar fi participat la pilotarea lui Lassaigne. La cina de la Athene Palace, Frunzetti a fost cam agresiv şi i-am replicat cam tare. Eu am regretat, iar pe el l-a costat. Nu mai vreau lupte cu colegii de critică, dar Frunzetti, setos de putere şi veşnic în excitaţie intelectuală, gata să atace şi să verse venin, trebuia pus la punct. Lassaigne a spus a doua zi soţilor Lena Constante şi Harry Brauner că duelul dintre noi a fost tare şi „amuzant" Regret că am fost dur cu Frunzetti. Intelectual, e un om de calitate, ca şi Hăulică, iar dacă ei au mai mult noroc decît mine, ştiu să parvină, în orice caz mai bine să fie ei la conducerea unor posturi culturale decît incompetenţi, mediocri sau agramaţi, cum au fost mai înainte şi mai sînt. De aceea la UAP am fost favorabil şi cooperativ cu Frunzetti.

Pentru ei, eu nu mai sînt un concurent, iar pentru mine sînt valori relative mai mult decît acceptabile. Totul e relativ, depinde de poziţia de referinţă, cum arată Einstein, iar poziţia mea de referinţă s-a schimbat mult de cînd am îmbătrînit şi nu mai am ambiţii. De altfel, ambiţios şi vanitos nu am prea fost niciodată. Cred mai departe în ierarhia valorilor, mă bucur cînd o văd promovată, mă supără acum mai puţin cînd o văd nesocotită.

Sînt mulţumit pentru călătoriile ce le-am făcut în anii 1966—1969 şi nu invidiez pe Frunzetti, Mircea Popescu, Hăulică, Deac şi alţii care călătoresc cu misiuni culturale de 3—4 ori pe an. Mi-ajunge ce-am avut. S-ar cuveni să valorific prin scris şi aceste călătorii, dacă împrejurările subiective şi obiective îmi vor îngădui. Sînt acum mai lămurit despre farmecul, fascinaţia, limitele şi cusururile lumii contemporane. Ignorarea existenţei şi valorii mele de către alţii nu mă supără, ci numai iignirea de a se apela la mine în condiţii de cenuşăreasă sau valet ocazional.

Nu-mi fac iluzii nici asupra reconsiderării activităţii mele după moarte. Ceea ce am scris, cauzele pentru care am luptat în cultura noastră etc. sînt greu de corelat şi valorificat. Uitarea e o lege, iar reconsiderarea se face, chiar la personalităţi infinit mai merituoase decît a mea, vag convenţional, la întîmplare. Am adus oarecare viaţă, entuziasm, judecăţi estetice în atmosfera noastră culturală, iar acestea, mai ales calitatea de însufletitor, sînt greu de reconstituit, cînd nu mai eşti. Apoi, în schimburile vieţii de azi, în schimbările gustului în artă, în înnoirea, bună sau rea, ce se săvîrşeşte în lumea artelor — multe din obiectivele pentru care am luptat au devenit sau devin caduce Chiar amintirea recunoscătoare a unor artişti pentru care am luptat va fi foarte scurtă şi relativă...

Portretiști

„Avantpost" este o galerie cu un profil oarecum insolit. De fapt, ceea ce se petrece acolo, adică în saloanele vilei din Bd. Aviatorilor nr.86, este mai mult o încercare de atragere în circuitele afacerilor economice și a segmentelor creative, care, inteligent puse în valoare, pot aduce nu numai prestigiu cultural întreprinzătorilor! Inițiativa a fost inaugurată pe la finele verii lui 1991 și de atunci au fost găzduite, sub patronajul firmei „Roinvest" și al asociației (fundației) „Societatea de mîine", 5 expoziții cu vînzare. Un spațiu relativ generos și în bună măsură domestic ca atmosferă, poate atrage destui privitori interesați nu numai în cercetarea fenomenului artistic intern, ci și în mobilarea propriilor interioare cu valorile produse de acesta. Experiențe de acest gen au început să se înfiripe îndată după 1989, inițiative mai mult sau mai puțin private preluînd această sarcină în ideea dezvoltării unui serios și calificat comerț cu artă, deloc străin, însă și de finalitatea propagării profitabile, în sens cultural, a creației artistice contemporane. Fundațiile culturale care s-au angajat într-o asemenea întreprindere își afirmă programatic caracterul non-profit al acestor activități. Ceea ce vrea să semnifice, adică, absența intenției de a face afaceri propriu-zise cu artă. În fapt, nu este decît o pistă suplimentară, față de cele cunoscute, deja prin anchilozatul sistem de magazine ale Fondului plastic sau ale UAP, la care comisioanele percepute (pentru acoperirea salariilor unui aparat funcționăresc cam umflat) au împins prețul obiectelor de artă, indifernt de natura lor, la niveluri greu suportabile pentru buzunarele contribuabilului român de azi.

În această conjunctură, expozițiile organizate sub patronajul „Avantpost"-ului încearcă să îmbine cele două componente ale inițiativei culturale într-o manieră care servește, deopotrivă, atît interesele artiștilor convocați în astfel de acțiuni, cît și cele ale instituției organizatoare. În aceste zile, saloanele de la galeria „Avantpost" găzduiesc aproape 30 de artiști (pictori, graficieni, sculptori) cu o ofertă de circa 50 de lucrări. Ambianța le este foarte potrivită și conferă evenimentului un aer de noblețe. Pentru că toate lucrările selecționate poartă într-însele căldura dialogului de interior, colocvial. Tematica expoziției accentuează această impresie prin omogenitatea obiectului de studiu — **portretul** —, dar și prin varietatea stilistică și de mijloace de expresie abordate. Faptul că dintre expozanți destui au prezentat mai multe propuneri, mărește interesul privitorului, piesele valoroase se află într-o dispunere concurentă și atractivă, totodată. Este cazul unor artiști de prestigiul lui Sabin Bălașa, Radu Dăringă, Elena Forțu (artistă scenografă cunoscută, dar care, iată, lese la lumină și cu destule lucrări valoroase din domeniul picturii de șevalet), Marcel Chițac, Albin Stănescu, Spiru Vergulescu, Nicolae Blei, Const. Daradici, Const. Andronic, Mihai Gavril, Nic. Hilohi. Sînt remarcabile și alte contribuții la această expoziție, deși poartă semnături mai puțin sonore, dar nu mai puțin serioase, calificate în cîmpul artelor noastre contemporane (Iulia Cîndea, Sabina Ivașcu, Gh. Milos, Marian Condruz, Dan Băjenaru, Mihai Puricel, Cicerone Ciobanu, Maria Otetelișanu și alții).

Am reținut și participarea unor nume aflate azi în activitatea în afara țării (Petru Velicu) și contribuția consistentă și bine susținută pictural a tînărului proaspăt laureat al concursului „Dominus" — **Murivale** — ale cărui lucrări se disting în ansamblul general al expoziției. Ca o notă concluzivă, acest salon, așa cum a fost el conceput și organizat, este o lăudabilă inițiativă, susținută în termeni foarte atrăgători și convingători de o pleiadă de exponenți ai artei noastre contemporane din generații diferite, dar care oferă o imagine definitorie a valorii creației plastice românești și a șanselor ei legitime de a îmbogăți cu ceva cenușiul grijilor noastre cotidiene.

Corneliu Antim

Nicolae Blei : Bătrîn

muzica

Anul Ceaikovski

Printre marile nume ale muzicii secolului trecut, atît de bogat în genii, corifei și celebrități, Piotr Ilici Ceaikovski ocupă, cu siguranță, un loc privilegiat, lucrările sale răsunînd în sălile de concert și pe scenele de operă și balet din toate colțurile lumii. La sfîrșitul lui 1993 se va împlini un veac de la trecerea sa în eternitate, moment marcat printr-un lung șir de manifestări consacrate creației sale încă din primele zile ale anului centenar.

Concertul susținut de Orchestra Națională Radio sub bagheta dirijorului Horia Andreescu se încadrează, deci, în acest demers, semnificația sa depășind granițele unui program atractiv în sine. Capriciul italian, Concertul pentru vioară și orchestră și Simfonia a IV-a op. 34 în fa minor, opusuri scrise în jurul anului 1880, sînt „șlagăre" ale muzicii simfonice pe care orice meloman le iubește, dar le și cunoaște în diferite interpretări, ascultate, de-a lungul vremii, pe discuri „pe viu" sau la televizor. Misiunea de a le prezenta într-o viziune de înaltă ținută era, deci, cu atît mai dificilă, succesul incontestabil al serii căpătînd dimensiunea evenimentului artistic de marcă.

După multă vreme, am avut bucuria de a asculta Orchestra Națională sunînd bine, chiar foarte bine (după ce, stagiuni la rînd, sunase prost, chiar foarte prost). Numirea lui Horia Andreescu în funcția de director al formațiilor muzicale RTV și dirijor permanent al Orchestrei Naționale, a constituit, se pare, un moment de răscruce, instrumeniștii fiind determinați să-și amintească de obligațiile unui profesionist (cu leafă mare), membru într-o orchestră națională. Gurile rele spun că, la testările făcute de curînd, unii au luat 5, alții mai puțin... Oricum, în special în cele două lucrări simfonice, formația a sunat omogen, dens, strălucitor, cu o pregnanță ritmică remarcabilă, acuratețea partidei de suflători (chiar și alămurile) fiind o adevărată revelație. Deci, „zicala" precum că „dacă vrei ,poți", nu se aplică doar la adidași.

Solistul serii a fost violonistul Axel Strauss, deținătorul premiului II la ultima ediție a Festivalului Internațional „George Enescu". Mult aplaudat atunci, foarte tînărul interpret nu a excelat de această dată, sunetul rotund, cald, neputînd compensa lipsa de anvergură și generozitate pe care fraza de largă respirație a muzicii lui Ceaikovski o cere și o cuprinde în sine. Poate de aceea au apărut și dezechilibre în orchestră, decalaje pe care gestica expresivă a lui Horia Andreescu a încercat să le rezolve cu discreție și eficiență. Incontestabil, Axel Strauss este un violonist bun, sensibil și muzical, dar seriile mai „neinspirate" sînt posibile și la interpreți celebri...

Cu siguranță, apariția programului întregii stagiuni, cu serii de concerte în abonament și în afara lor (în maniera marilor orchestre din lume) este o reușită și o noutate datorată, de asemenea, lui Horia Andreescu, reputat dirijor care se dovedește a fi și un organizator care ține la „firma" orchestrei pe care o conduce. Și programul de sală arată bine — păcat însă că, de această dată, nu am găsit nici un cuvînt despre centenarul Ceaikovski, în schimb am întîlnit unele inadvertențe. Să fie greșeli de tipar ?

Două zile mai tîrziu, Orchestra Națională Radio a „recidivat" în intenția de a cînta la valoarea sa reală (și necesară), evoluînd sub bagheta lui Iosif Conta, într-un alt program Ceaikovski (Uvertura fantezie „Romeo și Julieta" și Simfonia a VI-a „Patetica"), încadrînd Concertul pentru pian și orchestră nr. 3 de Rachmaninov, un alt mare sărbătorit al acestui an ; solistul concertului a fost Ruei-Bin-Chen, un foarte talentat pianist din Taiwan.

Anca Florea

parțial color

Politică și prostituție

Că bine mai spunea Luminița de pe programul Tatulici : înainte (adică sub patronajul Ciuruitului) toți se pricepeau la fotbal și agricultură, acum (sub democrația lui Kermit) și-au sporit cunoștințele — sînt apți și pentru politică. Fiecare român are opțiuni și reacțiuni, strategii și idiosincrasii, platforme și chiar reforme. Au izbucnit, deodată, toate acestea ca magma unui vulcan reactivat. Mărețe vremuri trebuie să trăim și noi nu ne dăm seama încă de ele ! Iar cînd televiziunea le mai și aruncă, prin circuitele sale, în casele noastre, sîntem de două ori fericiți că putem fi contemporanii unor astfel de oratori. Iată, spre exemplu, acest Iulian Fără, poreclit maghiar, înverzit vadimist, mare MAN-ist (ieri), după mai multe încercări eșuate, pătrunde pe post la o masă rotundă și ne vîntură o limbă de putregai, de toată frumusețea, încît ar fi putut să se cumpănească pînă și cu Ion Dincă, **respectiv**, jilăvitul. „Partidul nostru (România Mare) — n.n.) n-are nimic de a face cu extremismul și șovinismul din țară". Atîta sinceritate ne-a înduioșat pînă la lacrimi. Nu scrie, în săptămînalul care a pus pe picioare un așa partid, cu litere de o șchioapă „Anul de luptă împotriva ungurilor" ? Nu se folosesc apelative din astea drăgălașe, bozgori, jidani, popi și multe altele ce fac o plăcere nebună celor care se simt vizați ? Dar ce mai spune ideologul P.R.M.-ist ? Că acolo, la ei, „ar fi o muncă înfrățită" — să înțelegem între români, maghiari și alte naționalități ? — că „noi cerem demnitate poporului român, și de aceea cînd a fost declarat prost am luat atitudine". Din cîte ne amintim, un singur stalinist s-a dedat la astfel de calificative, într-o criză de identitate, or, să-l iei în seamă pe Moș-Jumară (am decupat cuvîntul tot din vocabularul P.R.M.-ist) și să-l încălzești prin toate apele, asta înseamnă să faci din țînțar armăsar. Din două motive : 1. Sau nu ești capabil să detectezi liniile de forță care dinamizează o societate și atunci te agăți de fleacuri ; 2. Sau ai o propensiune bolnăvicioasă de a colecta ineptiile și a le atribui dimensiuni planetare.

Fiindcă tot ne împiedicăm mereu de acest ins, chemat să dea răspunsuri la frămîntările noastre sociale, de ce trebuie neapărat să-și chinuie coliva sa facială pe micul ecran, cînd orice cetățean al țării, fie și după atîtea năpaste pe care le-a stimulat, are dreptul să-și pregătească colacii în tihnă și să nu se mai hlizească în disperarea noastră. Am impresia că Mihai Tatulici ori e pus pe șotii, ori și-a pierdut și el busola. Înaintînd țanțos, calcă din greșeală în greșeală spre discordia finală. În emisiunea „Politica la români" Silviu Brucan nu s-a depărtat cu nimic de adversarul său Fără atras ca un magnet de aceleași sintagme ce ne-au paralizat auzul. Caraghioslîcurile jumariene au ieșit cu atît mai mult în evidență cu cît frazele elevate și somptuoase ale lui Emil Constantinescu și Alin Teodorescu au demonstrat că avem spirite alese, capabile să poarte dialogul într-o zonă a interesului maxim. Ne încăpățînăm să apelăm tot la surogate, aducem în prim-plan tot pe aceia care au ajuns primii la televiziune în decembrie 1989, ne declarăm impartiali chemînd un ins de dreapta și altul de stînga (exact, ce rol o fi avut Mircea Ichim în această emisiune în afara faptului că servește cu slugărnicie Cotroceniul, în publicația sa confidențială ?) fără să realizăm că facem deservicii nu numai instituției ca atare ci și imaginii intelectualității noastre. În aceste situații nu putem decît să-i dăm apă la moară lui Silviu Brucan. Oare, el s-o fi uitînd din cînd în cînd în oglindă ?!!!

Marius Tupan

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE CONTEMPORANE

văzută de Ion Cucu

Cei şase contra... uitării ■ Ion Clopoţel, Şerban Cioculescu, Alexandru Graur, George Macovescu, Miron Grindea şi Eugen Jebeleanu inainte de a intra in... Rotonda 13

Toma Pavel ne zîmbeşte de dincolo de Atlantic

Emil Manu la Ora magnoliilor

Haralamb Zincă, obosit după Noaptea cea mai lungă

cartea străină

UN DICŢIONAR DE CRITICĂ LITERARĂ

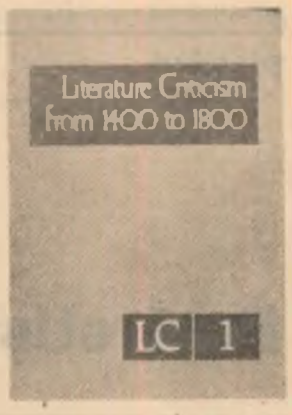

După cîte ştiu, în Marea Britanie şi în Statele Unite nu s-a creat nici un institut autonom de studii istorico-literare. Cei care îşi asumă, de obicei, povara acestor cercetări sînt cadrele didactice ale catedrelor de literatură şi bibliotecarii (de altfel, de mai bine de un secol, s-a întemeiat o tradiţie potrivit căreia cele mai solide studii filologice privind, de pildă, opera lui Shakespeare au fost întreprinse de bibliotecari). De curînd, iată că am luat cunoştinţă de apariţia unei noi structuri care organizează studiile şi asigură publicarea rezultatelor : o adevărată întreprindere, o „research company". Important e că se demonstrează, astfel, că o asemenea activitate poate fi **rentabilă**, de vreme ce se socoteşte cu cale investirea de capital într-o „company" de **cercetări literare**. Cred că sărmanii editori români, dependenţi în chip dramatic de un sistem anacronic de difuzare şi de pretenţiile unor intermediari ai negocierii drepturilor de autor, dornici de rapidă inavuţire exclusiv pe seama tirajelor uriaşe (ceea ce, evident, nu are neapărat vreo legătură cu valoarea culturală), au motive reale de invidie.

Deci, Gale Research Company din Detroit editează mai multe serii de volume conţinînd extrase din aprecierile critice referitoare la unii dintre cei mai de seamă scriitori ai lumii :

— „Autori contemporani" (109 volume), căreia i-a adăugat între timp cincizeci şi cinci de volume, aducînd-o astfel la zi ;

— „Criticii literari contemporani" (27 de volume) ;

— „Critica literaturii pentru copii" (6 volume) ;

— „Dicţionar de biografii ale scriitorilor" (23 de volume) ;

— „Anuarul biografiilor literare" (publicat din 1980 pînă azi).

Cum se vede, o întreprindere cu adevărat monumentală, ale cărei dimensiuni pot descuraja orice încercare asemănătoare. Echipa editorială (colaboratorii permanenţi) numără 56 de persoane (fără a-i cuprinde şi pe angajaţii temporari). Şi, în obişnuitele „mulţumiri" aduse, la sfîrşitul prefeţei, celor care au participat la adunarea imensului material, sînt menţionaţi cercetătorii de la patru mari biblioteci — cea a oraşului Detroit şi trei universitare : de la University of Michigan, de la Detroit University şi de la Wayne University.

Am în faţă primul volum dintr-o serie a comentariilor critice privitoare la literatura universală scrisă între 1400 şi 1800. (Vor urma, fireşte, alte două serii — una, referitoare la secolul al XIX-lea, cealaltă la secolul al XX-lea). În cele 550 de pagini sînt ilustrate opiniile privind opera a 16 scriitori ; se publică şi o listă a „autorilor ce vor apărea în viitoarele volume" — ei sînt 265. Prin urmare, dacă se păstrează dimensiunile actuale, sînt de aşteptat încă 16—17 volume. Apreciere, desigur, aproximativă, pentru că s-ar putea întîmpla ca, totuşi, cititorii să răspundă invitaţiei ce li se adresează la sfîrşitul listei şi să propună unele adăugiri ; şi, bineînţeles, ca editorii să le şi accepte. Deocamdată, imaginea favorizează, în chip izbitor, literatura anglo-saxonă ; şi, date fiind palidele începuturi ale literaturii americane, scriitorii englezi sînt cei care domină autoritar paginile cărţii. Dintre cei 16 scriitori reprezentaţi în primul volum, 12 sînt englezi, 3 francezi şi unul chinez (cum e şi normal, lui Shakespeare i se rezervă un volum separat care se adaugă, în felul acesta, numeroaselor antologii de critică shakespeariană publicate de-a lungul acestui secol).

Alegerea scriitorilor ce urmează a fi reprezentaţi într-o astfel de lucrare este, fără îndoială, etapa cea mai susceptibilă de controverse. Criteriile selecţiei nu pot fi niciodată atît de riguroase, încît să nu se poată formula obiecţii. Mai ales cînd perioada de referinţă e una care cuprinde literatura **universală** a sfîrşitului de Ev Mediu, a Renaşterii, Barocului şi Secolului Luminilor. O lungă epocă în care circulaţia ideilor e încă anevoioasă şi criteriile valorii operează diferit în fiecare arie de cultură. De altfel, surprinzător, autorii (Dennis Poupard, redactor, şi Mark W. Scott, redactor asociat, însoţit de numeroşi editori asistenţi şi colaboratori) includ din sfera extraeuropeană doar cîţiva chinezi şi un arab, ignorînd literatura japoneză, indiană, persană.

Pe de altă parte, e, totuşi, greu de explicat absenţa unor personalităţi literare de talia lui Gongora sau a lui Bocardo, a lui Pulci, Charles d' Orleans, Bembo, Gessuer, Klapstock, Du Bellay, Jodelle Louise Labe, Guarini, Malherbe Cantemir, Campanella, Sannazzaro, Montemayer, atîta vreme cît ne întîlnim cu Aphra Behn, cu Mary Davys, Eliza Haywood sau Mary Nanley, despre care îndrăznesc să cred că nu îngăduie o comparaţie lucidă cu nici unul dintre cei pomeniţi mai înainte şi că nici nu semnalează fenomene literare la fel de semnificative ca aceştia, cîteodată nedepăşind epigonismul cel mai adevărat.

Un nume din lista celor care vor fi incluşi în volumele viitoare surprinde de-a dreptul : Williams Langland. Istoricii literari au căzut mai de mult de acord asupra acestui poet, neîndoielnic foarte reprezentativ : 1400. Deci anul **de la care purcede** lucrarea de faţă. Surpriză amplificată de constatarea că, strict contemporan cu Langland, Chaucer, cel mai important poet englez de dinaintea lui Shakespeare, lipseşte. A murit, şi el, tot în 1400 ; atunci, cum s-a stabilit că primul aparţine perioadei de referinţă (fixate, totuşi, precis) şi autorul **Povestirilor de la Canterburry**, nu.

Sînt riscuri inevitabile ale unei asemenea opere de anvergură şi sînt foarte curios să văd şi celelalte volume şi să-mi dau seama dacă, pe parcurs, cum se întîmplă adesea, unele ezitări metodologice de acest fel au putut fi rezolvate.

Altminteri, concepţia fiecărui articol în parte e foarte riguroasă. Iată, de pildă, capitolul rezervat lui Swift în acest prim volum. O prezentare generală a evoluţiei ideilor critice referitoare la opera sa urmată de o listă (pe cît îmi pot da seama, atotcuprinzătoare) a scrierilor lui, e continuată de lungi extrase din literatura critică swiftiană. De la aluzii din scrisori ale contemporanilor, pînă la eseuri publicate în anii 1980, se construieşte o imagine elocventă a modului în care o operă comercială a literaturii lumii s-a reflectat în conştiinţa critică a vremii şi a posterităţii. Extrasele sînt ample, nu se limitează, cum se întîmplă adesea, la cîteva fraze care, desprinse din context, pot să înşele. Sînt peste 120 de pagini de referinţe, cărora li se adaugă alte patru pagini, pe două coloane, cu corp mic, conţinînd o listă de titluri, adusă la zi. E foarte limpede că oricine încearcă să reconstituie semnificaţiile creaţiei lui Swift află în Dicţionarul scos de Gale Company un sprijin cu adevărat nepreţuit.

Admirabil instrument de lucru (pentru scriitorii selectaţi de redactori), Dicţionarul e un model de muncă ştiinţifică pe care avem toate motivele să-l privim cu respect.

Dan Grigorescu

Teodosia Avram : Autoportret

Urmare din pag. a 16-a

Texaco

tîr, și-a petrecut patru zile, poate și mai multe disprețuind tratamentul unei matroane-vindecătoare trimisă de Beké. Nu se mai conta pe el ; cînd animalul lovește ți se anunță înmormîntarea. El însă, n-ai ce-i face, a apărut în mijlocul unei zile de odihnă, ducîndu-se să viziteze un soi de caimită al cărui frunziș vibra nebunește de cîntecul a douăzeci de mierle. Gîtul mai avea cruste ca solzii și o oarecare înțepeneală, în rest sănătatea îi era perfectă. A pierdut-o (sau și-a lăsat-o) în eternitatea întunecată a temniței.

Beké a știut despre miraculoasa vindecare. L-a vizitat personal, intrînd în colibă, bătîndu-l pe umăr. Sclavagistul voia să afle originea unei asemenea urgii. Tatăl tatălui meu i-a șoptit cu o înfățișare gravă, singurul lucru care îl scotea din tăcerile sale : abia auzită rugăciunea înceată. I-a arătat în timp ce o rostea, mierle și alte viețuitoare, mișcările delicate păreau a fi **gesturi**, semne ale mîinii care transmit puterea. Beké a crezut că aude un cîntec de vrajă. L-a legat și l-a băgat la închisoare. Abia se construise dar avea pe conștiință distrugerea a doi negri-congo, suspectați de otrăvire. Tatăl tatălui meu a stat tăcut, n-a mărturisit nimic, n-a spus nimic despre otravă nici chiar atunci cînd Beké a adus de la oraș un negru-călău din cei mai feroci, care și-a desfășurat plin de furie, măiestria cleștilor săi, care-i ardeau sîngele, care-i rupea pielea, îi smulgea unghiile și oasele mai sensibile și care a plecat învins de epava mai mută decît însăși temnița.

SALVATORE QUASIMODO

Curbă minoră

Pierde-mă, Doamne,
să nu aud
anii ce trec, în pace
devastîndu-mă,
astfel încît să preschimbi
chinul în cuvînt deschis:
curbă minoră
a vieții mă întrece.

Și dă-mi vîntul ce trece fericit,
sau sămînța orzului sau
rușinea
ce astfel vorbește în plină
devenire.

Și fie-mi ușor să te iubesc
în iarba ce se-nvață
cu lumina,
în rana ce străbate carnea.

Încerc o viață :
oricine se clatină și șovăie
căutînd.

Mai lasă-mă încă: sînt singur
în umbra ce se pierde
în seară,
nici pasul nu se deschide
blîndului
curs al sîngelui.

Nesățios întind mina

În sărăcia cărnii, așa cum
sînt
iată-mă, Doamne; pulbere
a drumului
pe care vîntul abia o ridică
în mila lui.

Dar dacă n-am știut o vreme
să-mi înăbuș
glasul primitiv încă neșlefuit,
nesățios îmi întind mîna :
ca hrană zilnică durerea
dă-mi-o.

Îngeri

Pierdută orice blîndețe
a vieții tale,
glorifici visul; necunoscut
țărm
să-ți apară-n față înainte
ziua
ale cărei calme ape abia
se-nasc
pline de îngeri cu arbori
verzi în cerc.

Infinit să-ți fie ; să-ntreci
fiece oră
în timpul ce părea etern,
ris al tinereții durere
în care tainic să cauți
nașterea zilei și-a nopții.

Prima zi

O pace a nemărginitelorape
învie în inima
cu uragane de odinioară,
mic monstru neliniștit.

Sînt ușoare în întunericul
meu
stelele prăbușite cu mine
în globuri sterile cu doi poli
printre brazdele aurorelor iuți:
iubire de stînci și de nouri.

Iarnă de odinioară

Dor de mîinile tale clare
în penumbra flăcării:
știau despre gorun și despre
trandafiri,
despre moarte. Iarnă
de odinioară.

Căutau păsările meiul
și deveneau deodată
de zăpadă ;
așa și cuvintele.
Puțin soare, o aureolă
de înger
și apoi ceața; și arborii,
și noi făcuți din aer
dimineața.

În românește de
Ioana Diaconescu

Witold Lutoslawski și muzica poloneză

Între culturile muzicale ale țărilor fostului lagăr socialist, cea poloneză a fost mai rezistentă la presiunile ideologicului totalitar, printr-un efort remarcabil de autoreglare conceptuală și socială. Producția „cîntecelor patriotice", a „marșurilor revoluționare" etc. a fost sistematic ocolită de muzicienii polonezi, creația lor a format — mai mult decît aiurea — o școală de compoziție, puțini dintre ei au simțit nevoia exilului, reușind să impună autorităților comuniste respectul pentru arta ce o făceau, pentru manifestările de muzică nouă pe care le organizau. La Varșovia a luat ființă primul festival de muzică nouă din Est și cel mai prestigios dintre ele, celebra Toamnă varșoviană. Cu toate că — spuneam — muzicienii din Polonia au format o puternică și omogen orientată către curentele avangardiste din lume, școală, cîteva figuri s-au detașat, prin timp, din acest complex bloc componistic. Una dintre ele, poate cu valoarea emblematică cea mai pregnantă, este aceea a lui Witold Lutoslawski. Care împlinește, anul acesta, 80 de ani.

Faptul cel mai interesant, cel mai semnificativ din cariera lui Lutoslawski este mutația stilistică radicală pe care o realizează în jurul vîrstei de 50 de ani .Începîndu-și activitatea înainte de al doilea război, continuîndu-și-o în perioada dură a realismului stalinist, Lutoslawski a fost un compozitor neoclasic, în linia epigonismului de origine bartokiană, singura tolerată (ca limită a „libertății" față de rigorile comunismului real) în spațiul Estic. Sub „presiunea", însă, a colegilor mai tineri — sau mult mai tineri — Lutoslawski se reciclează, se îndreaptă către limbajele avangardei post-belice, pentru a nu rămîne un izolat — ori pentru a nu-i izola pe ceilalți — în noua muzică poloneză. Și o face brusc, printr-o compoziție ce tranșează cu trecutu-i călduț, lucrare devenită, repede, de notorietate mondială : Muzica funebră in memoriam Béla Bartok. Scrisă în 1958-59, (În paranteză fie spus, exact în acei ani, la București ar fi fost suficient să se șoptească undeva că un compozitor ascultă astfel de piese, pentru ca respectivul să fi fost îndrumat către șantierul patriotic al Canalului).

Nu cred că Witold Lutoslawski ar fi unul din vizionarii, unul din cei care modifică, structural, spațiul sonor, al secolului XX. Sînt convins, însă, că este unul dintre cei mai fabuloși posesori ai meseriei de compozitor din întreaga noastră contemporaneitate. Este ceea ce i-a adus cele mai înalte onoruri de care s-a bucurat, vreodată, un muzician.

Mai este, însă, ceva care a contribuit la gloria lui Witold Lutoslawski, atitudinea sa umană. În 1970, i-a dedicat Concertul de violoncel lui Mtislav Rostropovici ; gest temerar, dacă ne amintim că, pe atunci, artistul rus adăpostea în casa lui — cu toate imensele riscuri — pe Alexandr Isaievici Soljenițîn. Witold Lutoslawski știa că nu poate scrie o lucrare fundamentală decît dacă e fructul colaborării cu cel mai bun violoncelist din lume. Și cu un om de aceeași statură morală ca și a lui însuși.

Fred Popovici

moda, altfel

Istorioare dantelate (I)

Dantelele cu acul au înțepat istoria abia la sfîrșitul secolului XV, cînd executarea lor a devenit un meșteșug foarte cerut și apreciat, aproape o industrie ce solicita măcar un „priceput" în fiecare familie. Chiar și prințesele brodau și „dantelau". La început se broda pe un fond clar, **à points coupés**, ceea ce însemna că se inventa o țesătură cu acul în spațiul tăiat într-un material sau un veșmînt, între spațiile rezervate motivelor brodate. Aceste **fileuri** au ajuns atît de complicate și meșteșugite încît și-au lărgit teritoriul ce-l ocupau pe o rochie sau o haină de gală, devenind **dantele**. O culegere cu desene de broderii pe fond clar a fost publicată în 1527 de Pierre Quinty de Cologne.

„La mode des **fraises**" a necesitat folosirea unei imense cantități de dantele. Prin **fraise** (termenul e acceptat în mai toate limbile de circulație, care au înregistrat **moda fraise**) se înțelege un guler sau o colerată, compusă din numeroase volane sau pliuri suprapuse tubular, din muselină, organdi sau dantelă, bine scrobite. Caterina de Medicis a apelat la Curtea Franței pentru a i se face astfel de gulere și colerete. Italianul Frederico Vinciolo a publicat o carte de tipare în 1587. Primul tablou care imortalizează dantele ce decorează mînecile aparține marelui Carpacio, mort în 1515. Încă de la începuturile lor, **dantelele cu acul** au participat la decorarea paturilor și a lenjeriei de corp. În acest sens, **dantelele venețiene** au fost primele „miss"-uri ale dantelelor. În întreg secolul XV dantela a fost supusa broderiei cu puncte sparte, cu variațiuni pe temă. În secolul următor ea își va cuceri independența. O vor ajuta bărbații.

Nu gustul, nu lăcomia pentru modă a femeilor, au făcut ca dantelele să devină atît de prețioase, „mari doamne în societatea podoabelor", ci atenția pe care bărbații le-au acordat-o. Și astfel, ca în povești, a fost descoperit adevăratul fudul, adevăratul pretențios, adevăratul risipitor, bărbatul. Dantelele erau necesare pentru costumele de la Curte, pentru hainele prelaților ce trebuiau să strălucească mai mult decît celelalte, oricărui rege sau împărat, căci erau reprezentanții lui Dumnezeu pe pămînt. Coleretele complicate înlocuiesc gulerele și coleretele obișnuite. Bărbații vor dantele peste tot, vreau să spun la manșete, la pălării, la gît, pe pieptul cămășilor, la reverul cizmelor, la batiste, la izmene și la mănuși. Nu există stampă de Abraham Bosse care să nu fie document pentru forma gulerelor, jabourilor și manșetelor din epocă. Pînă și trăsurile erau împodobite cu dantele, în interior și în exterior, „după buget".

În 1642, la moartea sa, Cinq-Mars a lăsat mai mult de trei sute de paruri, de gulere și manșete de dantelă. La sfîrșitul domniei lui Ludovic XIII, dantela s-a separat de broderie, cu ostentație și succes. Ea a devenit ilustră sub Ludovic XIV, cînd **punctele de Veneția** au fost corupte în numeroase „puncte franțuzești" de dantelă, așa cum am arătat în primele scrieri despre lumea dantelelor. Legea somptuară din 1660 a provocat o satiră în versuri, **„Revolta pasmanteriilor"** (1661), prețioasă pentru inventarul de nume făcut genurilor de dantele și descrierii executării lor. În 1665, Colbert a acordat un privilegiu exclusiv și o gratificație de 36 000 de livre unei companii însărcinate să impună Europei și întregii lumi „punctul de Franța" — dantelă. încă de la începutul secolului XVIII „punctul de Franța" a înregistrat mari succese repetînd sau introducînd alte nume de „puncte" de dantelă, „punctul de Sedan", „punctul de Argentan", „punctul de Veneția". Cei din Flandra au copiat magistral „punctul de Alençon". Sub Ludovic XIV și XV dantela a coborît pentru budoaruri și haine de casă, în afară de una singură care se numea, așa cum se numește și astăzi **guipures** (E dantela mea preferată și-o să vă spun o istorioară la P.S.).

Revoluția franceză a ruinat pentru mai mult de cincizeci de ani industria dantelelor cu acul. „Punctul" de Argentan și de Veneția au fost desconsiderate. Napoleon I a favorizat, personal, creșterea producției de dantelă în „punct d'Alençon" și a declarat-o „regina dantelelor".

Corina Cristea

P.S. Am avut o perdea veche, **guipures**. Îmi era teamă s-o spăl, așa că o clătean de două ori pe an, ușor, cu apă călîie. Cineva, care mă ajuta la necazurile gospodăriei, a spălat dantela, ținînd seama de toate gingășiile impuse. Fenomenul a reușit dar „obiectul" a fost pus să se usuce pe o frînghie, în grădină, loc de unde o splendidă „pseudo-lupancă", adusă de soțul meu, ca să fie salvată de la moarte, a făcut-o bucăți. Cîteva flori „guipures" se comportă ca în rondelurile lui Macedonski — „mai sînt încă roze !" și eu le folosesc în numele modei, îi fac fetiței mele vestimentări unice și spectaculoase, grandioase reabilitări ale dantelelor de altădată.

PREMIUL GONCOURT CREOL

Un arhitect prea zelos vrea să remodeleze Texaco, un cartier popular din Fort-de-France. O femeie-memorie, Marie-Sophie Laborieux, îi povestește lunga istorie a La-oraș-ului, cum spuneau cei din Texaco : orașul unde se refugiau de infernul plantațiilor, orașul în care din 1820, un cartier a devenit creuzetul zgomotos al lumii creole. Prin acordarea premiului Goncourt în toamna trecută, lui Patrick Chamoiseau literaturii creole-franceze i se aduce un omagiu oficial, chiar în anul în care antilezul anglofon Derek Walcott a devenit laureat al premiului Nobel.

Patrick Chamoiseau folosește în romanul Texaco (apărut la Gallimard) o limbă franceză savuroasă, totodată dificilă, amestecînd vechiul dialect al sclavilor, anumite expresii creole, creînd o originală „sărbătoare sonoră", în care se desfășoară viața unei familii devenită mitul cartierului, de fapt a întregii vieți din Martinica.

„O operă de trei parale" versiune din Caraibe, — Christian Guidicelli (Le Figaro Magazine).

„Trebuia să ne așteptăm. Autorul romanelor Cronica celor șapte mizerii și Solibo magnific ne va da într-o zi capodopera. Iat-o : e plină de vrajă și bogată cronica a o sută cincizeci de ani de istorie a Martinicăi". — Gilles Anquetil (Le Nouvel Observateur).

„Patrick Chamoiseau face să explodeze limba... Cartea lui este un țîșnet de cuvinte, un vîrtej de vorbe, un potop de imagini". — Francoise Giroud (Le Journal de Dimanche).

„Închipuiți-vă o carte care vă descrie lumea. O carte ca un torent, ca un fluviu, ca un ocean. O carte care va duce cu sine istoria și geografia, legende și mituri, iubiri și nefericiri, lupte și povești. Această carte există : se numește Texaco. — Michel Gazier (Telerama).

PATRICK CHAMOISEAU

TEXACO

Să vorbim cinstit, să fim cinstiți, viața nu se reduce niciodată la vreuna din dureri. Chiar și eu, Marie-Sophie Laborieux, în pofida lacrimilor mele, am văzut totdeauna lumea într-o lumină bună. Cîți nenorociți din preajma mea și-au ucis existența lor fizică ? Kuli se spînzurau de ramurile salcîmilor din așezările pe care le incendiau. Negri tineri se lăsau duși spre moarte de îmbătrînirea sufletului. Chinezii părăseau ținutul cu gesturi de naufragiați. Dumnezeule ! Cîți au părăsit lumea datorită capriciului unui hîrtop de nebunie ?

Eu n-am avut niciodată asemenea gînduri. Atîtea boarfe de spălat în rîurile mizeriilor nu mi-au dat niciodată răgaz să fiu melancolică. În plus, în rarele momente pe care viața mi le dăruia mie-însămi, am învățat sufletul să galopeze pe marile sentimente, cum se spune să-mi trăiesc viața, lăsînd-o să-și urmeze calea. Rîzînd și surîzînd, pielea gurii mele, să știi, că n-a știut ce e oboseala.

Am fost salvată știind foarte devreme că unde este Enville (OAșul). În Oraș cu șansele din noi, cu tîrguri de destine fără sfeclă de zahăr sau bekè. În Oraș, unde degetele picioarelor n-au culoarea noroaielor.

În — oraș, care ne fascina pe toți.

Ca să exist am preferat să acționez. Cum spun unii noi politicieni de aici : decît să plîng am preferat să lupt. Am plîns destul, lupta e în noi.

Seva frunzișului nu se limpezește decît prin secretul rădăcinilor. Pentru a înțelege Texaco și avîntul tații noștri pentru La oraș, va trebui să mergem departe chiar în ascendența familiei mele căci inteligența mea legată de memoria colectivă nu-i de fapt decît propria mea memorie. Iar ultima mi-este credincioasă acum folosind-o doar în sprijinul istoriei vechilor mele neamuri. Cînd m-am născut, tata și mama se întorseseră de la munca de galere. O epocă pe care nimeni nu i-a auzit că o regretă. Mai vorbeau de ea, nu cu mine sau cu altcineva. Șușoteau încet, încet, kussu kussu, îi surprindeam uneori rîzînd, pînă la urmă, îi pustia tăcerea, dîndu-le frisoane. Aș fi putut ignora acea epocă. Pentru a-mi evita întrebările, mama se prefăcea că luptă cu cozile mele din păr, folosind pieptănul, aidoma uneltelor unui muncitor care sparge pietre, care, se înțelege, n-are timp de sporovăit. Și tata fugea de curiozitățile mele, devenind mai fluid ca vîntul rece de septembrie. Era cuprins de grabă ca să extragă o ignamă din unsorile pe care le ținea risipite peste tot. Eu, răbdătoare pînă la viciu, cu o amintire de aici, cu o frîntură de cuvînt de dincolo, cu o efuziune de tandrețe în care îi se împiedica limba, am aflat traiectoria care-i mînase spre cucerirea orașelor. Care traiectorie nu era toată cunoscută.

S-o luăm de dincolo de începutul memoriei mele ,oarecum de la apariția pe pămînt a tatei.

BUNICUL DE LA ÎNCHISOARE Tatăl tatălui meu era provocator-otrăvitor. Nu era o meserie ci o luptă împotriva sclavajului pe locurile de domiciliu. Nu vreau să refac istoria dar, bătrînul negru de la Doum dezvăluia, dedesubturi ale Istoriei, întîmplări despre care nu pomenește nici o carte, dar pentru a fi înțeleși sînt esențiale. Printre bekè care trudeau să planteze trestia de zahăr sau cafeaua stăpîneau oameni puternici. Aceștia știau lucruri care nu trebuiau cunoscute. Ei făceau cu adevărat ce nu se putea împlini. Ei țineau minte minuni uitate : Lumea dinainte, Lumea mare, vorba marilor ținuturi ,zeii marilor ținuturi... fără a fi deosebiți erau supuși altor pretenții. Purtau pe umeri o suferință comună. Vindecau bolile de piele nu însă și blîndele apatii care-i transportau pe morți în lumea dinainte. Așa reușeau să împiedice nedreapta prosperitate a așezărilor făcută din otrava durerilor. Oamenii cu putere spuneau **Fără copii ai sclaviei** dar femeile ofereau sorilor vieții doar matrice crepusculare. Spuneau **Fără revolte** iar șoarecii începeau să roadă rădăcinile,

Ilustrație la TEXACO

vînturile să devasteze, seceta să ardă trestia de zahăr, ploaia să înnămolească pînă la înălțimea șinelor. Spuneau **Fără putere pentru sclavie** și boii își pierdeau ficatul printr-o putrezire verde, aidoma catîrii și caii. Decimarea animalelor bloca funcționarea morilor și lipsa de reziduuri (lemnoase din sfecla de zahăr, flacăra a șapte cuptoare în fabricile de zahăr).

În Sud, Marie-Sophie, pietrele încinse îmi dau mortarul. Din mări, pun la grătar ca în Caraibe, cochilii și colonii de polipi care devin cimentul-mamă (Caietul nr. 4 al Mariei-Sophie Laborieux. Pag. 9, 1965, Bibliotecque Schoetcher).

La moartea unui animal Bekè, devenea mai alb ca pînza rufelor sale. Cerea autopsia animalului. Era neliniștit cînd fierul despica rotunjimea burții. Îl vedeai înfricoșat cînd ficatul apărea distrus, definitiv anulat. Mormăia : **Otravă !...** Administratori, comandanți, socotitori, veterinari, deschizînd burta strigau : **Otravă !... Otravă !...** Apoi urma mustrarea : Sînt printre voi negri răuvoitori în pofida binelui pe care vi-l fac. Amenințarea : vinovatul va suge un ardei iute din infern... urmau represaliile care durau peste trei săptămîni, suprima cocomerla, reducea morunul, închidea bărbații în grajd pentru a-i lipsi de femeile înghesuite în cocioabe din bucăți lemnoase de trestie.

Mai tîrziu, pentru a băga în sperieți pe otrăvitori, bekè-ii au inventat temnița. Le mai văd și acum, ici și colo, în peisajele pe care le păstrez în memorie, de fiecare dată tremur. Pietrele lor au păstrat tristeți cenușii fără sfîrșit. Presupușii vinovați nu mai ieșeau niciodată de acolo decît, poate, cu cătușe la picoare, cu lanț de gît, cu lanț în suflet, pentru a îndeplini o muncă istovitoare. Dă-mi voie, să nu-ți descriu Marie Sophie, temnița, tu înțelegi, spunea tata, asemenea lucruri nu trebuie înfățișate pentru a lăsa celor care le-au construit sarcina totală a existenței lor.

Oroarea asta n-a folosit la nimic. Cum se poate lupta împotriva puterii oamenilor cu putere ? Animalele continuau să moară, copiii nu se mai năș teau, așezările se clătinau ușor. Ca mulți alții, părintele tatălui meu a murit într-o asemenea temniță. După cum părea era un bărbat socotit, întunecat, tăcut, cu ochi mari și triști, cu păr în urechi. Executa totul fără greș, tăierea recoltelor, plivitul... Își lucra grădina cu mișcări încete. Singura neliniște nu rîdea niciodată, cu noi un prilej, zîmbea păsărilor văzîndu-le cum zboară. Dacă îi căutai de vorbă (cît de cît) se ridica de lîngă căsuța lui murmurînd încet o rugăciune, abia auzită : unii le socoteau drept formule de putere cărora li se supunea nu se știe cine. Credința a sporit cînd individul a reușit odată să se vindece de lovitura animalului-lung. Era pe cîmp. S-a văzut strălucirea animalului la înălțimea gîtului. S-a văzut umflătura venei sub pielea arsă. L-au crezut sfîrșit cînd s-a rostogolit în iarbă, s-a rostogolit într-o parte și-ntr-alta, smulgînd cîte o frunză zgîndărind o jupuitură de scoarță, mestecînd vreo rădăcină, zbierînd într-o limbă necunoscută un soi de cîntec tulburător. Adus acasă pe spatele unui ca-

Prezentare și traducere : Andriana Fianu

Continuare în pag a 15-a

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA : București, Calea Victoriei nr. 133. tel. 6.59.67.60
Tiparul executat la Imprimeriile Coresi , ISSN 1220—626 x
50 LEI